

## İÇİNDEKİLER

|                                                             |     |
|-------------------------------------------------------------|-----|
| İÇİNDEKİLER .....                                           | I   |
| ÖNSÖZ .....                                                 | III |
| KISALTMALAR .....                                           | V   |
| GİRİŞ .....                                                 | 1   |
| A-ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ .....                         | 1   |
| B. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ .....                               | 2   |
| 1.DİĞER SEMAVİ DİNLERDE DUA.....                            | 3   |
| 1.1.YAHUDİLİK'TE DUA .....                                  | 3   |
| 1.2.HİRİSTİYANLIK'TA DUA.....                               | 4   |
| 2. GAYRİ SEMAVİ DİNLERDE DUA .....                          | 5   |
| 2.1.HİNDÜİZM'DE DUA .....                                   | 6   |
| 2.2. BUDİZM'DE DUA .....                                    | 7   |
| 2.3. MEKKE PUTPERESTLİĞİNDE DUA .....                       | 8   |
| BİRİNCİ BÖLÜM: .....                                        | 10  |
| 1. İSLAM'DA DUA (KUR'AN'DA DUA).....                        | 10  |
| 1.1.KUR'AN'DA DUANIN ANLAMİ .....                           | 10  |
| 1.1.1.DUANIN LÜGAT ANLAMİ .....                             | 10  |
| 1.1.2.DUANIN İSTİLAH ANLAMİ .....                           | 13  |
| 1.1.3.DUA İLE ANLAM YAKINLIĞI OLAN KELİMELER .....          | 15  |
| 1.3.DUANIN ÖNEMİ .....                                      | 18  |
| 1.4.DUANIN AMACI VE HEDEFİ .....                            | 22  |
| 1.5.DUANIN UNSURLARI.....                                   | 29  |
| 1.6.DUA'DA TEVESSÜL .....                                   | 37  |
| 1.6.1.CAİZ OLAN TEVESSÜL .....                              | 37  |
| 1.6.2.CAİZ OLMAYAN TEVESSÜL .....                           | 38  |
| 1.7.DUA'NIN ADABI .....                                     | 41  |
| 1.7.DUA'DA İ'SAR VE BAŞKASINA DUA ETMEK.....                | 49  |
| 1.8.DUANIN ETKİLERİ.....                                    | 50  |
| İKİNCİ BÖLÜM.....                                           | 53  |
| 2.KUR'AN'DA DUA ÇEŞİTLERİ.....                              | 53  |
| 2.1. MAKBUL OLAN DUALAR.....                                | 53  |
| 2.1.1. DUANIN MAKBUL OLMASI İÇİN GEREKEN ŞARTLAR .....      | 56  |
| 2.2. MAKBUL OLMAYAN DUALAR .....                            | 64  |
| 2.2.1.DÜNYADA YAPILDIĞI HALDE MAKBUL OLMAYAN DUALAR.....    | 65  |
| 2.2.2.AHİRETTE YAPILDIĞI İÇİN MAKBUL OLMAYAN DUALAR .....   | 67  |
| 2.2.3. ALLAH'TAN BAŞKASINA YAPILAN DUA .....                | 68  |
| 2.2.4.TEVHİD İNANCI ÜZERİNDE OLMAYAN İÇİN YAPILAN DUA ..... | 70  |
| 2.3. İSTİAZE VE İSTİANE DUALARI .....                       | 71  |
| 2.4.TEVEKKÜL DUALARI.....                                   | 75  |
| 2.5.HAMD VE ŞÜKÜR DUALARI.....                              | 75  |
| 2.6.HİDAYET DUALARI.....                                    | 76  |
| 2.7.BERAAT VE KURTULUŞ DUALARI .....                        | 77  |
| 2.8.İMAN VE ŞAHİTLİK DUALARI .....                          | 79  |
| 2.9.İSTİĞFAR DUALARI .....                                  | 79  |
| 2.10.SABIR VE ŞİFA DUALARI.....                             | 80  |
| 2.11.AZAPTAN KORUNMA DUALARI .....                          | 81  |

|                                                                      |     |
|----------------------------------------------------------------------|-----|
| 2.12. TEZKİYE DUALARI.....                                           | 83  |
| 2.13. HELAK DUALARI (BEDDUALAR).....                                 | 84  |
| 2.14. KUR'AN'DA PEYGAMBER DUALARI .....                              | 86  |
| 2.14.1. HZ. ÂDEM (a.s.) VE EŞİNİN DUASI.....                         | 87  |
| 2.14.2. HZ. NUH'UN (a.s.) DUASI .....                                | 88  |
| 2.14.3. HZ. HUD 'UN (a.s.) DUASI .....                               | 90  |
| 2.14.4. HZ. LUT'UN (a.s.) DUASI .....                                | 90  |
| 2.14.5. HZ. İBRAHİM 'İN (a.s.) VE HZ. İSMAİL 'İN (a.s.) DUALARI..... | 91  |
| 2.14.6. HZ. YA'KUB'UN (a.s.) DUASI .....                             | 95  |
| 2.14.7. HZ. YUSUF'UN (a.s.) DUASI.....                               | 96  |
| 2.14.8. HZ. EYYUB'UN (a.s.) DUASI.....                               | 98  |
| 2.14.9. HZ. ŞUAYB'IN (a.s.) DUASI.....                               | 99  |
| 2.14.10. HZ. MUSA (a.s.) VE HZ. HARUN'UN (a.s.) DUALARI.....         | 99  |
| 2.14.11. HZ. SÜLEYMAN'IN (a.s.) DUASI .....                          | 103 |
| 2.14.12. HZ. YUNUS'UN (a.s.) DUASI .....                             | 104 |
| 2.14.13. HZ. ZEKERİYYA'NIN (a.s.) DUASI.....                         | 105 |
| 2.14.14. HZ. İSA'NIN (a.s.) DUASI .....                              | 107 |
| 2.14.15. HZ. MUHAMMED'İN (s.a.v.) DUALARI .....                      | 108 |
| 2.15. SALİHLERİN DUASI.....                                          | 116 |
| 2.15.1. MELEKLERİN DUASI.....                                        | 116 |
| 2.15.2. HZ. İSA'NIN HAVARİLERİNİN DUASI .....                        | 116 |
| 2.15.3. ASHAB-I KEHF'İN DUASI .....                                  | 117 |
| 2.15.4. FİRAVUN'UN KARISININ DUASI.....                              | 118 |
| 2.15.5. İMRANIN KARISININ DUASI.....                                 | 118 |
| 2.15.6. MERYEM'İN DUASI .....                                        | 119 |
| 2.15.7. TALUT'UN ASKERLERİNİN DUASI.....                             | 120 |
| 2.15.8. FİRAVUN'A KARŞI ÇIKAN SİHİRBAZLARIN DUASI.....               | 120 |
| 2.16. İZDIRARİ DUA .....                                             | 121 |
| SONSÖZ .....                                                         | 125 |
| BİBLİYOGRAFYA .....                                                  | 126 |
| ÖZET .....                                                           | 129 |
| KUR'ÂN'DA DUA .....                                                  | 129 |

## ÖNSÖZ

En ilkel olanından en gelişmiş olanına, batıl olanından hak olanına kadar tüm din ve inanç sistemlerinde dua yer alır.

Dua kulun Allah ile iletişimidir. Sürekli dua etme, kulu sürekli Allah’la irtibatlı ve Allah’ın murakabesi altında olma şuuruna sevk eder. Kulun kendi varlığının farkında olup acziyetinin idrakine varıp yaratıcısına sığınmasıdır. Sadece darda kaldığında ve sıkıntıya uğradığında değil, tüm hayatı boyuca rabbi ile münasebeti kesmemesidir. Bir başka dua deyişle daimi zikrullah’tır.

Dua sürekli Allah’ı anmak ve ondan gafıl bir an bile geçirmemektir. Kulun yaratıcısı karşısında takındığı tavra, yani O’nun karşısındaki duruşuna ubudiyet denir. Kur’ân buna tesbih, hamd ve secde gibi isimler vermektedir.<sup>1</sup> Bunlar, duanın çeşitleridir. Hatta namaz ibadetini karşılamak üzere kullanılan salât tabirinin anlamı da duadır.<sup>2</sup> Dua ibadetin özüdür.<sup>3</sup> Diğer bir deyişle bütün ibadetlerin irca edileceği özdür.

Dua kişinin acziyetinin ifadesidir. Bunun için duanın en belirgin vasfı tevazudur. Yüceler yücesinin karşısında küçüklüğünü ifade eden birinin kibirden uzak durması gerekir. Kibir sahibi dua edemez.

Dua Allah’ın izni olmadan hiçbir şeyin olmayacağı bilincine varmaktır.

Dua sadece bir istiane değil, aynı zamanda insanın içinde bulunduğu halin itirafıdır.

Dua şeytani ve nefsanî tuzaklara karşı bir direniştir.

Dua, sadece dudaktaki seslerle kelimeler değil; kalpteki iniltilelerle ruhtaki sızılardır.

Aciz, fakir, muhtaç ve kendine yetmediğinin şuurunda olan kulun, tazarru, tezellül ve alçak gönüllülük içinde, rahmeti sonsuz olan Allah’a yönelip, hâlini arz etmesinin ayrı bir unvanı sayılan dua, kulun Rabbi’ne karşı iman, güven ve itimadının bir gereğidir.

<sup>1</sup> Ra’d, 13/13, İsra, 17/44, Nur, 24/41.

<sup>2</sup> İbn. Manzûr, Ebu Fazl Muhammed b. Mükrim, *Lisânu ’l-Arab*, Daru İhya-i’t-Türasi’l Arabî, Beyrut, 1992, “صلاة” md., IV, 4290.

<sup>3</sup> Tirmizî, Muhammed b. İsa Ebu İsa, *Sunenu’t Tirmizî*, Daru İhya-i’t-Türasi’l-Arabî, Beyrut, 1994, Deavât, 1.

Günümüzde, sadece beş vakit namazın veya belli bir kısım ibadetlerin sonuna sıkıştırılarak küçültülen dua, gerçekte hayatın ve hayat ötesinin en büyük lâzımıdır. Aslında yaşadığımız hayat, baştan sona duadan ibarettir. Dua, Allah'ın rızasına kavuşmanın ve cennet yurdunun anahtarıdır. Dua, kuldan Rabbe yükselen kulluk nişanı ve Rab'den kula inen rahmet simgesidir. Daha doğrusu o, Allah'la kul arasındaki münasebetin tam odak noktasıdır. Dua, imkân âlemi ile lâhut âlemini birleştiren ulvî bir miraçtır. Onun için de en makbul dua mü'minin miracı olan secdede yapılan duadır.<sup>4</sup> Ayrıca dua ve tevekkül hayra meyletmeye büyük bir kuvvet verdiği gibi, istiğfar ve tevbe dahi şerre meyletmenin önünü keser, tecavüzünü kırar.

Dua, sadece bir şeyler istemek demek değildir. İnsanı yaratan ve yaşatan sonsuz Kudret'in sahibi önünde, kendi aczini ve hiçliğini anlaması, kendi kendine yeterli olmadığını bilmesidir. Kişinin kendisini en iyi bilen Rabb'inin huzurunda iç dünyasını şerh etmesidir.

Kendisine en güzel ve en müessir dualar öğretilen kul şüphesiz Allah Resul'üdür. Dua mecmualarına bakıldığında, duada dahi O'na ulaşmanın mümkün olmadığı görülmektedir.<sup>5</sup> Öyle ise O'nun nasıl dua ettiğine bakılmalıdır.

Bu çalışmamızda yardımlarını benden esirgemeyen ve her müracaat ettiğimde beni kabul eden saygı değer hocam Doç. Dr. Hayati AYDIN'a, değerli meslektaşlarım Salih TİMUR'a, Zekeriya ATAN'a ve Hayrettin ÇİFTÇİ'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışma bizden, başarı yüce Allah'tandır.

Nurettin ÇİFTÇİ

Hakkâri- 06.02.2009

<sup>4</sup> Müslim b. Haccac el-Kuşeyrî en-Nisaburî, *el-Camiu's-Sahih*, Beytu-l Efkâr, Riyad, 1998, Salât, 215; Nesâî, *Mevâkît*, 35.

<sup>5</sup>Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur*, Nil Yay., İstanbul, 2006, II, 252.

## KISALTMALAR

|        |                               |
|--------|-------------------------------|
| a.g.e. | : Adı Geçen Eser              |
| a.g.m. | : Adı Geçen Makale            |
| a.g.s. | : Adı Geçen Site              |
| a.s    | : Aleyhi Selam                |
| b.     | : İbn                         |
| bkz.   | : Bakınız                     |
| bşk.   | : Başkaları                   |
| Çvr.   | : Çeviren                     |
| D.İ.B. | : Diyanet İşleri Başkanlığı   |
| H.     | : Hicri                       |
| Hız.   | : Hazreti                     |
| M.     | : Miladi                      |
| r.a    | : Radiyallahu Anh             |
| s.     | : Sayfa                       |
| s.a.v. | : Sallallahu Aleyhi Ve Sellem |
| T.D.V. | : Türkiye Diyanet Vakfı       |
| Terc.  | : Terceme                     |
| thk.   | : Tahkik                      |
| trs.   | : Tarihsiz                    |
| v.     | : Vefatı                      |
| Yay.   | : Yayınevi/Yayını             |
| yy     | : Yüzüncü Yıl                 |

## GİRİŞ

### A- ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmamızda, Kur'ân ayetlerini esas alarak, duanın fert ve toplum hayatındaki önemini, duanın sadece söylenmiş bir takım söz yığını olmadığını, hayata çeki düzen veren ve insanın var oluşunu anlamlandıran eylemler olduğunu, gönüllerimizi ve davranışlarımızı anlamlandırmak olduğunu ortaya koymaya çalıştık. Bununla beraber zamanla İslam'ın temel kaynaklarından bize gelen dua anlayışının dışında farklı bir takım inanış ve anlayışlardan doğan bid'at ve hurafeler nedeniyle oluşan sahih olmayan bir takım yanlış dua anlayışlarının ortaya çıktığını ve bu yanlış anlayışın yerine sahih duanın nasıl olması gerektiğini ele aldık.

Yaşadığımız topluma baktığımızda dini yaşantının içinde Kur'an'ın örnek dualarının yer almadığını ve Kur'an anlayışına uygun olan dua yerine sahih olmayan dua anlayışlarının var olduğunu görmekteyiz. Hayatın anlamı niteliğindeki duanın sahih bir şekilde anlaşılması ve kişinin Allah ile iletişimde Allah'ın kuldan istediği şekilde dua etmesi elbette Kur'an'ın öğretisinden yararlanılarak öğrenilebilir. Bundan dolayı Kur'an ışığında dua konusunu ortaya koymanın büyük bir önem arz ettiği kanısındayım.

Dua, insanın varoluş gayesidir. İnsanın hayatını anlamlandıran en temel eylem duadır. Allah, insanları ve cinleri sadece kendisine ibadet etmeleri amacıyla yarattığını buyuruyor<sup>6</sup>. Dua da ibadetin özüdür.<sup>7</sup> Öyleyse dua yaratılış amacına uygun bir şekilde yaşamının bir göstergesidir.

Dua, Allah ile kul arasındaki iletişim şekillerinden biridir. Allah direktiflerini insana vahiy yoluyla iletir. Bu Allah'tan insana doğru bir iletişimdir. Kul da isteklerini rabbinden dua yoluyla diler. Bu da kuldan Allah'a doğru bir iletişimdir. Dua, insanın hayatını anlamlandıran, onu değerli kılan değer ölçüsüdür.

Allah, “*Deki duanız/ibadetiniz olmasa, rabbim ne diye size değer versin*”<sup>8</sup> buyurarak, kulun dua ile şereflenip, Allah katında değer kazanabileceğine ve hayatının bir anlamının olacağına işaret etmektedir. Dua söz sanatları ile süslenerek

---

<sup>6</sup> Zariyat, 51/56.

<sup>7</sup> Tirmizî, *Deavât*:1.

<sup>8</sup> Furkan, 25/77.

söylenmiş sözler yığını değildir. Dua ibadetin özü<sup>9</sup> ve insanın hayatını anlamlandıran en temel eylemleridir.

Duanın insan hayatındaki önemi ve duaya olan ihtiyaç nedeni ile birçok dua kitabı neşredilmiştir. Fakat akademik anlamda dua üzerinde yeterince durulmadığına ve üzerinde durulması gereken önemli bir konu olduğuna olan kanaatimden dolayı Kur'an'da dua isimli çalışmayı gerekli gördüm.

## B. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın amacı, önemi ve yöntemi ve ayrıca İslam dışındaki diğer dinlerde duanın yeri ve inanç sistemlerindeki duayı ele aldık. Bu konuda semavi dinlerden Yahudilik'te ve Hristiyanlık'ta dua ile beraber bir de gayri semavi dinlerden de dünyada en fazla mensubu bulunan Hinduizm'de ve Budizm'de dua ve ibadet anlayışlarını ele aldık. Ayrıca Kur'an'ın indiği dönemdeki Mekke putperestliğinin dua anlayışını ele almaya çalıştık. Birinci bölümde Kur'an'da duanın anlamı ve mahiyetini incelemeye çalıştık. İkinci bölümde de Kur'an'da dua çeşitleri üzerinde durduk.

Çalışmamızda sahih dua anlayışını ortaya koymak için birinci dereceden Kur'an ayetlerinden hareket ederek yola çıktık. Kur'an'dan ve Sünnetten duaları ele alırken ayet ve hadislerin sadece meallerini vermeye çalıştık. Dua ile ilgili ayetlerin tefsiri için tefsir kitaplarına başvurdık. Kur'an'ın tefsiri mahiyetindeki Peygamber (s.a.v.) 'in hayatında varolan duayı incelemeye çalıştık. Bununla ilgili de hadis kitaplarını ve dua ile ilgili yazılmış eserleri referans aldık.

Çalışmada yararlandığımız bütün eserler dipnotlarda ve kaynakçada belirtmekle beraber son dönemlerdeki teamüle binaen kaynakçada Kur'ân-ı Kerim verilmeyip alınan âyetlerin süre ve âyet numaralarını dipnotlarda vermekle yetindik. Başka meallerden de yararlanmakla beraber genel olarak Türkiye Diyanet Vakfı'nın mealinden yararlandık.

---

<sup>9</sup> Tirmizî, *Deavât*:1.

## C.DUANIN DİĞER DİNLERDEKİ YERİ

İlk insandan günümüze kadar bütün insanların hayatında ibadet ve dua sürekli gündemde olmuştur. İnsan hak veya batıl mutlaka bir dine inanır. Allah'a inananlar Allah'a, inanmayanlar ise Allah dışında ilâh olarak kabul ettikleri herhangi bir varlığa ibadet eder, ona sığınır, ondan yardım ister, ya da ondan korkarlar. Dua etmek de bu tapınmanın bir parçasıdır. İster Müslüman olsun, ister gayri müslim olsun; kimileri rahata kavuşunca veya kendini güçlü hissedince dua etmekten kaçınır. Bu gibilerin hayatında duanın yer almaması işin aslını değiştirmez, onlar da dara düşünce sığınılacak ve yardım istenecek bir melce (kucak) ararlar.

Tüm dinlerde dua vardır. Muhteva, şekil ve anlatım biçimine göre çeşitli türlerde tezahür eder. Hem semavi dinlerde, hem beşerî dinlerde duanın çeşitli biçimlerini görmek mümkündür.

### 1.DİĞER SEMAVİ DİNLERDE DUA

#### 1.1.YAHUDİLİK'TE DUA

Yahudilik'te dua, ibadetin ana unsurlarından biri olarak Allah'a yaklaşma vesilesi kabul edilir. Dua, insanın kendini muhakeme etmesi ve Tanrı'dan bağışlanma dilemesi eylemidir. İbranice “tephillah” dua anlamına gelir. Tevrat'ta dua için genel bir kavram ve belli bir sıra olmamakla birlikte altmış altı cümle doğrudan veya dolaylı olarak dua ile ilgilidir.<sup>10</sup> En önemli dua, yahudiliğin Kelime-i Tevhidi olan “Şema Yisrael” duasıdır. Bu dua tanrının birliği inancını ve yahudilik bilincini güçlü tutan bir duadır.<sup>11</sup> Tevrat'ta bu dua şöyle geçer :

*“Dinle Ey İsrail! Tanrımız Rab, tek mabuddur. Tanrı'nız Rabb'ı bütün yüreğinizle , bütün canınızla, bütün gücünüzle seveceksiniz. Bugün size verdiğim bu buyrukları aklınızda tutun. Onları çocuklarınıza benimsetin. Evinizde otururken, yolda yürürken, yatarken, kalkarken onlardan söz edin. Bir belirti olarak onları ellerinize bağlayın, alın sargısı olarak takın. Evlerinizin kapı sövelerine, kentlerinizin kapılarına yazın.”*<sup>12</sup>

<sup>10</sup> Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Dua*, Rağbet Yay., İstanbul , 1988, s. 40.

<sup>11</sup> Baki Adam, *“Yahudilikte Dua”*, *Yaşayan Dünya Dinleri*, D.İ.B Yay., Ankara, 2007, s. 237.

<sup>12</sup> Bkz. Kutsal Kitap, Ohan Matbaacılık Ltd. Şti., İstanbul, 2001, Tesniye, 6/4.

Yahudiler Tevrat'taki bu buyruk gereğince bu duayı sık okurlar. Bu duanın içine yerleştirildiği küçük kutucukları alınlarına, sol kollarına ve evlerinin giriş kısımlarına takarlar. Alna ve sol kola takılan bu kutulara “tefilin”, evlerin giriş kapılarına takılanına da “mezuzâ” denir. Yahudiler eve her giriş-çıkışta mezuzayı öpüp bu duayı okurlar. Mezuzâ; yahudi evlerini diğer din mensuplarının evlerinden ayıran en önemli işarettir.<sup>13</sup> Yahudiler ayakları bitişirmek, diz çökmek, baş eğmek, elleri göğse açmak ve Kudüs'e yönelmek suretiyle dua ederler. Bilhassa II. Tapınak'ın yıkılışından sonra Yahudilerde toplu dua da yaygınlaşmıştır. Günümüzde Yahudiler günde üç defa (sabah, öğle ve akşam) dua ederler. Ayrıca Sinagogda cumartesi (sabbat) ve bayram günlerinde bunlara ek olarak dualar okunur. Sabah duasında, dua atkısı olan talet (tallit) kullanılır, duâ kayışı da sol pazuya ve alna takılır. Dua öncesinde temizlik yapmak ve özel ayin elbisesi giymek gerekir. Duaların büyük bir kısmını ihtiva eden Mezmurlar hem Yahudi hem de Hristiyanlarca duâ sırasında okunmaktadır.<sup>14</sup> Dua dili cennet dili olarak kabul edilen İbranice olmakla birlikte bazı eski Aramice dualar da okunur. Ayrıca isteyen ferdi veya toplu dua edebildiği gibi isteyen istediği dilde de dua edebilir.<sup>15</sup>

Yahudilik'te, İslam'da olduğu gibi formüle edilmiş geleneksel kalıp dualar vardır. Bu dualar “siddur” denilen dua kitaplarında toplanmıştır. Bu kitap doğumdan ölüme kadar hayatın her alanı ile ilgili duaları ihtiva etmektedir.<sup>16</sup>

## 1.2.HİRİSTİYANLIK'TA DUA

Hristiyanlık'ta dua, dini hayat açısından büyük bir önem taşır. Dua, liturjik festivallere ilaveten hristiyanların en çok önem verdiği ibadettir.<sup>17</sup> Dua, Tanrı'ya ulaşma, Tanrı'yı tanıma ve vicdanın sesi olarak nitelendirilir. Duanın temelinde Allah'a güven ve yüce bir inanış vardır. Kutsala yönelik hamd, şükür, rica, dilek ve yakarış olan dua, hristiyanlar için bir kişiyi hoşnut eden bir eylem olarak görülmektedir. Hristiyanlara göre dua, yaşama ebedi bir bakış açısı kazandırmak için önemli bir fırsattır.<sup>18</sup> Dua, Luther'e göre inancın eseri, Calvin'e göre Allah'ı kavrayabilme inancının her gün tekrarlanmasıdır. İncil'lerde Hz. İsa'nın tavsiye ettiği belli bir dua şekli yoktur. Sadece dua ederken ikiyüzlüler gibi insanlar görsünler

<sup>13</sup> Adam, *a.g.e.*, s. 238.

<sup>14</sup> Osman Cilacı, “dua”, *İslam Ansiklopedisi*, T.D.V., İstanbul, 1994, IX, 529.

<sup>15</sup> Adam, *a.g.e.*, a.y.

<sup>16</sup> Adam, *a.g.e.*, a.y.

<sup>17</sup> Mehmet Katar, “*Hristiyanlıkta Dua*”, *Yaşayan Dünya Dinleri*, D.İ.B Yay., Ankara, 2007, s. 101.

<sup>18</sup> Katar, *a.g.e.*, s.101.

diye havralarda ve caddelerde dikilip gösteriş yaparak değil, gizli ve samimi olarak dua etmenin gerektiği vurgulanır. Ayrıca putperestler gibi dua edilmesi de yasaklanmıştır.<sup>19</sup> İncil’lerin tamamında duayı ilgilendiren yetmiş beş kadar cümle tespit edilebilmektedir. Hristiyanlık’ta duanın belli esaslar çerçevesinde yapılması ilk defa İznik Konsili’inde (M.S.325) kararlaştırılmış, daha sonra Vatikan bu esaslar üzerinde bazı değişiklikler yapmıştır. Duada Hz. İsa temel unsuru teşkil etmekle beraber Allah ve Ruhü’l-Kudüs de duanın önemli rükünlerindendir.<sup>20</sup>

Günümüzde de Hristiyanların günlük (sabah, öğle ve akşam), haftalık (Pazar) ve yıllık (paskalya) olarak keşişler ve rahipler gözetiminde manastırlarda yaptıkları dua geleneği oldukça uzun bir geçmişe sahiptir (M.S.150). Pazar ayinlerinde ve yemek öncesi toplu olarak dua ettikleri gibi bireysel olarak da dua edebiliyorlar. Araştırmalar toplu ibadetlere katılmayan ve sakramentleri yerine getirmeyen hristiyanların bile duaya son derece önem verdiklerini göstermektedir. Katolik kilisesinde günde yedi ayrı dua saati bulunmaktadır. Ortodoks kilisesinin geleneğinde de gün batarken okunan “Vesperum”, günün ilk duasını teşkil eder. Genel olarak kiliselerdeki dua şekilleri pek fazla değişiklik göstermez.<sup>21</sup>

Hristiyanlar arasında en çok kullanılan dua, “Rabbin Duası”, olarak bilinen duadır. Hristiyanlık için toplu ibadetin doruk noktasını teşkil eder. Bu dua şöyledir:

*“Göklerdeki babamız, adın kutsal kılınsın. Egemenliğin gelsin. Gökte olduğu gibi, yeryüzünde de senin istediğin olsun. Bugün bize gündelik ekmeğimizi ver. Bize karşı suç işleyenleri bağışladığımız gibi, sen de suçlarımızı bağışla. Ayartılmamıza izin verme. Bizi kötü olandan kurtar. Çünkü egemenlik, güç ve yücelik sonsuzlara dek senindir. Amin.”*<sup>22</sup>

## 2. GAYRİ SEMAVİ DİNLERDE DUA

Dua, Pigmeler’den Avustralya, Amerika ve Afrika yerlilerine; Asurlulardan Babillilere; Dinkalardan, Maorilere, eski Hind, Çin ve Türklere kadar bütün toplumlarda ve beşeri dinlerde mevcuttur. Edebi metinler ve arkeolojik materyaller üzerinde yapılan çalışmalar, araştırmacıları bu toplumlarda, sel, kuraklık, deprem gibi tabii afetlerden, hastalık ve benzeri durumlardan kurtulmak, kurtulduktan sonra şükretmek, bağışlanma dileğinde bulunmak gibi istek ve halleri için, doğrudan veya

<sup>19</sup> Bkz. *Kutsal Kitap, Matta, VI, 7.*

<sup>20</sup> Cilacı, “dua” a.g.e., a.y.

<sup>21</sup> Cilacı, “dua” a.g.e., a.y.

<sup>22</sup> Bkz. *Kutsal Kitap, Matta, 6, 9–13.*

bazı araçlar vasıtasıyla, bireysel ya da toplu halde, düzenli yahut da düzensiz olarak tabiat güçlerine, ata ruhlarına yönelik sözlü ve törensel birtakım duaların mevcut olduğu sonucuna götürmüştür.<sup>23</sup>

İlkel topluluklarda görülen müşterek dua, aile reisi, kabile başkanı veya rahibin yakarışlarına cemaatin katılması (âmin demesi) şeklinde olmaktadır. Kötülüklerden korunma veya dünya nimetlerinden faydalanma isteği duânın iptidai halinin tespitinde en belirleyici özelliktir.<sup>24</sup>

Eski Meksika, Sümer, Bâbil, Mısır ve Yunan dinlerinde birbirine benzeyen ve duâ yerine kullanılan kollektif şiirler vardır. Maniheizm'deki duâda ruhu etkileyen düalist bir görüş hakimdir. Romalılar duâlarını genellikle Jüpiter mabedinde yaparlardı. Cermen dininde büyüün duâ üzerinde üstün bir gücü vardır. Ancak ilkel toplumlarda büyü ile duâ arasındaki sınırı belirlemek oldukça güçtür. Yunan dininde duâ geleneksel temizlikle başlar ve klasik yalvarma ile sona ererdi. Sümerler duâ esnasında ellerini başlarının üzerine koyarlar, sevinçlerini göstermek ve duânın inandırıcı olmasını sağlamak için ellerini alınlarına çarparlardı. Böylece ölümlerine de saygı göstermiş olurlardı. Bu durum Doğu Asya'da özellikle Hint yogasında da görülmektedir.<sup>25</sup>

Dua esnasında kutsal eşyanın öpülmesi, okşanması, çıplak ayakla etrafında dönülmesi gibi hususlar ilkel kabile dinlerinin özelliklerindendir. Hemen bütün ilkel kabile dinlerinde güneş doğarken ve batarken, ekim ve hasat zamanlarında kurallara bağlı olarak dua edilir.<sup>26</sup>

## 2.1.HİNDUİZM'DE DUA

Hindular için ibadet, temelde bireysel bir faaliyettir. Tapınaklarda görevli Brahman'lar liderliğinde okunan ve "bhajan" adını verdikleri ilahileri dışında çoğunlukla bireysel olarak icra edilir. Hindular sabahleyin güneş doğmadan, kuşluk/ öğle vaktinde ve güneş battıktan sonra olmak üzere günde üç defa ibadet ederler. Şafak vaktinde uyanan dindar bir Hindu öncelikle "om" hecesini okuyarak işe başlar, daha sonra tanrının isimlerini zikreder, üstadlarını hatırlar ve kendisinin yüce tanrı ile özdeş olduğunu hatırlatan sabah duasını okur. Daha sonra sabah banyosunu

<sup>23</sup>Bebek, *a.g.e.*, s.39-40.

<sup>24</sup> Cilacı, "*dua*" *a.g.e.*, a.y.

<sup>25</sup> Cilacı, "*dua*" *a.g.e.*, a.y.

<sup>26</sup> Cilacı, "*dua*" *a.g.e.*, a.y.

yapar, saçlarını toplar ve evdeki tanrı odası adını verdikleri “puja” odasında veya Ganj Nehri kenarında sabah ibadetini tamamlar. En önemli dualarından biri “gaytari” duasıdır. Bir nevi dine giriş duasıdır. Bu dua “Rig-Veda” isimli kutsal kitaplarında geçer. Bunun dışında “Yajur-Veda” ve “Sama-Veda” isimli kitapları da vardır. Bu vedalarda da var olan “mantra” adını verdikleri bazı dua kısımlarını okurlar.

Hint mistisizminde Upaniṣad’lardan kaynaklanan ve yoganın psikotekniğine dayanan ibadetsiz bir duâ türü vardır. Hinduizm’de duâ, inandırıcı sözlerle yapılır. Ortak duâ sembolü bir çeşit besmele olan “om”dur.<sup>27</sup>

## 2.2. BUDİZM’DE DUA

Budizm’de yüce varlığa karşı belirli bir duâ söz konusu olmamakla beraber, Buda’ya duâ etmek ve ondan istekte bulunmak geleneği hakimdir.<sup>28</sup> Budistler dua ederken, dua tekerlekleri ve tespihleri kullanırlar. Çakra adı verilen tekerlekler “dharma” ve “samsara” çarklarının dönüşlerini sembolize eder. Dua tespihlerine de “ malas” adı verilir. Bu tespiher sayesinde yapılan secdelerin ve okunan mantraların sayısı karıştırılmaz.<sup>29</sup>

Meditasyon , hint dini hayatının en önemli unsurlarındandır. Ve bu bölgede ortaya çıkan tüm dinlerde var olduğu gibi budizmde de mevcuttur. Zihinsel dinginliğe ulaşma, sadece dünyevi kâğı ve sıkıntıların sona ermesi ve ya bireyin sürekli haz ve mutluluk halini yakalaması değil, gerçekte acı ve hazzın, seviç ve mutluluğun bir ve aynı olduğunun farkına varmasıdır. Bu durum insanı *nirvanaya* yaklaştırır. Sonuçta ise dünyadan çekilme değil dünyada faydalı bir sakinliğe ulaşma söz konusudur. İki çeşit meditasyon vardır:

1. Samadhi ( Sakinleşme, sükûnete kavuşma).
2. Vipassana ( Herşeyin iç yüzünü kavrama).<sup>30</sup>

Tapınaklarda yaşayan keşişler, Buda heykelinin yer aldığı ana salonu ve meditasyon odasını kutsal metinleri okumak, ibadet/ dua etmek ve meditasyon için kullanırlar. Sıradan halk ise istediği zaman tapınağa gidebilir, bunun için özel bir gün veya zaman söz konusu değildir. Tapınaklara her gün giden budistler olduğu

<sup>27</sup> Cilacı, “dua” a.g.e., a.y.

<sup>28</sup> Cilacı, “dua” a.g.e., a.y.

<sup>29</sup> Ali İhsan Yitik, “Budizm”, *Yaşayan Dünya Dinleri*, D.İ.B Yay., Ankara, 2007, s. 334.

<sup>30</sup> Yitik, a.g.e., s. 335.

gibi çoğunlukla da ayda iki kez, yani “uposatha” denilen hilal ve dolunay günleri tapınaklara giderler. Toplu ibadet ve meditasyon zorunlu olduğu için kişiler kendi evlerinde bir ibadet ve meditasyon odası olarak tanzim ederler. Budistler her sabah uyanınca : “Dilerim ki tüm varlıklar cehaletten kurtulur”, elbise giyerken de: “Dilerim ki tüm varlıklar ahlak elbisesini giyer” anlamlarına gelen mantraları ve duaları defalarca tekrar ederler.<sup>31</sup>

Budistlerde İbadetler ve dualar genellikle bireyseldir. Sadece yıllık bayram ve festivallerde katılımı arttırmak amacıyla dua/ibadetler toplu olarak yapılır. Ve genelde Pazar günleri seçilir.<sup>32</sup>

### 2.3. MEKKE PUTPERESTLİĞİNDE DUA

Cahiliye dönemi Arap toplumunda Allah’a yakın olmak, bağışlanmak, yardıma mazhar olmak, kötülükten korunmak gibi niyetlerle Lat, Menat, Uzza ve Hubel gibi putlara kurbanlar kesilip dualar edildiğini hac telbiyesi ve o devrin şiirlerinden öğrenmekteyiz.<sup>33</sup> Mekke müşrikleri bu putlara yalvarırken Allah’la aralarında aracı yapar ve onları Allah’a yaklaştırsın diye dua ettiklerini söylerlerdi.<sup>34</sup>

Mekke müşrikleri putlara taparken bunların Allah nezdinde aracı olduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Onlar da duaları kabul edenin bizzat Allah olduğunu kabul ettikleri halde araya şefaathçi olarak putları aracı yapıyorlar. Yüce Allah bunu şirk olarak telakki etmektedir.

*“Dikkat et, halis din yalnızca Allah’ındır. O’nu bırakıp kendilerine bir takım dostlar edinenler, ‘onlara, bizi Allah’a yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz’ derler.”*<sup>35</sup>

Mekkeli müşrikler ve genelde tüm kafirler, "Biz başka kimselere yaratıcı oldukları için kulluk etmiyoruz. Biz sadece Allah'ı yaratıcı olarak kabul ediyor ve O'na itaatte bulunuyoruz. Ancak O'nun yüce makamına doğrudan ulaşamadığımız için, arada bulunan mübarek zatlara dua ediyor ve dualarımızı Allah'a çabucak ulaştırsınlar diye onlara müracaatta bulunuyoruz" demektedirler.<sup>36</sup>

<sup>31</sup> Yitik, a.g.e., s. 328-331.

<sup>32</sup> Yitik, a.g.e., s. 331.

<sup>33</sup> Hişam b. Muhammed b. Kelbi, *Kitab 'ul Esmam*, Ankara, 1969, s. 6.9.10.13, 21,24.

<sup>34</sup> Zümer, 39/3.

<sup>35</sup> Zümer, 39/3.

<sup>36</sup> Ebu'l-A'lâ el-Mevdudî, *Tefhimu'l-Kur'ân*, (trc., Heyet), İnsan Yay. 2. Baskı, İst., 1996, V, 93.

Anlaşılan şu ki her ne sebeple olursa olsun Allah ile aralarında aracılar kılarak dua etmek doğru değildir. Bu aracının salih bir zat olması ya da Mekke müşriklerinin yaptığı gibi taştan bir put olması arasında bir fark yoktur. Çünkü Mekke müşriklerinin taştan ve tahtadan putlara taptıklarında aslında bu putların yıldızları, semavi ruhları, geçmişte yaşamış olan Peygamberleri, Allah'ın kızları olduklarını iddia ettikleri melekleri<sup>37</sup> veya salih ve aziz insanları temsil ettiklerini bunların manevi ruhlarının içinde olduğunu düşünerek tapıyorlardı.<sup>38</sup>

---

<sup>37</sup> Seyyid Kutub, *Fi zilâl'il-Kur'ân*, (trc., Heyet) Dünya Yay. İstanbul, 1991, VIII, 565–568.

<sup>38</sup> Fahrüddin Râzî, *et-Tefsirü'l Kebir (Mefatihü'l Gayb)*, Darul Fikr, Beyrut, 1981, XXVII, 231.

## BİRİNCİ BÖLÜM:

## 1. İSLAM'DA DUA (KUR'AN'DA DUA)

Kur'ân-ı Kerim'de dua ile ilgili ayetler geniş bir yer tutar. İki yüz kadar âyet doğrudan doğruya dua ile ilgilidir.<sup>39</sup> Ayrıca tevbe, istiğfar gibi kulun Allah'a yönelişini ve O'ndan dileklerini ifade eden çok sayıda ayet vardır. Konuyla ilgili âyetlerin bir kısmında insanların Allah'a dua etmeleri emredilmiş; duanın usul, âdâb ve tesirleri üzerinde durulmuştur.<sup>40</sup>

## 1.1. KUR'AN'DA DUANIN ANLAMI

## 1.1.1.DUANIN LÜGAT ANLAMI

د ع kök harflerinden türeyen *dua* kelimesi “çağırarak, seslenmek, yalvarıp-yakarmak, sığınmak, ilgi kurmak” gibi anlamlara gelmektedir. Aynı kökten türeyen ‘*dava*’ ve ‘*davet*’ gibi ‘*dua*’ da “talep ve niyazda bulunmak” anlamında olup, mastar kalıbında bir isimdir.<sup>41</sup> İnsanın var oluş gayesi olan ve insanın hayatına anlam katan ‘*dua*’, Kur'an'da yirmi yerde mastar olmak üzere yaklaşık iki yüz ayette geçmektedir.<sup>42</sup>

Mukatil bin Süleyman “Kur'an Kavramları Sözlüğü”nde, Kur'an-ı Kerim'de duanın şu altı anlamda kullanıldığını söyler<sup>43</sup>:

1. Dua, “*qavl/ söz*” manasında kullanılır; şu ayetlerde olduğu gibi:

فَمَا كَانَ دَعْوَاهُمْ إِذْ جَاءَهُمْ بِأَسْأَلًا أَنْ قَالُوا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

“Be'simiz (yani azabımız) onlara geldiğinde, onların duaları (yani sözleri); "Biz gerçekten zalimler idik" demelerinden başka bir şey olmadı.”<sup>44</sup>

<sup>39</sup> Mehmet Soysaldı, *Kur'an-ı Kerim'e Göre Dua*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İst., 1996, s. 42.

<sup>40</sup> Çağrı, “*dua*”, *İslam Ansiklopedisi*, T.D.V., İstanbul, 1994, IX, 536.

<sup>41</sup> Râgıp el- İsfahânî, Ebu Kasım Hüseyin b. Muhammed, *el-Müfredât fî Ğarîb'il-Kur'ân*, "دعو", *mad.*, Daru'l- Ma'rife, Beyrut, ts., s. 169-170.

<sup>42</sup> Çağrı, *a.g.e.*, IX, 536.

<sup>43</sup> Mukâtil b. Süleyman, *Kur'an Terimleri Sözlüğü*, (trc. M. Beşir Eryarsoy), İşaret Yayınları, İstanbul, 2004., II, 377

<sup>44</sup> A'raf, 7/5.

فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ

“Artık bütün duaları (yani sözleri) işte bu oldu.”<sup>45</sup> Bununla da,

يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ “...Veyl bize, biz gerçekten zalimler idik”<sup>46</sup> şeklindeki

sözlerine işaret edilmektedir. İşte onlar hep bu şekilde, “veyl bize [yazıklar olsun bize], biz gerçekten zalimler idik” deyip durdular.<sup>47</sup>

دَعْوَاهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَجِيتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

“Oradaki duaları: "Allah'ım, Sen ne yücesin"dir ve oradaki dirlik temennileri: "Selam"dır; dualarının sonu da: "Gerçek, hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'ındır.”<sup>48</sup>

2. Dua, “ibadet” manasında kullanılır.<sup>49</sup> قُلْ مَا يَعْبُدُكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ

"(Resûlüm!) De ki: (Kulluk ve)yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?"<sup>50</sup>

Hiz. Peygamber (s.a.v.) duanın ibadet olduğunu bildiriyor: الدعاء هو العبادة “Dua ibadetin ta kendisidir.”<sup>51</sup>

Şu ayetlerde de dua ibadet anlamında kullanılmıştır:

قُلْ أَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَى أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَانَا اللَّهُ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانًا لَهُ أَصْحَابٌ يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَى انْتَظِرْ قُلْ إِنْ هَدَى اللَّهُ هُوَ الْهُدَى وَأَمْرُنَا لِنُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

De ki: "Bize yararı ve zararı olmayan Allah'tan başka şeylere mi tapalım? Allah bizi hidayete erdirdikten sonra, şeytanların ayartıp iğdiş ederek yerde şaşkınca bıraktıkları, arkadaşlarının da: "Doğru yola, bize gel." diye kendisini çağırdığı kimse gibi topuklarımız üzerinde gerisin geri mi döndürülelim?" De ki: "Hiç şüphesiz Allah'ın yolu, asıl yoldur. Ve biz âlemlerin Rabbine (kendimizi) teslim etmekle emrolunduk.”<sup>52</sup>

<sup>45</sup> Enbiya, 21/15.

<sup>46</sup> Enbiya, 21/14.

<sup>47</sup> Mukâtil b. Süleyman, a.g.e., s. 377.

<sup>48</sup> Yunus, 10/10.

<sup>49</sup> Ebu'l Kasım Carullah Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hakâiki Gavâmidî't Tenzil ve Uyûni'l Akavil fi Vucûhi't Te'vil*, Daru'l Kitab'ul Arabî, Beyrut, 2006, III, 103; Mukâtil b. Süleyman, a.g.e., s. 378.

<sup>50</sup> Furkan, 25/77.

<sup>51</sup> Tirmizî, *Deavât*: 3247; Ebû Dâvûd, Süleyman b. el Eş'âs, *Süneni Ebu Davud*, Daru'l Fikr, Beyrut, 1994, *Kitabu'd-Dua*: 1479

<sup>52</sup> En'am, 6/71.

وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنْ الظَّالِمِينَ

*Allah'ı bırakıp sana faydası ve zararı olmayan şeylere dua (ibadet) etme! Eğer böyle yaparsan, o takdirde şüphesiz ki sen zalimlerden olursun.*”<sup>53</sup>

3. Dua kelimesi, nida [seslenmek, yüksek sesle çağırmak, davet etmek] manasında kullanılır; şu ayetlerde olduğu gibi:<sup>54</sup> فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَأَتْتَصِرُ

*Nihayet o da Rabbine, "Ben gerçekten mağlup oldum. Hemen nusretini ver, bana yardım et!" diye dua etti (nida etti /seslendi).*<sup>55</sup>

فَقَوْلَ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِيَ إِلَى شَيْءٍ نَكُرٍ

*Münadinin bilinmedik bir şeye dua edeceği (nida edeceği / yüksek sesle çağıracağı / davet edeceği) o gün...*”<sup>56</sup>

Dua, istiğâse /yardıma çağırmak manasında kullanılır; şu ayetlerde olduğu gibi:<sup>57</sup> وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ “Allah'tan başka şahitlerinize dua edin (şahitlerinizi yardıma çağırın).”<sup>58</sup>

وَادْعُوا مَنْ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ “Allah'tan başka gücünüzün yettiklerine dua edin (onları yardıma çağırın).”<sup>59</sup>

وَلْيَدْعُ رَبَّهُ O da Rabbine du'â etsin (Rabbini yardıma çağırınsın).<sup>60</sup>

4. Dua , “sual, istifham” manasında kullanılır; şu ayetlerde olduğu gibi:<sup>61</sup>

قَالُوا اذْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ “(Ey Mûsâ!) Bizim için Rabbine dua et de (sor da) onun mahiyetini bize bildirsin.”<sup>62</sup>

قَالُوا اذْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لُونِ “(Ey Mûsâ!) Bizim için Rabb'ine dua et de (sor da) onun rengini bize bildirsin.”<sup>63</sup>

<sup>53</sup> Yunus, 10/106. Ayrıca bkn. Şuara, 26/213.; Ankebut, 29/17.; Kasas, 28/88.; Furkan, 25/68.; Furkan, 25/77.

<sup>54</sup> Mukâtil b. Süleyman, a.g.e., s. 379.

<sup>55</sup> Kamer, 54/10.

<sup>56</sup> Kamer, 54/6. Ayrıca bkn. İsrâ, 17/52.; Rum, 30/52. ;Fatır, 35/14.

<sup>57</sup> Mukâtil b. Süleyman, a.g.e., s. 380.

<sup>58</sup> Bakara, 2/23.

<sup>59</sup> Yunus, 10/38; Hud, 11/13

<sup>60</sup> Mü'min, 40/26.

<sup>61</sup> Mukâtil b. Süleyman, a.g.e., a.y.

<sup>62</sup> Bakara, 2/68–70.

<sup>63</sup> Bakara, 2/69.

وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَائِيَ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا

“Yine o gün: Benim ortaklarım olduklarını ileri sürdüğünüz şeyleri çağırın diye buyurur. Çağırılmışlardır onları; fakat kendilerine cevap vermemişlerdir. Biz onların arasına tehlikeli bir uçurum koyduk.”<sup>64</sup>

5. Dua kelimesi, “istemek, istekte/talepte” bulunmak manasında kullanılır; şu ayetlerde olduğu gibi:<sup>65</sup>

“Ey Musa! Bizim için dua et” قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرَّجْزَ (bizim için istekte bulun) Rabbine; şayet bu riczi (azabı) bizden kaldırırsan...<sup>66</sup>

وَقَالُوا يَا أَيُّهَا السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ

“Ey sihirbaz, bizim için Rabbine dua et” (Rabbinden istekte bulun) dediler.<sup>67</sup>

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ

“Bana dua edin (Benden isteyin), size icabet edeyim (size vereyim).”<sup>68</sup>

وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ

“Ateştekiler, cehennemin bekçilerine “Rabbimize dua edin (Rabbinizden isteyin) de, bir gün olsun bizden azabı hafıfletsin” diyecekler.”<sup>69</sup>

### 1.1.2.DUANIN ISTILAH ANLAMAMI

İslâm literatüründe *dua*; kulun Allah'ın yüceliği karşısında aczini itiraf etmesini, sevgi ve ta'zim duyguları içinde lütuf ve yardım dilemesini ifade eder.<sup>70</sup>

Dua, küçüğün büyükten, acizin güçlüden ihtiyaç ve arzusunu ciddi olarak istemesi ve rica etmesi demektir.<sup>71</sup> Duanın ana hedefi insanların Allah'a halini arz etmesi ve ona niyazda bulunması olduğuna göre, dua kul ile Allah arasında bir diyalog anlamını taşır. Bunun gerçekleşmesi için önce Allah insanı kendi varlığından

<sup>64</sup> Kehf, 18/52.

<sup>65</sup> Mukâtil b. Süleyman, a.g.e., s. 381.

<sup>66</sup> A'raf, 7/134.

<sup>67</sup> Zuhruf, 43/49.

<sup>68</sup> Mü'min, 40/60.

<sup>69</sup> Mü'min; 40/49.

<sup>70</sup> İbn-i Manzûr, a.g.e., “دعا” md., II, 1385.

<sup>71</sup> Elmalılı Muhammed Hâmdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Dağıtım, İstanbul, trs., II, 8.

haberdar etmiş; insan da varlığını kabul ettiği, kendisinden daha üstün olan bu yüce kudret karşısında duyduğu saygı ve ümit hisleriyle ile iletişim kurma ihtiyacını duymuştur. Dua, böyle bir irtibat neticesinde insanın bir taraftan kendi ihtiyaç ve eksikliklerinin telafisini, diğer taraftan da insanın daha mükemmele ulaşmasını hedefleyen bir diyalog vasıtasıdır. Bir başka deyişle dua, sınırlı, sonlu ve aciz olan varlığın, sınırsız ve sonsuz kudret sahibi ile kurduğu bir köprüdür. Bu sebeple insanoğlu tarihin hiçbir döneminde duadan uzak kalmamıştır.<sup>72</sup> Muhammed İkbal: “Dua, ister ferdi ister içtimai olsun, kâinatın dehşet verici sessizliği içinde insanoğlunun kendisine bir cevap bulmak için hissettiği derin hasret ve iştiağın ifadesidir” der.<sup>73</sup> Ragıp el İsfahanî, sözlük anlamıyla duanın nida ile anlam yakınlığı olmakla birlikte, ıstılahî manadaki duada daima tazim ve tazimle birlikte istekte buluma anlamının mevcut olduğuna dikkat çeker ve buna Müslümanların Hz. Peygamber (s.a.v.) ’i çağırırken (dua) saygılı bir ifade kullanmalarını emreden Nur Suresi’ndeki;

*(Ey müminler!) Peygamberi, kendi aranızda birbirinizi çağırır gibi çağırmayın. İçinizden, birini siper edinerek sıvışıp gidenleri muhakkak ki Allah bilmektedir. Bu sebeple, onun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir belâ gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar.*<sup>74</sup> ayetini delil olarak gösterir.<sup>75</sup>

İbni Manzûr, Lisan’ul Arab’da duanın üç şeklinin bulunduğunu belirterek şöyle sıralar: 1. Allah’ın birliğini dile getirerek onu övgü ile anma. 2. Allah’tan af, merhamet gibi manevi isteklerde bulunma. 3. Allah’tan dünyevi isteklerde bulunma.<sup>76</sup>

Aslında duanın aynı zamanda zikir sayılması, hatta İslam literatüründe çoğunlukla “ezkar ve ed’iye” gibi ifade edilmesi ve bu iki kavramın birlikte kullanılması duanın içerdiği bu saygı unsurunun sonucudur. Bu şekilde dua ifadelerinin biri zikir ve saygı, diğeri de herhangi bir dilek olmak üzere iki unsurunun olduğunu göstermektedir.<sup>77</sup>

<sup>72</sup> Cilacı, “dua” a.g.e., IX, 529.

<sup>73</sup> Muhammed İkbal, *İslam’da Dini Tefekkürün Yeniden Teşekkülü*, (terc. Sofi Huri), Kırkambar Yay., İst., 2002, s. 134 .

<sup>74</sup> Nur, 24/63.

<sup>75</sup> İsfahânî, *Müfredat*, “دعا” md., s. 170.

<sup>76</sup> İbn-i Manzûr, a.g.e., “دعا” md., II, 1385.

<sup>77</sup> Selahattin Parlador, “Dua”, *T. D. V. İslam Ansiklopedisi*, İst., 1994. IX, 532.

### 1.1.3.DUA İLE ANLAM YAKINLIĞI OLAN KELİMELER

*Tazarru*, daha çok yalvarıp yakarak ve kendini zelil hissederek dua ve niyazda bulunma halini, acz ile boyun bükmeyi ifade eder.<sup>78</sup> Kur'an'da zorlu ve sıkıntılı anlarda, hatta ilahi azaba uğranıldığı zaman Allah'a yalvarıp yakarmadan söz eder.<sup>79</sup>

*Teavvuh*, *evvah* asıl itibariyle çok ah eden manasındadır. Bu ah ediş bir hüznün ve elemenden veya aşk ve korkudan kaynaklanabilir. Evvah, "ince kalpli, âşık ve yanık adam" manasına gelir. Selef müfessirleri evvah terimini "çok dua eden, pek merhametli, çok tevbe eden, Allah'ı çok zikir ve tesbih eden, çok Kur'an okuyan, Allah korkusuyla çok âh u vah çeken, yalvarıp yakaran" gibi anlamlarda kullanmışlardır.<sup>80</sup> Allah, Hz. İbrahim (a.s.) için çok ah çeken anlamında evvah sıfatını kullanmaktadır.<sup>81</sup>

*İhbat*, "Allah'a iman ile tatmin bulmak, Allah'tan korkmak, alçakgönüllü ve tevazu sahibi olmak, huşu ile kalbi ürpererek yalvarmak" anlamına gelir. Muhibit ise ism-i faili olarak "mütevazı, huşu duyan ve Allah'a imanla mutmain olan kimse, namazla, dua ve yalvarma ile Allah'a boyun eğen bir mu'ti ve O'na teslim olan bir müslim" demektir.<sup>82</sup>

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"(Buna karşılık,) gerçek imana erişen, dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koyan ve Rablerine alçak gönüllülükle boyun eğen kimseler; cennetlik olanlar, orada yerleşip sonsuza kadar yaşayacak olanlar işte böyleleridir."<sup>83</sup>

*İstiğfar*, bir nesneyi kirden ve pastan koruyan mahfaza ile örtmek anlamındaki *غفر* kökünden gelir ve Allah'tan günahlarının bağışlanmasını istirham etmek demektir.<sup>84</sup> Şu ayetlerde olduğu gibi :

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا

(Nuh) ve dedim ki: "Rabbinizden günahlarınızın bağışlanmasını dileyin, çünkü O, kuşkusuz bağışlayıcıdır!"<sup>85</sup>

<sup>78</sup>İbn'i Manzûr, a.g.e., "ضرع", md., VI, 2580.

<sup>79</sup>En'am, 6/43; A'raf, 7/94; Mü'minun, 23/76.

<sup>80</sup> Yazır, a.g.e., IV.414.

<sup>81</sup> Tevbe, 8/114; Yunus, 10/75.

<sup>82</sup> İsfahânî, a.g.e., "خبت", md., s. 141.

<sup>83</sup> Hud, 11/23. Bkn. Hacc, 22/34. Hacc, 22/54

<sup>84</sup> İbn Manzûr, a.g.e., "غفر", md., V, 3274.

<sup>85</sup> Nuh, 71/10.

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ اللَّهُ إِلَّاهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“Ve onlar, utanç verici bir iş yaptıkları veya kendi kendilerine (başka türlü) bir zulüm işledikleri zaman, Allah'ı anar ve günahlarının affı için yalvarırlar, zaten Allah'tan başka kim günahları affedebilir? ve her ne (zulüm) işlemişlerse onda bilerek ısrar etmezler.”<sup>86</sup>

Tevbe, yapılan hata ve günahlardan dolayı kesin pişmanlık duyup onlardan rücû etmek, vazgeçmek demektir. Tevbe, pişmanlıktan dolayı yüreğin yanması, kalbin erimesidir:

فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

“Bu suçu işledikten sonra tevbe edip kendisini ıslah edene gelince, kuşkusuz Allah onun tevbesini kabul eder: Allah çok bağışlayıcıdır, rahmet kaynağıdır.”<sup>87</sup>

Kur'an istiğfar eyleminin tevbe ile tamamlanmasını emreder:

وَأَسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ

“Rabbinizden mağfiret dileyin, sonra O'na tevbe edin!”<sup>88</sup>

İstiane, عو kökünden türemiş olup, kelime anlamı “yardım istemek, yardım talep etmek veya dilemek” demektir<sup>89</sup> ki, bu durum rızkın temini, ihtiyaçların giderilmesi, bir menfaatin elde edilmesi veya bir belanın def edilmesi gibi konularda söz konusu olur. Kul ne isteyecekse sadece Allah'tan istemelidir. Zira Allah “müstean”dır. Kendisinden yardım istenen yegâne güçtür.<sup>90</sup> Kur'an sadece Allah'tan yardım dilenebileceğini açık açık ifade etmiştir: إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

“Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz.”<sup>91</sup>

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

“Ey iman edenler, sabırla ve namazla Allah'tan yardım dileyin.”<sup>92</sup>

<sup>86</sup> Al-i İmran, 3/135.

<sup>87</sup> Maide, 5/39.

<sup>88</sup> Hud, 11/3, 52, 61, 91.

<sup>89</sup> İsfahânî, a.g.e., ”عو” md., s. 354.

<sup>90</sup> Yusuf, 12/18; Enbiya, 21/112.

<sup>91</sup> Fatiha, 1/4.

<sup>92</sup> Bakara, 2/ 153.

*İstiaze*, عوذ kökünden türeyen kelime olup, “başkasına iltica etmek ve ona bağlanmak” demektir.<sup>93</sup> İstiaze, cinlerden ve insandan olan şeytanlardan Allah’a sığınmak, sığınmayı talep etmek, sığınmaya çalışmak anlamlarına gelir.<sup>94</sup> İstiaze, tüm şer güçlerden, insanı doğru yoldan alıkoyacak tüm engellerden, büyük sınavın önünde engel oluşturan tüm fitne ve fitnecilerden Allah’a sığınmaktır:

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

"Kur'an okuduğun zaman kovulmuş şeytandan Allah'a sığın." <sup>95</sup>

*Nida*, “seslenme çağırma, nida etme, anma” manasına gelen “ندا” kökünden türemiştir. <sup>96</sup>

ذِكْرُ رَحْمَةِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ نَدَاءً خَفِيًّا

“Kulu Zekeriya'ya Rabbinin bahşettiği rahmeti dile getiren bir anma(dır) bu.” <sup>97</sup>

Bakara 171. ayetteki nida, dua ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır:

وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً صُمُّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ

“Böylece, hakikati inkâra şartlanmış olanların durumu, çobanın haykırışını işiten ama onu yalnız bir ses ve çağrı şeklinde algılayan sürünün durumuna benzer. Onlar sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler; zira akıllarını kullanmazlar.” <sup>98</sup>

*Reca*, رجا kökünden türemiş olup, “dileme-umma” manasındadır. <sup>99</sup> Bununla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde geçer:

وَأِمَّا تَعْرِضْ عَنْهُمْ ابْتَغَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَيْسُورًا

“Ve eğer sen (kendin) de Rabbinin katından ihtiyaç duyduğun bir lütfu/bir rahmeti arama çabası içinde olduğun için (ihtiyaç sahiplerine) ilgisiz kalmak zorunda isen, o zaman, hiç değilse, onlara yumuşak/yatıştırıcı bir söz söyle.” <sup>100</sup>

<sup>93</sup> İsfahânî, a.g.e., ”عوذ”. md., s. 352.

<sup>94</sup> Zülaloğlu, a.g.e., s. 69; Yıldız, *Dua*, s. 23.

<sup>95</sup> Nahl, 16/98; Ayrıca bkn. Felak, 113/1-5; Nas, 114/1-6.

<sup>96</sup> İsfahânî, a.g.e., ”ندا” md., s. 486.

<sup>97</sup> Meryem, 19/2-3.

<sup>98</sup> Bakara, 2/ 171.

<sup>99</sup> İsfahânî, a.g.e., ”رجا” md., s. 190.

<sup>100</sup> İsra, 17/ 28.

*Sual*, سَأَلَ kökünden türemiş olup isteme anlamına gelir.<sup>101</sup> Ayette şu şekilde geçer:

وَأَسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

“...Bu nedenle lütfundan size bahşetmesini Allah'tan dileyin; şüphesiz Allah, her şeyin tam bilgisine mâliktir.”<sup>102</sup> سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ

“İstekte bulunan biri, (muhakkak) gerçekleşecek olan bir azabı istedi.”<sup>103</sup>

### 1.3.DUANIN ÖNEMİ

Modern insanlara duadan bahsetmek belki ilk bakışta faydasız gibi görünebilir. Ancak şu bir gerçektir ki din ve ahlak duygularının zayıflaması zekânın zayıflaması kadar zararlıdır. Alexis Carrel; “İnsan Allah’a su ve hava kadar muhtaçtır.” der.<sup>104</sup>

Batılı insanlar akli sezgiden üstün görürler ve zekâyı hislerine tercih ederler. Bilimde ilerlerken dinden soğuyorlar. Bu durum onların ahlak, güzellik ve bilhassa din duygusu gibi, ruhun akla ve zekâyı ait olmayan faaliyetlerini tamamıyla ihmal etmelerine sebep olmaktadır. Bu temel faaliyetlerin cılızlaşması modern insanı ruhen ve manen kör bir mahlûk durumuna sokar.<sup>105</sup>

Oysa hayatta başarılı olmak için akıl ve madde kadar maneviyatın da bir ihtiyaç olduğu görülmektedir. O halde insan zekâdan daha çok, kişiliğe kuvvet veren beyinsel ve zihinsel faaliyetleri kendisinde süratle diriltmelidir. Bunların arasında en bilinmeyen kutsiyet ve din duygusudur. Din duygusu genellikle dua ile ifade edilir. Dua, din duygusu gibi tamamen ruhî bir hadisedir. Öyleyse dua hadisesinin meydana geliş tekniğinin ve tesirlerinin nelerden ibaret olduğu, dua eden insan üzerinde yapılacak sistematik bir gözlemle görülebilir.<sup>106</sup>

Aslında dua psikolojik cihetten fitrîdir. İlmi hedef tutan dua fiilî tefekküre benzer, fakat dua en yüksek derecesinden mücerret tefekkürden çok ileridedir. Dua da tefekkür gibi bir temessül ameliyesidir.<sup>107</sup>

<sup>101</sup> İbn Manzûr, a.g.e., “ سَأَلَ ”, md., III, 1907.

<sup>102</sup> Nisa, 4/32.

<sup>103</sup> Mearic, 70/ 1.

<sup>104</sup> Alexis Carrel, *Dua*, Yağmur Yay., İstanbul, 2001, s. 30-31.

<sup>105</sup> Carrel, a.g.e., s. 32.

<sup>106</sup> Carrel, a.g.e., s. 32-34.

<sup>107</sup> İkbâl, a.g.e., s. 131.

Meşhur Amerikalı psikolog Prof. William James duanın bir ihtiyaç olduğunu şu ifadelerle açıklar: “Öyle görünüyor ki müspet ilim bunun aksini ne derece iddia ederse etsin insanlar ta kıyamete kadar dua edeceklerdir.”<sup>108</sup>

Dua ve ibadet, tarih boyunca, aşk ile birlikte, insan kültüründe, fıtratının derinliğinde parlayarak, dipdiri ve alevli olarak tecelli edegelmiştir.<sup>109</sup>

Dua, bir teslimiyet ve bir duygulanma işidir. Dua insanı ümitsizlikten, karamsarlıktan ve yalnızlık duygusundan kurtarır. Kişi başarısız olduğu zamanlarda bir üzüntü ve kaygı içine düşer. Kendi kendine kaldığı, derdini içine attığı zaman düşünür, kaygılanır ve bir kısır döngü içine girerek problemini bir yumak gibi sardıkça sarar, büyütür, psikolojik bunalımlara girer. Kişi böyle bir durumda, dua ile içini Rabb’ine dökerek daha iyi bir kul olmaya azmeder. Hayatın zorlukları karşısında yalnız olmadığını, daima yardımını isteyebileceği, onu gören, gözeten ve her şeye gücü yeten bir yaratıcısı olduğunu hatırlayıp manevi bir güç kazanır.<sup>110</sup>

Dua, insanın fert ve toplum hayatında önemli bir yere sahiptir. Toplu olarak yapılan duaların hem sosyal bütünleşmeye, hem de aynı inanç etrafında kenetlenerek ümmet olmaya sevk eder. Allah’ın insanlardan istediği de koro halinde bir yönelişle Allah’a yönelmek ve onun insanlar için seçtiği din üzerinde birleşmektir. Bu birlik ve beraberlik duygularıyla bir araya gelen insanlar birbirlerinin üzüntü ve sevinçlerini paylaşarak kalplerinin birbirlerine ısınmasına ve kaynaşmasına vesile olur. Allah’ın insanlardan istediği de budur.<sup>111</sup>

*“Hep birlikte Allah'ın ipine (İslam'a) sımsıkı yapışın; parçalanmayın. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın: Hani siz birbirinize düşman kişilerdiniz de O, gönüllerinizi birleştirmişti ve O'nun nimeti sayesinde kardeş kimseler olmuştunuz. Yine siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi O kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini böyle açıklar ki doğru yolu bulasınız.”*<sup>112</sup>

*“Ey iman edenler! Hep birden barışa girin. Sakın şeytanın peşinden gitmeyin. Çünkü o, apaçık düşmanınızdır.”*<sup>113</sup>

Resûlullah (s.a.v) pek çok hadislerinde duanın önemine vurgu yaparak, mü'minleri dua etmeye teşvik etmiştir:

*“Dua bir ibadettir.”*<sup>114</sup>

<sup>108</sup> İkbâl, a.g.e., s. 130.

<sup>109</sup> Ali Şeriatî, *Dua*, Yeni Zamanlar Yay., (6. Baskı), İstanbul, 2006, s. 162.

<sup>110</sup> Habil Şentürk, *Din Psikolojisi*, Esra Yay., Konya, 1997, s. 164.

<sup>111</sup> Şentürk, a. g.e., a.y.

<sup>112</sup> Al-i İmran, 3/ 103.

<sup>113</sup> Bakara, 2/208.

“Dua, ibadetlerin özüdür.”<sup>115</sup>

"Allah indinde duadan daha kıymetli bir şey yoktur." "Allah, kendinden istemeyene gazap eder." "Allah'ın fazlından isteyin, zira Allah istenmesini sever." "Dua rahmetin anahtarıdır." "Dua mü'minin silahı, dinin direği, semâvat ve arzın nurudur." "Duâ, kazayı defeder." "Dua, gelmiş olan musibet için de henüz gelmemiş olan musibet için de faydalıdır." "Dua belâyı def eder."<sup>116</sup>

Tüm hayatı içine alıp kucaklayan bir ibadet olarak duanın en belirgin vasfı tevazudur. Dua var oluşun gayesi olan ibadetlerin en önemli unsurlarından biridir.

“Ve cinleri ve insanları yalnızca bana ibadet etmeleri için yarattım”<sup>117</sup> buyurarak insanın var oluş gayesini beyan eden yüce Allah, kuşkusuz selim akıl sahipleri için en doğru hedefi göstermiştir. Dua, rotasını kaybeden için ilahî bir pusula, yanlış yapanın doğruya yönelmesi için ilahî bir fırsattır. Toshihiko İzutsu: “Dua kalbin Allah’la konuşmasıdır.” der. “Kur’an’da Allah ve İnsan” adlı eserinde Allah ile insan arasındaki diyalogun vahiy ve dua şeklinde gerçekleştiğini, vahyin Allah’tan insana, yani yukarıdan aşağıya bir iniş (nüzul), duanın da insandan Allah’a, yani aşağıdan yukarıya bir çıkış (uruc) olduğunu söyler.<sup>118</sup> İnsana bu cüreti veren hiç kuşkusuz Allah’tır. İnsanla vahiy yoluyla iletişim kuran yüce yaratıcı, insanın da buna geri dönüt vermesini yine vahiyle öğreterek dua şeklinde kendisiyle iletişim kurmasını, bunun vasıtasız ve doğrudan olmasını ve yalnızca kendisine yapılmasını emreder. Çünkü duada Allah ile kul arasında bir vasıta yoktur. Ve dua kulluk makamlarının en önemlisidir.<sup>119</sup>

“Ve kullarım beni sana sorarsa muhakkak ben onlara çok yakınım, bana dua ettiği zaman dua edenin duasına cevap veririm. Öyleyse onlar da benim çağırma cevap versinler ve bana iman etsinler.”<sup>120</sup>,

“Yalnızca sana ibadet eder ve yalnızca senden yardım dileriz.”<sup>121</sup>

Dua ihtiyacını kendisinde öldüren bir toplum; pratikte fesat ve çöküntüden korunabilecek unsurlara artık sahip değildir.<sup>122</sup>

<sup>114</sup> Tirmizî, sünen, *Deavât*, 3247.

<sup>115</sup> Tirmizî, Sünen, *Deavât*, 1.

<sup>116</sup> Canan, *a.g.e.*, VI, 510–511.

<sup>117</sup> Zariyat, 51/ 56.

<sup>118</sup> İzutsu, *a.g.e.*, s. 182–183.

<sup>119</sup> Parladır, *a.g.e.*, IX, 532.

<sup>120</sup> Bakara, 2 /186.

<sup>121</sup> Fatıha, 1 /4.

<sup>122</sup> Carrel, *a.g.e.*, s. 56.

Dua, kişileri ve toplumları ayakta tutan en önemli dayanaştır. Namaz duanın fiili bir göstergesi olarak dinin direğidir.<sup>123</sup> Dua kişiyi de toplumu da ayakta tutan yegâne etkindir. Duanın yok oluşu, milletlerin yok oluşu demektir.

*“De ki: Duanız olmazsa rabbim ne diye size değer versin?”<sup>124</sup>*

Allah’ın, İsrailoğullarına:

*“Hani: “Şu kasabaya girin ve orada dilediğiniz yerde bol bol yiyin, o kapıdan secde ederek girin ve "hitta" (bizi affet) deyin ki sizin hatalarınızı bağışlayalım; muhsinlere (nimetlerimizi) daha da arttıracamız...” demiştik”<sup>125</sup> emri uyarınca hareket etmeyip, duayı değiştirerek, bağışlanma yerine buğday istemeleri onların zillete ve alçaklığa duçar olmalarına neden olmuştur:*

*“Derken zulümlerinde bilinçli olarak ısrar edenler kendilerine söyleneni başka bir sözle değiştirdiler. Biz de fasıklık ettikleri için o zulmedenlerin üzerine gökten iğrenç bir azap indirdik.”<sup>126</sup>*

Duanın insan hayatındaki önemi o kadar büyüktür ki, Allah kendisine dua edene özel muamelede bulunuyor. Bakara Suresi 186. ayet-i kerimesi Allah’ın duaya ne kadar değer verdiğinin en güzel örneğidir. Elmalılı bu ayetin tefsirinde şöyle der: “Sana soruyorlar” diye başlayan ayetlerin hepsinde<sup>127</sup> Allah, cevap olarak “de ki” diye cevap verirken: “Kullarım beni senden sorarlarsa” buyurduktan sonra, “de ki ben onlara yakınım” demiyor, direk olarak “ben onlara yakınım” diyor. Sanki bunu iletme için Peygamber (s.a.v.) in aracılığını bile istemiyor. Cevabında doğrudan doğruya "Ben yakınım." buyrulmuş, vasita kaldırılmış, yakınlık da duaya icabetle açıklanmıştır ki bunda büyük bir incelik vardır. Cenab-ı Allah, duada kulu ile kendisi arasına bir vasitanın girmesini istemiyor ve sanki diyor ki: "Kulum, vasıtaya dua vaktinden önce muhtaç olabilirse de, dua vaktinde benimle onun arasında vasita yoktur."<sup>128</sup>

Seyyid Kutub bununla ilgili Fi Zilâl’il-Kur’an’da şöyle der: “Yüce Allah "kullarım" diyerek onları kendine izafe ediyor. Ayrıca sorularına aracısız biçimde doğrudan doğruya kendisi cevap veriyor. Yani, onlara de ki: “Ben kendilerine

<sup>123</sup> Tirmizî, *İman*, 8.

<sup>124</sup> Furkan, 25/77.

<sup>125</sup> Bakara, 2/58.

<sup>126</sup> Bakara, 2/59.

<sup>127</sup> "Ey Muhammed! Sana ruhtan soruyorlar. De ki..." (İsrâ, 17/85), "Ey Muhammed! Sana dağların kıyametteki halini sorarlar. De ki..." (Tâhâ, 20/105), "Ey Muhammed! Sana kıyametten sorarlar, ne zaman kopacak? diye. De ki..." (A'râf, 7/187) gibi itikatla; bazısı da: "Ey Muhammed! Sana neyi infak edeceklerini soruyorlar. De ki..." (Bakara, 2/215), "Ey Muhammed! Sana içkiden ve kumardan soruyorlar. De ki..." (Bakara, 2/215) gibi ibadetle ilgili ayetler.

<sup>128</sup> Yazır, *a.g.e.*, II, 10-11.

yakınım" demiyor. Bunun yerine soru gelir gelmez, ona cevap vermeyi bizzat üstleniyor ve "yakınım" buyuruyor. Bunların yanı sıra "Onların duasını işitirim" demiyor, bunun yerine "*Bana dua edenin duasını dua edince, kabul ederim*" diyerek duanın kabul edilmesi işlemini ön plâna geçiriyor.”<sup>129</sup>

#### 1.4.DUANIN AMACI VE HEDEFİ

Duanın temel amacı Allah’ı zikrederek tesbih etmektir. Allah insanı yaratıp sonra da başıboş bırakmamıştır.<sup>130</sup> İnsana yaratılış gayesini bildirerek sürekli kendisiyle irtibatlı olmasını, hiçbir anında O’ndan gafil olmamasını, tüm söz ve fiillerinde O’nu yüceltmeyi gaye edinmesini istemiştir:

*“Öyleyse beni anın ki, ben de sizi anayım; bana şükredin ve küfre düşerek bana karşı nankörlük etmeyin”*<sup>131</sup>

Allah yokmuş gibi davranmak günahdır. Duanın asıl amacı da Allahlı olmaktır. Tüm söz, fiil ve davranışlarda Allah’ı gözeterek hareket etmektir. Bu yönüyle Allah’ı sürekli hatırd tutmak kulun birinci dereceden görevidir. Kur’an, kulun sadece zorda ve sıkıntıda olduğu zaman değil, en rahat olduğu durumda da Allah’ı hamd ile tesbih edip O’nu yüceltmesi, O’na istiğfar edip tevbe etmesi gerektiğini bildirir.

Mekke’nin fethi gibi bir zafer elde etmiş olan Resulullah (s.a.v.)’a, Mekke’ye girerken inen Nasr Suresi buna en güzel örnektir:

*“Allah’ın yardımı ve zaferi geldiğinde ve insanların Allah’ın dinine dalga dalga girdiklerini gördüğünde Rabbinin sınırsız şanını yücelt, O’na hamd et ve O’ndan mağfaret dile. Çünkü O, her zaman tevbeleri kabul edendir.”*<sup>132</sup>

Duanın beş temel hedefi vardır:

1. *Zikir ve Tesbih*: Sözlükte, anma, hatırlama, hatırd tutma ve şeref anlamına gelen zikir, bir dini terim olarak ise, namaz kılma, dua etme, Allah’ı övme, ibadete devam etme, nasihat etme, düşünme, hutbe, itaat, mükafat, ilim, istiğfar ve şükür anlamlarına gelir.<sup>133</sup> Duanın temel amacı olan zikir, hayatın tüm alanını kuşatan bir ibadettir. Zikir sınırlı ve sonlu olan bir varlığın, sınırsız ve sonsuz rahmet

<sup>129</sup> Kutub, a.g.e., I, 247-248.

<sup>130</sup> Kıyamet, 75/36.

<sup>131</sup> Bakara, 2/152.

<sup>132</sup> Nasr, 110/ 1-3.

<sup>133</sup> İbn Manzûr, a.g.e., “ذکر”md., III, 1508.

ve kudret kaynağı olan Allah'ı bollukta da darlıkta da hatırlamasıdır.<sup>134</sup> Her fırsatta O'na niyazda bulunması, O'nu sonsuz ve sınırsız kudreti, merhameti ve tüm Esma'ül Hüsna'sının temsil ettiği üstün vasıflarıyla anarak yüceltmesidir. İnsanın manevi doyuma ulaşması, kalben tatmin olması için başvurulacak yegâne yöntem zikirdir:

*“Onlar ki iman etmişlerdir ve Allah'ı anmakla kalpleri huzur ve doyum bulmuştur. Çünkü bilin ki, kalpler gerçekten de ancak Allah'ı anarak huzura erişir.”*<sup>135</sup>

Tesbih ise, kulun Allah'a mutluluğunu da mutsuzluğunu da arz ederek mütevazı bir iletişim kurmasıdır. Sebh kelimesi “sürekli hareketlilik, iş-uğraş” anlamlarını ifade eder.<sup>136</sup> Müzzemmil suresindeki; “*Seni gündüz epeyce uğraştıracak işlerin vardır*”<sup>137</sup> ayeti bunu göstermektedir. Kur'an'ın birçok yerinde yerde ve göklerde ve ikisi arasında bulunan her şeyin Allah'ı tesbih ettiği ifade edilir.<sup>138</sup> Cansız varlıkların tesbihi, Allah'ın kendilerine vermiş olduğu görev doğrultusunda hareket etmeleri ve Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih etmeleri anlamındadır.<sup>139</sup>

**2.Hamd ve Şükür:** Duanın hedef ve amaçlarından birisi olan hamd, her halükârda Allah'ı övmektir, senâ etmektir. Hamd, herhangi bir karşılık için yapılmaz. O, Allah olduğu için, âlemlerin rabbi olduğu için, yani O'nun erdemlerinden dolayı O'nu methetmedir. Şükür ise daha çok verilen nimete karşı bir teşekkürdür.<sup>140</sup>

*“Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur.”*<sup>141</sup>

Duanın , sadece Allah'a yapılması gerektiği gibi, usulüne uygun olarak Allah'ı Tesbih ve tenzih etmek de gereklidir. Allah'ı yüce sıfatlarla anmak ve onu noksan sıfatlardan tenzih etmek duanın temel unsurlarındandır. Kur'an'daki örnek dualara ve özellikle Peygamber (s.a.v.) dualarına baktığımız zaman bunu görebiliyoruz.

<sup>134</sup> Zülaloğlu, a.g.e., s. 28.

<sup>135</sup> Ra'd, 13/ 28.

<sup>136</sup> İsfahânî, a.g.e., “سبح” md., s. 221.

<sup>137</sup> Müzzemmil, 73/7.

<sup>138</sup> Hadid, 57/ 1; Haşr,59/1; Saff, 61/ 1; Cuma, 62/1; Teğabun, 64/ 1.

<sup>139</sup>İsfahânî, a.g.e., a.y.

<sup>140</sup>İsfahânî, a.g.e., “حمد” md., s. 131.

<sup>141</sup> Fatiha, 1/1.

Allah zatıyla değil esmasıyla bilinir. Bunun için Kur'an "rabbini tesbih et" yerine "rabbinin ismini tesbih et"<sup>142</sup> şeklinde tesbihi emreder. Bu da Allah'ın zatıyla değil de noksansız sıfatlarıyla tanınabileceğinin göstergesidir.<sup>143</sup> Duanın gayelerinden biri de Allah'ı zikirdir demiştik. Allah'a dua eden kişi onun esmasıyla tevessül ederek ona yalvarmalıdır. Çünkü eylemler Allah'ın adıyla değer kazanır.

*"Kim izzet ve şeref istiyor idiyse, bilsin ki, izzet ve şerefin hepsi Allah'ındır. O'na ancak güzel sözler yükselir (ulaşır). Onları da Allah'a amel-i salih ulaştırır."*<sup>144</sup>

*"İsimlerin en güzeli Allah'ındır. Öyleyse O'na bunlarla dua edin. O'nun isimlerinde 'aykırılığa (ve inkâra) sapanları' bırakın."*<sup>145</sup>

*"De ki: "İster Allah deyin, ister Rahman deyin. Hangisini deseniz olur. Çünkü en güzel isimler O'na hastır."*<sup>146</sup>

*"Rabb'inin yüce ismini tesbih et"*<sup>147</sup>

*"Azamet sahibi Rabb'inin ismini tesbih et"*<sup>148</sup>

Ebû Hureyre (r.a.)'den rivayete göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

*"Allah'ın doksan dokuz ismi vardır. Kim bunları öğrenir ve hayatı boyunca Allah'ı bu şekilde tanıyarak yaşar ve hayatını bu iman ve yaşayış üzere bitirirse inşallah Cennet'e girer."* *"O Allah ki Ondan başka gerçek İlah yoktur; ancak o vardır. O dünyada herkese ahirette ise sadece mü'minlere acıyıp şefkat edendir."*<sup>149</sup>

*"Hamd( övgü) gökleri ve yeri yaratan, derin karanlığı ve aydınlığı var eden Allah'a mahsustur."*<sup>150</sup>

Ayetlerden anlaşıldığı gibi O, Allah olduğu için, yani müteal varlık olduğu için O'na hamd edilir. Şükür ise nankörlüğün zıddıdır ve verilen nimete karşı bir teşekkürdür: "...Bana şükredin ve küfre düşerek bana karşı nankörlük etmeyin."<sup>151</sup>

<sup>142</sup> A'la, 87/1; Vakıa, 56/96.

<sup>143</sup> Mustafa İslamoğlu, *Âlemlerin Rabbi Allah*, Denge Yay. İstanbul, 2006, *Allah*, s. 64.

<sup>144</sup> Fatır, 35/10.

<sup>145</sup> A'raf, 7/180.

<sup>146</sup> İsra, 17/110.

<sup>147</sup> Ala, 87/1.

<sup>148</sup> Vakıa, 56/96.

<sup>149</sup> Buhârî ve Müslim'de isimler sayılmaksızın, Tirmizî, Deavât, 86 da 99 isim sayılarak rivayet edildiğine göre; "Allah'ın 99 ismi vardır. Kim bunları öğrenir (hayatı boyunca Allah'ı bu şekilde tanıyarak yaşar ve hayatını bu iman ve yaşayış üzere bitirirse inşallah) Cennete girer.

<sup>150</sup> En'am, 6/1.

<sup>151</sup> Bakara, 2/152.

Allah nimetlerine karşılık şükrettikleri için iki dostunu övmüştür. Birincisi Hz. Nuh'tur ki, Allah onu zalim kavmin elinden kurtarmış ve kavmini tufanla helâk etmişti. Bu nimetinden dolayı o da Allah'a şükretmişti.

*“(Ey) Nuh ile birlikte (gemide) taşıdığımız kimselerin nesli! O Nuh ki gerçekten de çok şükreden bir kuldu.”<sup>152</sup>*

İkincisi de Hz. İbrahim'dir. Allah'ın kendisini hidayete ulaştırıp onu dost edinmesinden ve kendisine bağışlamış olduğu nimetlerinden dolayı şükretmiştir:

*“Çünkü o kendisini seçip doğru yola yönelmesini sağlayan Allah'a nimetlerinden dolayı her zaman şükranla doluydu.”<sup>153</sup>*

3.İstiane ve İstiaze: Duanın temel hedeflerinden biri de sadece Allah'tan yardım isteyip sadece ona sığınmadı. İstiane, nihai anlamda yardım dilenecek makam olarak sadece Allah'a sığınmak, her türlü iyilik için niyazda bulunmaktır. Bir yandan dünyevî ve uhrevî nimetler talep ederken, diğer yandan bu nimetlere ulaşırken ortaya çıkan şeytanî engellere karşı Allah'tan yardım dilemektir. İstiaze ise, cin ve insan şeytanlarından Allah'a sığınmak, sığınmayı talep etmek, sığınmaya çalışmak” anlamlarına gelir.<sup>154</sup> Tüm şer güçlerden ve doğru yoldan alıkoyacak tüm engellerden, tüm fitne ve fitnecilerden Allah'a sığınmaktır:

*“Öyleyse Kur'an okuduğun zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın.”<sup>155</sup>*

İstiane ve istiaze duanın temel unsurlarındandır. Kul ihtiyaçlarının giderilmesi ve bir menfaat elde emesi için veya bir belanın defedilmesi gibi konularda sadece Allah'tan yardım istemelidir. Kul ne isteyecekse sadece Allah'tan istemelidir. Zira Allah *Mustean*'dir. Kendisinden yardım istenen yegâne güçtür.<sup>156</sup> Kur'an sadece Allah'tan yardım dilenebileceğini açık açık ifade etmiştir.

*“Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz.”<sup>157</sup>*

*“Ey iman edenler sabırla ve namazla Allah'tan yardım dileyin”<sup>158</sup>*

Dua eden kişinin bütün ihtiyaçları giderenin Allah olduğu anlayışı içinde olmalıdır. En basitinden insan nefes alıp vermede de Allah'a muhtaçtır. Resulullah (s.a.v.) *“Hepiniz ihtiyaçlarınızın tümünü Rabb'inizden isteyin; hatta kopan bir*

<sup>152</sup> İsra, 17/3.

<sup>153</sup> Nahl, 16/ 121.

<sup>154</sup> Zülaloğlu, a.g.e., s. 69. Yıldız, *Dua*, s.23.

<sup>155</sup> Nahl,16/98. Ayrıca bkn. Mü'minun,23/97-98.; Felâk,113/1-5.;Nas,114/1-6.

<sup>156</sup> Yusuf 12/18; Enbiya, 21/112.

<sup>157</sup> Fatiha, 1/4.

<sup>158</sup> Bakara, 2/ 153.

*ayakkabı bağını bile!”*<sup>159</sup> Epictete aynı hakikati şu şekilde vurgular: “Nefes almadan önce Allah’ı düşün”<sup>160</sup>

Duada yardım yalnız ve yalnız Allah’tan istenmelidir. Her hangi bir aracı ve ya şefaatchiye gerek olmadan doğrudan Allah’tan istemek gerekir. Duada tevessül şeklinde yanlış bir anlayış insanları bazen mezarda yatan ölümlere dualarda aracılık rolü vermek suretiyle şirke sürükleyebilmektedir. Bu konuda allah şöyle buyuruyor:

*“Allah’tan başka o yalvarıp yakardıklarınıza gelince -bunların kendileri yaratılmış varlıklar olduklarına göre- hiçbir şey yaratamazlar. Onlar hayat belirtisi taşımayan ölümlerdir, ne zaman diriltileceklerini de bilmezler.”*<sup>161</sup>

4. *İstiğfar*: Günahları sadece Allah bağışlar. Duanın temel hedeflerinden biri de kulun hata ettiğinde bağışlanma dilemesidir. Kulun Allah’tan günahlarının örtülmesini ve bağışlanmasını istemesidir. Kulun İşlediği kötü fiillerden dolayı pişmanlık içinde kalbini yeniden arındırmak için rabbinin yardımına başvurmasıdır. İstiğfar sadece günahlardan sonra pişmanlık duyup af dilemek demek değildir. Aynı zamanda Allah tarafından verilmiş bir nimete kavuşmanın sonunda istiğfar edip bağışlanma dilemedir. Zira elde edilen başarıda da insanın hata edebileceği ihtimali vardır. Çünkü insan başarıyı kendi gücüyle elde ettiği düşüncesi gibi bir gaflete düşebilir.<sup>162</sup> Allah’ın yardımını unutabilir veya bir anlık da olsa ben başardım diye gururlanıp kibirlenebilir. Bu endişeden dolayı Allah’tan af dilemelidir.

Bunun en güzel örneği Mekke fethi sırasında nazil olan Nasr Suresi’nin *tesbih, tahmid, tevbe ve istiğfar* emriyle bitmesidir.<sup>163</sup>

Kişinin günahlarını af edecek yegâne varlık Allah’tır. O’ndan bağışlanma ve istiğfar istemek gerekir. Kul günahlarının örtülmesini ve bağışlanmasını sadece Allah’tan istemelidir. Sadece yanlış yaptığı zaman değil her zaman dua ederek Allah’tan bağışlanma dilemelidir. Çünkü insan sadece yaptıklarından değil yapmadıklarından da sorumludur. Bunun için her zaman istiğfar etmek gerekir. Bununla ilgili ilahî emir şöyledir:

*“Ve Rabb’inizden bağışlanma dileyin, sonra ona tevbe edin, rabbim gerçekten merhametlidir, sevendir.”*<sup>164</sup>

<sup>159</sup> Tirmizî, *Deavât*, 149, (3607–3608).

<sup>160</sup> Carrel, *dua*, s.44.

<sup>161</sup> Nahl, 16 /20–21.

<sup>162</sup> Hadid, 57/22-23. Ayetlere bkn.

<sup>163</sup> Nasr, 110/ 1–3.

<sup>164</sup> Hud, 11/ 90.

*“Allah’ın yardımı ve zaferi geldiğinde ve insanların Allah’ın dinine dala girdiklerini gördüğünde Rabb’inin sınırsız şanını yücelt, ona hamdet ve ondan mağfiret dile çünkü o her zaman tevbeleri kabul edendir.”*<sup>165</sup>

Kul günah işlediği zaman da hemen tevbe istiğfar etmelidir:

*“...(onlar) bir günah işledikleri zaman veya nefislerine zulmettikleri zaman Allah anarak günahlarının bağışlanmasını isteyenlerdir.”*<sup>166</sup>

İstiğfar Allah’ın kuluna emridir: *“Öyleyse Kur'an okuduğun zaman, kovulmuş Şeytan’dan Allah'a sığın”*<sup>167</sup>

*“De ki: Sığınırım ben, karanlığı yarıp sabahı ortaya çıkaran Rabb’e, yarattığı şeylerin şerrinden, karanlığa çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düşümlere üfüren-kadınların şerrinden ve hased ettiği zaman, hasetçinin şerrinden.”*<sup>168</sup>

*“Ve de ki: "Rabb'im, Şeytan'ın kışkırtmalarından sana sığınırım. Ve onların benim yanımda bulunmalarından da sana sığınırım Rabb'im.”*<sup>169</sup>

*“De ki: İnsanların Rabb'ine sığınırım, insanların malikine, insanların (gerçek) İlah'ına: 'Sincice kalplere vesvese ve kuşku düşürüp duran' vesvesecinin şerrinden. Ki o, insanların göğüslerine vesvese verir (içlerine kuşku, kuruntu fısıldar; gerek cinlerden, gerekse insanlardan (olan her hannas'tan Allah'a sığınırım).”*<sup>170</sup>

Resulullah (s.a.v.) (s.a.v.): “Kim çokça istiğfar ederse Allah Teâlâ onun her üzüntüden kurtuluş yolu her darlıktan çıkış imkânı ihsan ettiği gibi onun ummadığı yerden de rızık ihsan eder”<sup>171</sup> buyurur. Geçmiş ve gelecek günahları affedildiği halde Resulullah (s.a.v.) günde yetmiş kez tevbe istiğfar ettiği rivayet edilir.

*“Vallahi Ben her gün yetmiş defa tevbe edip Allah Teâlâ’dan mağfiret talebinde bulunmaktayım.”*<sup>172</sup>

5- *Nimete kavuşma veya azaptan kurtulma*: Dua, nimete kavuşma ve azaptan kurtulma amacıyla yapılır. Duanın nimete kavuşmak için yapıldığını şu rivayette görüyoruz: İbn’u Ömer (r.a.) anlatıyor: "Resulullah (s.a.v.) buyurdular ki:

<sup>165</sup> Nasr, 110/ 1–3.

<sup>166</sup> Al-i İmran, 3/135. Ayrıca bkn. Nisa, 4/110.; Al-i İmran, 3/ 16–17.

<sup>167</sup> Nahl,16/98.

<sup>168</sup> Felâk,113/1–5.

<sup>169</sup> Mü'minun, 23/97–98.

<sup>170</sup> Nas,114/1–6.

<sup>171</sup> Muhammed Ebu Hamid el Gazalî, *İhya-i Ulumu'd Din*, Kahire, ts.,I, 313.

<sup>172</sup> Buhârî, *Deavât*,4 (2142).

*"Kime dua kapısı açılmış ise ona rahmet kapıları açılmış demektir. Allah'tan taleb edilen (dünyevî şeylerden) Allah'ın en çok sevdiği afiyettir. Dua, inen ve henüz inmeyen her çeşit (musibet) için faydalıdır. Kazayı sadece dua geri çevirir. Öyle ise sizlere dua etmek gerekir."*<sup>173</sup>

Duanın azaptan kurtulma amacıyla yapılacağı da şu hadiste ifade edilmektedir. Nu'man İbn'u Beşir (r.a.) anlatıyor: "Resulullah (s.a.v.) : الدعاء هو العبادة "Dua ibadetin kendisidir." buyurdular ve sonra şu ayeti okudular:

*"Rabbimiz: 'Bana dua edin ki size icabet edeyim. Bana ibadet etmeyi kibirlerine yediremeyenler alçalmış olarak cehenneme gireceklerdir'"*<sup>174</sup> buyurdu."  
175

Namaz, yukarıda duanın amaçları olarak saydığımız tüm unsurları içermektedir. Bu yönüyle namaz duanın en güzel örneğidir. Aslında her namaz bir duadır, ancak her dua bir namaz değildir. Duanın ana hedefi, insanın halini Allah'a arz etmesi ve O'na niyazda bulunması olduğuna göre dua, kul ile Allah arasında bir diyalog anlamını taşır. Bir başka söyleyişle dua; sınırlı, sonlu ve âciz olan varlığın sınırsız ve sonsuz kudret sahibi ile kurduğu bir köprüdür. Dua, insanın kendi kendine yetmediğinin ifadesidir. İstisnasız, mü'min olan ve olmayan her insan dua eder. Çünkü dua ruhun ihtiyacıdır. Ruh ve beden ikilisinden oluşan her varlık için dua gerekli olduğu için insan için de dua gereklidir. Ama dua edilecek tek yetkili merci ve hak sahibi varlık Allah'tır. Buna rağmen, insanlar farklı mercilere dua edebiliyorlar; fakat herkesin tartışmasız bir şekilde kabul etmesi gereken bir gerçek vardır ki, o da dua edilen varlığın hiçbir konuda acziyet göstermemesi, sonsuz ve sınırsız bir güce sahip olmasıdır. Yoksa bu vasıflara sahip olmayan bir varlığa dua etmenin bir anlamı ve önemi olmaz. Bununla ilgili Kur'an da şöyle buyurulmuştur:

*"Sana fayda da zarar da veremeyecek Allah'tan başkasına dua etme/yalvarma. Öyle yaparsan şüphesiz zalimlerden olursun."*<sup>176</sup>

İbn Abbas (r.a.)'dan: O der ki, bir gün Rasûlullah (s.a.v.)'ın terkisinde idim. Buyurdu ki: "Evlât, sana birkaç söz belleteyim: Allah'ı (yani emir ve yasaklarını) gözet ki, Allah da seni gözetsin. Allah'ı gözet ki O'nu karşında bulasın. (Bir şey) istediğin vakit Allah'tan iste, yardım dilediğin vakit Allah'tan dile. Şunu bil ki, bütün yaratıklar elbirliğiyle sana bir fayda vermek isteseler, Allah'ın sana yazdığından

<sup>173</sup> Tirmizî, *Deavât*, 112, (3542).

<sup>174</sup> Gâfir, 40/ 60.

<sup>175</sup> Tirmizî, *Tefsir*, Gâfir, (2973); Ebû Dâvûd, *Salât*, 358, (1479).

<sup>176</sup> Yunus, 10/106.

*fazla bir şey yapamazlar. Aynı şekilde tüm yaratıklar elbirliğiyle sana bir zarar vermek isteseler, Allah'ın sana takdir ettiği zarardan fazlasını yapamazlar. Kalemler (işleri sona erip) kaldırılmış, sayfalar da (üzerlerindeki yazılar tamam olup) kurumuştur."*<sup>177</sup>

### 1.5.DUANIN UNSURLARI

Sahih bir duada bulunması gereken asgari bir takım unsurlar vardır. Duanın en önemli unsurlarından biri Allah'a olan kesin imandır. İnsan çaresiz kaldığı durumlarda Allah'ın varlığını ve kendisine sadece O'nun yardım edeceğini bilmelidir. Ancak insanın rahat zamanlarında da Allah'ın varlığını ve gücünün büyüklüğünü hissederek dua etmesi gerekmektedir. Aslında insan sadece dua sırasında değil, günlük yaşantısının her anında bu bilinçte olmalıdır. Her an, Allah'ın varlığını ve yakınlığını hissederek dua etmelidir. Çünkü ancak Allah'ın varlığının farkında olan insan duanın anlamını ve önemini kavrar. Duanın özelliği, Allah ile kulu arasında özel ve sıcak bir bağlantı kurmasıdır. İnsan tüm sıkıntılarını ve isteklerini Allah'a açar, O'na yakarır ve Allah kulunun isteğine icabet eder, duasını karşılıksız bırakmaz.

Bunun için öncelikli olarak dua tevhidi değerler taşınmalıdır. Dua tevhid ilkesine uygun bir şekilde olması gerekir. Duanın üç temel unsuru vardır bunlar: dua eden varlık, kendisine dua edilen varlık ve bir de duanın kendisidir.

#### 1) *Dua Eden Varlık: İnsan*

İnsan mahlukat içinden seçilmiş en şerefli varlıktır. “Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yarattık”<sup>178</sup>, “Ve biz Ademoğlunu şerefli kıldık”<sup>179</sup> ayeti kerimleri insanın mahlukat içinden seçilmiş üstün varlık olduğunu göstermektedir. İnsan mahlukat içinden kendisine akıl ve irede verilmiş, sorumluluk yüklenmiş ve ilahi vahiyle muhatap kılınmış en şerefli mahluktur. Allah her şeyi insanın hizmetine vermiş insanı da kendisine kulluk yapsın diye yaratmıştır. “Ben insanları ve cinleri sadece bana kulluk yapsınlar diye yarattım”.<sup>180</sup> Ayeti kerimesi insanın yaratılış amacının sadece Allah’a kulluk olduğunu göstermektedir.

<sup>177</sup> Tirmizî, *Kitab uz Zühd ve sıfat ul Kıyamet*, 59, (2516)

<sup>178</sup> Tin, 95/4.

<sup>179</sup> İsrâ, 17/70.

<sup>180</sup> Zariyat, 51 /56

Dua Allah ile kul arasındaki en önemli iletişim şeklidir. İlahi davete bir icabet olarak dua, kalbin Allah ile konuşmasıdır.<sup>181</sup> Dua diller üstü bir dildir. Kalbin dilidir. Dua eden kalp; duaya durunca sadece dil değil, her hücre ona katılır. İnsanın bütün varlığı istemek olur. Böyle bir duanın kendisi bizzat icabettir. Bütün hücreleri istemek kesilen birinin, duasının kabul olup olmadığı merak edilmez. Çünkü bu hal, kabul olmuş bir duanın ta kendisidir. Böylesine dua eden bir yüreğe sahip olmak tüm duaların getireceği her şeyden daha üstün olanına sahip olmaktır. İnsan dua ile Allah'tan bir şey istemeden önce dua etmeyi istemelidir. Bunu istemek, Allah'la konuşan bir kalp istemektir.<sup>182</sup> Dua, Allah ile insan arasındaki iletişimin insandan Allah'a doğru olan şeklidir. Bu yönüyle Allah'tan insana olan ilahi vahiye bir cevap niteliğindedir.<sup>183</sup>

Esas itibarıyla çağrı Allah'tan insana doğru-yukarıdan aşağıya-olursa “*da’vet*”, kuldan Allah'a doğru –aşağıdan yukarıya- olursa da “*dua*”dır.<sup>184</sup> Allah'ın insandan kendi adına bir şey istemesi sözkonusu değildir. Çünkü Allah hiçbir şeye muhtaç değildir.<sup>185</sup> Allah'a karşı ihtiyaç sahibi olan insandır.<sup>186</sup> Allah insanı davet ederken de insanın yararına olan şeye davet eder. Duada da durum aynıdır. Muhtaç olan insandır ve insan kendi adına rabbinden ister. Şunu unutmamak lazım ki insan isterken de bir adap içinde istemelidir. Sanki Allah dua kabul memuruymuş gibi düşünmek çok büyük bir suçtur. İnsanın dua anlayışı kafasındaki Allah tasavvuru ile doğru orantılıdır. Allah'ı nasıl tanıyorsa ona olan duası da o nispette olur. Duada şirke girmenin sebebi de insanın kafasında tasarladığı yamuk anlayışından kaynaklanır.

Dua hayalperestliğin şifasıdır. İnsan günlük hayatta yapamadıklarının hayalini kurarak, ideallerine kavuşacağı, arzularına sahip olacağı günlerin özlemi ile yaşar. Bu hayaller insanın kişiliğinde faydaya haiz hizmetler görse de tüketim çılgınlığını teşvik eden cin ve insan şeytanlarının elinde tehlikeli bir silaha dönüşür. Bundan dolayı insanın manevi dünyasını tahrip edecek seviyede hayal kurmak bu

nedenle dünyevileşmeye yol açar.<sup>187</sup> İnsanın istekleri sınırsızdır. İmkânlar ise kısıtlıdır. İnsanın isteklerinin bir sınırı yok. Sekülerleşen insan doyumsuzdur. Hangi makama ulaşırsa hep bir üst makamın hayalini kurar. Kur'an insanın bu durumunu şu şekilde ifade eder:

<sup>181</sup> Toshihiko İzutsu, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, (tr. Süleyman Ateş), Ankara, ts. s.189.

<sup>182</sup> İslamoğlu, *Allah*, s. 144.

<sup>183</sup> İzutsu, *a.g.e.*, s. 189

<sup>184</sup> Abdullah Yıldız, *Dua, Söylemden eyleme*, Pınar Yay., İstanbul, 2006, *Dua*, s. 27.

<sup>185</sup> İhlâs, 112/ 2.

<sup>186</sup> Fatır, 35/15.

<sup>187</sup> Fevzi Zülaloğlu, *Kur'an'da Dua*, Ekin Yay., İstanbul, 2005, s. 30.

*“Çoğaltma tutkusu sizi oyalayıp durdu, ta ki siz mezarlıklara varıncaya kadar.”<sup>188</sup>*

Bununla ilgili Hz Peygamber (s.a.v.) şöyle buyuruyor:

*“Âdemoğlunun iki vadi dolu malı olsa, üçüncü bir vadi ister. İnsanın karnını ancak toprak doyurur. Sonra Allah tevbe edeni bağışlar.”<sup>189</sup>*

Bu mal mülk arzusu insanı toto, loto, iddia gibi piyango ve emeksiz çekilişler sonucu zengin olma hayaline sürükler. Sekülerleşen insan kısıcık ömründe dünyası için çok şey ister, çok şey bekler. Dünyevileşmiş insan başkalarını umursamaz; bencildir, ebedileşme arzusuyla her şeyi yığar da yığar. Allah insanın bu zaafını şu ifade ile ortaya koyar:

*“Malı da 'bir yığma tutkusu ve hırsıyla' seviyorsunuz”<sup>190</sup>*

Bu zafiyeti en ekonomik bir şekilde değerlendiren modern tüketim ikonlarının desteğinde kapitalizm, insanları tüm fitri değerlerinden soyarak kuru bir ceset, yürüyen bir ölü haline getirir.<sup>191</sup> Dünya hayatında ulaşacağı hedeflerin hayaliyle avunan insan yaratılışının gayesini unuttur. Bu insanı öyle bir hale getirir ki; hiç ihtiyacı olamayacak şeyleri dahi toplama durumuna sürükler. Hz. Peygamber (s.a.v.) insanın bu zaafını bildiği için insanın ihtiyacı olmadığı şeyin talibi olmamasını şu şekilde öğütlemiştir:

*“Kişinin ihtiyacı olmadığı şeyi terk etmesi İslamı'nın güzelliğindendir”<sup>192</sup>*

Tüketim hastalığı, insanların şu anda ihtiyaçları olmayan şeyleri belki yarın veya yıllar sonra ihtiyaç duyacağı, belki de bir ömür hiç ihtiyaç duymayacağı şeylere bir gün ihtiyacı olur diye toplamasına neden olur. Bu hal insanın durumu ne kadar iyi olursa olsun sürekli bir rızık endişesi içinde olmasına sebep olur. Aynı zamanda o anda insanın elinde olmayan şeyleri elde etme hayaline sürükler.

İşte bu hastalığın tedavisi, her şeyi elinde tutan, dilediğine veren ve dilediğinden alan<sup>193</sup> Allah'tan, hayırlısını istemektir. İnsanın hayat içinde gerçekleştiremediği arzu ve isteklerini hayırlısı ile dua ederek rabbinden istemesi bu

<sup>188</sup> Tekasur, 102/ 1–2.

<sup>189</sup> Müslim, *Zekât*: 116, 119; Tirmizî, *Menâkab*: 32, 64; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992, V.131, 132.VI, 55.

<sup>190</sup> Fecri, 89/20.

<sup>191</sup> Zülaloğlu, a.g.e., s. 30.

<sup>192</sup> Mansur Ali Nasif, *Tâc el-Cami'ü- Usul fî Ehadisi 'r-Resul*, Daru'l İhya-i't-Turasi'l Arabî, Beyrut, 1993,5. Baskı .I, 28. *Kitabu'l- İman ve'l- İslam babı*.;Tirmizî, *Kitabu' z Züh'd*;

İbn Mâce, Muhammed b. Yezid el Kazvini, *es Sünen*, Daru'l Kutub'ul İlmiye, Beyrut, ts., Fiten: 21.

<sup>193</sup> Al-i İmran, 3/ 26.

hastalığın ortadan kalkmasına vesile olur. Dua bu yönüyle maruf isteklerin maruf bir ölçü ile istenmesi olduğundan kişiyi hayalperestlikten koruyarak aşırılıklara saptaktan engelleyecektir. Hayal ise insanı avutan bir rehavete sürükler ve çoğu zaman hak edilmemiş bir şeyi elde etme arzusuna “ya çıkarsa” mantığıyla çağın kumar çeşitleri peşinde koşmaya sürükler.<sup>194</sup>

Bu hırs bazen kişinin ocağını yıkar bazen de kaybetme endişesi ile strese, psikolojik bunalımlara ve hatta kaybettiğinde intihara bile götürür. Öyleyse insanın, hayallerin sahte avuntusuna kapılacağına rabbine sığınarak duanın olgunlaştıran ve yücelten gerçekliğine koşması gerekir. Mülkün sahibinin Allah olduğunu idrak edip, Allah’ın kendisine takdir ettiği şeye kanaat etmesi ve şöyle yalvarması gerekir.

*“De ki ey egemenlik sahibi Allah’ım! Sen hâkimiyeti dilediğine verirsın, dilediğinden alırsın; dilediğini yüceltir dilediğini alçaltırsın. Bütün iyilikler senin elindedir. Doğrusu sen dilediğini yapmaya kadırsın. Gündüzü kısaltarak geceyi uzatır, geceyi kısaltarak gündüzü uzatırsın, ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkarırsın ve dilediğine her türlü hesabın üstünde rızık bağışlarsın.”<sup>195</sup>*

## 2) Kendisine dua edilen varlık: Allah

Kur’an’ın asıl amacı Allah’ı tanıtmaya olmamasına rağmen -ki asıl amacı ‘insanlara yol göstermek (huden lin’nas)tir.’<sup>196</sup> -iki bin beş yüzden fazla yerde Allah lafzı geçmektedir ki bu sayı Rab, Rahman ve Rahim gibi sıfat olup isim yerine kullanılan kelimeler dâhil değildir.<sup>197</sup> Bu kadar yerde tekrarlanan Allah lafzı hep, insanlardaki yanlış Allah tasavvurunun ortadan kaldırmak ve sağlam bir Allah inancı oluşturmak içindir. Buna rağmen eğer insan Kur’an anlayışıyla hareket etmezse yanlış Allah inanışından dolayı dua anlayışında da yanlışlık olur.

Her şeyi bir ölçü ile vareden Allah’tır. İnsanı yaratan ve kendisine muhatap kılan ona akıl ve irade verip eşyanın isimlerini öğreten Allah büyük merhamet ve adalet sahibidir.

İnsanı yaratıp ondan sonra da kendi haline terk etmeyen Allah, rahmetinin bir tecellisi olarak onu muhatap alıp kendisine vahyederek büyük bir lütüfta ve ihsanda bulunmuştur. İnsana yol bilmezken yol göstermiş rahmetinin gereği olarak beyanı öğretmiştir. Onu Sürekli bir terbiye ve gözetim altında tutmaktadır. Onu hesaba çekecek olan da Allah’tır. Ve rahmetle yoğrulmuş adaleti insanlara dağıtan da yine

<sup>194</sup> Zülaloğlu, a .g.e.,s. 31.

<sup>195</sup> Al-i İmran, 3/ 26–27.

<sup>196</sup> Bakara, 2/185.

<sup>197</sup> Fazlurrahman, *Ana Konularıyla Kur’an* , Ankara Okulu Yay., Ankara, 1998,s.29.

odur. Kur'an da Allah anlayışı, düzenli yaratma, rızık verme, hidayet, adalet ve merhamet kavramlarını içeren organik bir bütün teşkil etmektedir.<sup>198</sup> işte şu ayetler insanın terk edilmediğinin göstergesidir:

*“Rahman Kur'an-ı öğretti, insanı yarattı, insana beyanı öğretti”*<sup>199</sup>

*“(Onlar mı hayırlı) yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten size su indiren mi? O suyla, bir ağacını bile bitirmeye gücünüzün yetmediği güzel güzel bahçeler bitirdik. Allah'tan başka bir tanrı mı var! Doğrusu onlar sapıklıkta devam eden bir gürühtür.(Onlar mı hayırlı) yoksa yeryüzünü oturmaya elverişli kılan, aralarından (yer altından ve üstünden) nehirler akıtan, arz için sabit dağlar yaratan, iki deniz arasına engel koyan mı? Allah'tan başka bir tanrı mı var! Doğrusu onların çoğu (hakikatleri) bilmiyorlar.(Onlar mı hayırlı) yoksa darda kalana kendine yalvardığı zaman karşılık veren ve (başındaki) sıkıntıyı gideren, sizi yeryüzünün hâkimleri kılan mı? Allah'tan başka bir tanrı mı var! Ne kadar da kıt düşünüyorsunuz! (Onlar mı hayırlı) yoksa karanın ve denizin karanlıkları içinde size yolu bulduran, rahmetinin (yağmurun) önünde rüzgârları müjdeci olarak gönderen mi? Allah'tan başka bir tanrı mı var! Allah, onların koştukları ortaklardan çok yücedir, münezzehtir.(Onlar mı hayırlı) yoksa ilk baştan yaratan, sonra yaratmayı tekrar eden ve sizi hem gökten hem yerden rızıklandıran mı? Allah'tan başka bir tanrı mı var! De ki: Eğer doğru söylüyorsanız siz kesin delilinizi getirin!”*<sup>200</sup>

Bu ayetlerde belirtildiği gibi Allahın rububiyeti yaratması ile ifade edilmiştir. tabiati ve insanı yaratması, tabiatı insan için yaratması Allah'ın en başta gelen rahmetidir. Onun için Allah'ın kudreti, yaratması ve rahmeti sadece birbirine denk değil, aynı zamanda tamamen biribiri içinde ve aynıdır:

*“(Onlara) Göklerde ve yerde olanlar kimindir? diye sor. "Allah'ındır" de. O, merhamet etmeyi kendi zatına farz kıldı. Sizi, varlığında şüphe olmayan kıyamet gününde elbette toplayacaktır. Kendilerini ziyana sokanlar var ya işte onlar inanmazlar”.*<sup>201</sup>

*“Allah buyurdu ki: Kimi dilersem onu azabıma uğrattırım; rahmetim ise her şeyi kuşatır.”*<sup>202</sup>

<sup>198</sup> Fazlurrahman, a.g.e., s. 29.

<sup>199</sup> Rahman, 55/1-4.

<sup>200</sup> Neml, 27/60-64.

<sup>201</sup> En'am, 6/12.

<sup>202</sup> A'raf, 7/156.

Onun sonsuzluğu tek taraflı bir aşkınlığı ima etmez; aksine yarattıkları ile beraber olduğuna işaret eder. Unutmamamız gereken bir şey vardır ki *“O insana şah damarında daha yakındır.”*<sup>203</sup> Kul bir hata işlerse ve sonra pişmanlık duyup samimi bir şekilde tevbe ederek Allah’tan bağışlanma dilerse Allah onu affedip ona lutuf ve ihsanını gösterecektir.<sup>204</sup> Çünkü O “Rahman”, “Rahim”,<sup>205</sup> “Tevvab”<sup>206</sup> ve “Ğafur”<sup>207</sup> dur. İşte şu ayetler onun rahmetle yoğrulmuş adaletini bize gösterir:

*“Ancak tevbe ve iman edip iyi davranışta bulunanlar başkadır; Allahı onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.”*<sup>208</sup>

*“Çünkü Allah tevbeleri kabul eden ve merhameti bol olandır.”*<sup>209</sup> Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir<sup>210</sup>. “Allah her şeyi gözetler”<sup>211</sup>

*“... Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir. Allah size (bilmediklerinizi) açıklamak ve sizi, sizden önceki (iyi) lerin yollarına iletmek ve sizin günahlarınız bağışlamak istiyor. Allah hakkıyla bilicidir, yegâne hikmet sahibidir. Allah sizin tevbenizi kabul etmek ister. Allah sizden (yükünüzü) hafifletmek ister; çünkü insan zayıf yaratılmıştır.”*<sup>212</sup>

*“Allah en hayırlı koruyucudur. O, acıyanların en merhametlisidir.”*<sup>213</sup>

*“O, günahı bağışlayan, tevbeyi kabul eden, azabı çetin, lütuf sahibi Allah'tandır ki. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur, dönüş ancak O'nadır.”*<sup>214</sup>

*“Dedi ki: Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka tanrınız yoktur. O sizi yerden (topraktan) yarattı. Ve sizi orada yaşattı. O halde O'ndan mağfiret isteyin; sonra da O'na tevbe edin. Çünkü Rabbim (kullarına) çok yakındır, (dualarını) kabul edendir.”*<sup>215</sup>

Yukarıda sıraladığımız ayetlerden de anlaşılıyor ki Allah kuluna çok düşkündür. Ve kulunun daima kendisine yalvarıp yakarmasını istemektedir.

<sup>203</sup> Kaf, 50/16.

<sup>204</sup> Fazlurrahman, a.g.e., s.35.

<sup>205</sup> Fatiha, 1/2.

<sup>206</sup> Bakara, 2/ 37, 54, 160, 187; Maide, 5/ 39,71; Tevbe, 9/117.

<sup>207</sup> Mü'min, 40/ 3; Bakara, 2/ 173, 182.

<sup>208</sup> Furkan,25/70.

<sup>209</sup> Bakara,2/37.

<sup>210</sup> Nisa,4/1.

<sup>211</sup> Ahzab,33/52.

<sup>212</sup> Nisa, 4/25-28.

<sup>213</sup> Yusuf,12/64.

<sup>214</sup> Mü'min, 40/3.

<sup>215</sup> Hud, 11/61.

Kendisinden başka güçlere sığınıp yardım talebinde bulunmasını asla hoş karşılamamaktadır:

*“En güzel isimler (el-esmaü'l-hüsna) Allah'ındır. O halde O'na o güzel isimlerle dua edin. Onun isimleri hakkında eğri yola gidenleri bırakın. Onlar yapmakta olduklarının cezasına çarptırılacaklardır.”*<sup>216</sup>

*“De ki: “İster Allah deyin, ister Rahman deyin. Hangisini deseniz olur. Çünkü en güzel isimler O'na hastır.”*<sup>217</sup>

Özellikle Allah doğrudan kendisinden dua ve yardım istenmesi gerektiğini vurguladığı halde araçlar vasıtasıyla dua etme anlayışı bu yanlış Allah tasavvurundan kaynaklanıyor. Oysa Allah günde en az 17 kez insana *“Ancak sana ibadet eder ve ancak senden yardım dileriz”*<sup>218</sup> diye tekrarlatmasına ve Allah kendisini tanıtırken, insana şah damarından daha yakın olduğunu ve kendisine dua edenin duasına icabet edeceğini bildirmesine rağmen insan bu hataya düşmektedir. Zira Allah insana yakın olduğunu ve insanın duasına icabet edeceğini şu ayetlerde açıkça belirtmektedir:

*“Gerçek şu ki insanı yaratan biziz ve onun iç benliğinin ona ne fısıldadığını biz biliriz; çünkü biz ona şah damarından daha yakınız”*<sup>219</sup>

*“Ve kullarım beni sana sorarsa muhakkak ben onlara çok yakınım, bana dua ettiği zaman dua edenin duasına cevap veririm. Öyleyse onlar da benim çağırma cevap versinler ve bana iman etsinler”*<sup>220</sup>

Duada asıl olan şey Allah ile kul arasındaki sıcak ve özel iletişimidir. İnsan bütün bu gerçekliği göz önünde bulundurarak, yani Allah'ın varlığını hissederek dua etmelidir. Ona güvenerek yönelenler ne kadar günah işlemişlerse de onu *“merhametlilerin en merhametlisi”* olarak bulacaklardır.

*“De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.”*<sup>221</sup>

*“(Resulüm!) Kullarıma, benim, çok bağışlayıcı ve pek esirgeyici olduğumu haber ver”*.<sup>222</sup>

<sup>216</sup> A'raf, 7/180.

<sup>217</sup> İsrâ, 17/ 110.

<sup>218</sup> Fatiha, 1/ 4.

<sup>219</sup> Kâf, 50 /16.

<sup>220</sup> Bakara, 2/ 186.

<sup>221</sup> Zümer, 39/53.

<sup>222</sup> Hicr, 15/ 49.

İşte bunun insan için Allah'a güvenerek ve affedeceğini umarak ona yönelmeli ve rahmetinden umudunu kesmeden ona sığınmalıdır.

### 3) Dua

Kur'an'a göre duanın ibadet olarak apayrı bir yeri vardır. Kur'an'a göre dua, bir psikolojik rahatlama aracı ve bazı insanların zannettiği gibi, işleri görünmeyen bir İlâh'a havale etmek hiç değildir. Dua, bir korkunun, bir endişenin, bir ürpertinin sonucunda bir sığınma, o ürpertiden kurtuluş arzusu da sayılamaz. Eski dinlerde olduğu gibi kızgınlığından ve kötülüğünden kurtulmak üzere ilâhlara el açmak da değildir. Dua kulluğun zirvesi ve hayatın amacıdır. Dua olmadan insanın hiçbir değeri yoktur.

*"Deki duanız/ibadetiniz olmasa, rabbim ne diye size değer versin"*<sup>223</sup>

Dua bir iman, bir aksiyon, bir çaba ve uyanıştır. Allah'ı ve O'na ait hâkimiyeti, ilâhlığını tanıma ve kendisinden başka İlâh olmadığını itiraf etmedir. Hayatın amacını idrak etme, yaşayışı programa koyma, ilerisi için hazırlık yapma, din için çalışmaya (cihada) azmetme, toparlanma ve eksikliklerini gidermedir. Her salih amel gibi dua da Allah'a yükselir.

*"Kim şeref istiyorsa (bilsin ki) şeref tamamen Allah'ındır, (onu başkasından değil, Allah'tan istesin). Güzel söz O'na çıkar, iyi amel onu yükseltir. Kötü şeyleri kuranlara gelince, onlar için çetin bir azab vardır. Ve onların tuzağı bozulacaktır."*<sup>224</sup>

Dua, Allah'ın makamından sürekli bir istemdir. Bu isteme mü'min için itikat, bir şiar ve bir hayat hedefidir. Mü'min özlediği İslâmî hayata dua ederek kapı açmaya çalışır. O, Allah'ın bitmez tükenmez hazinelerini, iyi bir mü'min olma uğruna ister, onların yeryüzüne inmesini niyaz eder.

Dua mü'min için, yüce ideallere, dünya ve içindekilerden daha değerli şeylere ulaşmak için çaba göstermenin aracıdır. İnsanların yaşaması için araç kılınan 'dünya ve ondan bir şeye sahip olmak' tekâmül değildir. İnsan için tekâmül bunun da ötesinde yüce hedeflerdir.

Dua, mü'mini yalnızlıktan kurtarır. Dua; mü'minin aşkının, muhabbetinin ve saygısının eyleme dönüşmüş şeklidir.

Dua mü'minler için ibadettir. Allah'ı Rabb bilip O'nun önünde secdeye kapananlar, ihtiyaçlarını Allah'a bildirirler ve O'ndan yardım dilerler. Nitekim

<sup>223</sup> Furkan, 25/77.

<sup>224</sup> Fatır, 35/10.

Fatiha Suresinde sürekli ‘*Yalnız sana ibadet ettiğimiz için yalnızca senden yardım diliyoruz*’<sup>225</sup> derler. Dua etmeyi önemsemeyenler, ibadeti önemsemeyenlerdir. Bu gibi kimseler müstekbirdir. Ancak kibirliler, yani kendilerini üstün makamda görenler, Allah’tan bir şey istemeye tenezzül etmezler. Böyle bir anlayış şüphesiz ki sapıklığın ve azgınlığın ta kendisidir. Esasen insan güçsüz olduğu için başkasının yardımına muhtaçtır. Sıkıştığı zaman birilerinden yardım ister. Ancak insanın öyle ihtiyaçları olur ki, başkalarının onu karşılaması mümkün değildir.<sup>226</sup> İşte böyle bir noktada Allah’a inanmayan inkârcılar ve O’na ortak koşan müşrikler bile tanrılarını bir tarafa atar ve âlemlerin Rabbi Allah’tan yardım isterler:

*“İnsana bir zarar dokundu mu, yan yatairken, otururken ya da ayaktayken bize dua eder; zararı üstünden kaldırdığımız zaman ise, sanki kendisine dokunan zarar için Bize dua etmemiş gibi döner, gider”*<sup>227</sup>

Mü’min, dua etmeden önce duaya hazırlanır. Yani o önce fiilî duada bulunur. İbadetini noksansız yapmaya çalışır. Varacağı hedef için gerekli çalışmaları yapar. Tehlikelere karşı yeteri kadar tedbir alır. Emredileni yapar, yasaklanandan kaçır. Bundan sonra da amelin kabulü için dua eder, gücünü aşan konularda Allah’tan yardım diler, eksikliğin tamamlanması, hatasının affi için Allah’a sığınır, tevbe eder. Allah’a bağlılığını ve sevgisini dua ile ortaya koyar.

Dua, kulun kendisini sürekli Allah’a muhtaç hissedip, Allah’ın huzurunda zillet ve yoksulluk duyguları içinde elini açıp O’nunla diyaloga geçmesi ve O’na ihtiyaçlarını arz etmesidir.

## 1.6.DUA'DA TEVESSÜL

Sözlükte yaklaşma, vasıta yapma ve istirham anlamına gelen tevessül v-s-l kökünden türemiş olup asıl anlamı Allah’a ve resulüne iman edip ittiba etmektir.<sup>228</sup>

Tevessül caiz olan tevessül ve caiz olmayan tevessül olmak üzere iki kısma ayrılır.

### 1.6.1. Caiz olan tevessül

Caiz olan tevessül üç çeşittir:

<sup>225</sup> Fatiha, 1/4.

<sup>226</sup> Yazır, a.g.e., II, 8-12.

<sup>227</sup> Yunus, 10/12; Zümer, 39/49.

<sup>228</sup> İbn Manzûr, a.g.e., “رسل” md., VI, 4838.

### 1) Allah'ın isim ve sıfatlarıyla tevessül

Allah'ın isim ve sıfatlarıyla tevessül ederek dua etmek Kur'an'ın bir tavsiyesidir. Bu konuda Allah şöyle buyurur:

*“En güzel isimler (el-esmaü'l-hüsna) Allah'ındır. O halde O'na o güzel isimlerle dua edin.”*<sup>229</sup>

*“De ki: “İster Allah deyin, ister Rahman deyin. Hangisini deseniz olur. Çünkü en güzel isimler O'na hastır.”*<sup>230</sup>

### 2) Salih amelle tevessül

Kişinin salih ameli ile Allah'a yalvarması caizdir. Bu konuda Hz. Peygamber 'in (s.a.v.) diliyle yağmurlu bir günde bir mağaraya sığınıp sonra mağarada mahsur kalan üç gencin kendi salih amelleriyle Allah'a yalvardıkları rivayet edilmektedir.<sup>231</sup>

Kulun salih amelleriye tevessül ederek dua etmesi konusunda islam alimleri arasında hiçbir ihtilaf yoktur.<sup>232</sup>

### 3) Salih bir kimsenin duasını isteyerek tevessül etmek

Sahih olan tevessül şekli salih kişilerin de duasını istemektir. Hz. Peygamber (s.a.v.) 'in Hz. Ömer'den kendisi için dua etmesini istemesi<sup>233</sup> ve yine çocuklarının Hz. Yakup Peygamber (s.a.v.) den kendileri için dua etmelerini istemeleri<sup>234</sup> sahih tevessül için en güzel örneklerdir. Bu da gıyabında değil bizzat hazır bulunması kaydıyla olmaktadır. Hz. Ömer'in yağmur duası için Hz. Abbas'ı bizzat dua ettikleri yere beraberlerinde götürmüşlerdir. Onun gıyabında ona tevessül etmedikleri gibi insanlığın Efendisi Hz. Resul-i Ekrem'e vefat ettiği için ve yanlarında bulunmadığı için tevessül etmemişlerdir.<sup>235</sup>

#### 1.6.2. Caiz olmayan tevessül

Kişinin herhangi bir varlığı Allah ile arasında aracı yaparak dua etmesidir. Allah kuluna şah damarından daha yakındır. Allah'a ibadet ve O'na dua ederken aracı konulmaması da Allah'ı birlemenin bir gereğidir. Bu konuda Allah şöyle buyuruyor:

<sup>229</sup> A'raf, 7/180.

<sup>230</sup> İsra, 17/110.

<sup>231</sup> Buhârî, *Buyû'*, 98; Müslim, *Zikir* 27.

<sup>232</sup> İbn Kesir, Ebu'l Fidâ İsmail bin Ömer, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm*, Kahire, ts. III, 103.

<sup>233</sup> Ebu Davut, *vitir*, 23,29.

<sup>234</sup> Yusuf,12/97-98.

<sup>235</sup> Şimşek, *a.g.e.* s. 63-67.

*“Onların yalvardıkları bu varlıklar, Rablerine (yaklaşmak için) -hangisi daha yakındır diye- vesile ararlar; O’nun rahmetini umuyorlar ve azabından korkuyorlar. Şüphesiz senin rabbinin azabı korkunçtur.”<sup>236</sup>*

Bu ayetten anlaşıldığı gibi aracı kılınanlar Allah’tan korkan salih kullardır. Ve kesinlikle onların salih bir insan veya melek oluşları onların vesile olarak kullanılmalarını haklı göstermez. Günümüzde bazı kimseler aracılığı/tevesşülü meşrulaştırmak için İslam’la bağdaşmayan bir takım gerekçeler ileri sürmüşlerdir. Bu görüşü benimseyenler şöyle diyorlar:

a. Bir kralın ya da önemli bir devlet adamının huzuruna çıkmak için mutlaka bir aracı koymak gerekir. Allah’ın huzuruna çıkmak için de böyle bir aracıya ihtiyaç vardır.

b. Kişi belki günahkâr biridir, direkt olarak Allah’ın huzuruna çıkacak yüzü yoktur. Bu nedenle Allah’ın sevdiği veli bir kulunu aracı yapmakta; onun yüzü suyu hürmetine bağışlanmasını dilemektedir.

c. Dua edilirken, istek Allah’tandır, salih kişilerden değildir. Dua ile ibadeti karıştırmamak gerekir.<sup>237</sup>

Buna şu şekilde cevap verilebilir. Her şeyden önce bu gerekçeler çok yanlıştır. Çünkü böyle bir benzetme, Allah’ı yarattıklarına benzetmek olur ki temelinden tutarsız bir benzetmedir. Bütün bu uygulamalar, tapınmada bulunanın, kendisi ile Allah arasında “aracılık” umuduna dayandığından Allah’ın ilim ve adalet sıfatlarıyla çelişir.<sup>238</sup> İkinci olarak, vatandaşını aracısız kabul etmeyen idareci, ya huzuruna gelecek vatandaş hakkında bilgi sahibi değildir ve aracı olan kişi o vatandaş hakkında bilgi verecektir veya o idareci zalim biridir, vatandaşlar arasında ayırım yapmaktadır. Yüce Allah bu iki hasletten de münezzehtir.

İkinci gerekçe de Kur’an’ın anlattıklarıyla bağdaşmamaktadır. Çünkü Kur’an Şeytan’ın bile Allah’a aracısız dua ettiğini ve duasının kabul edildiğini haber vermektedir:

*“(İblis:) Rabbim! Öyle ise, (varlıkların) tekrar dirileceği güne kadar bana mühlet ver, dedi. Allah buyurdu ki: "Sen mühlet verilenlerdensin”<sup>239</sup>*

<sup>236</sup> İsra, 17/57.

<sup>237</sup> Sait Şimşek, *Kuranın Ana Konuları*, Beyan Yay., İst.2001, s. 65.

<sup>238</sup> Muhammed Esed, *Kur’an Mesajı, Meal- Tefsir*, (trc. Cahit Koytak, Ahmet ERTÜRK), İşaret Yay., İstanbul, 1999. s. 936,1302.

<sup>239</sup> Hicr,15/36–37.

Herhalde hiçbir Müslüman şeytan kadar günahkâr olamaz ayrıca Kur'an müşriklerin dualarının da kabul edilmesinden bahseder.

*“Sizi karada ve denizde gezdiren O’dur. Hatta siz gemilerde bulunduğunuz, o gemiler de içindekileri tatlı bir rüzgârla alıp götürdükleri ve (yolcular) bu yüzden neşelendikleri zaman, o gemiye şiddetli bir fırtına gelip çatar. Her yerden onlara dalgalar hücum eder ve onlar çepeçevre kuşatıldıklarını anlarlar da dini yalnız Allah'a halis kılarak: "And olsun eğer bizi bundan kurtarırsan mutlaka şükredenlerden olacağız" diye Allah'a yalvarırlar. Fakat Allah onları kurtarınca, bir de bakarsın ki, yine haksız yere taşkınlık ediyorlar.”<sup>240</sup>*

İblis ve askerlerine verilen bir hak günahkâr müminlerden mi esirgenecek? ki, onların duaları aracısız kabul edilmesin.<sup>241</sup>

Yüce Allah, günah işleyenlerin, kendisini anıp günahlarından bağışlanma dilediklerinde günahlarını bağışlayacağını bildirmektedir.

*“Yine onlar ki, bir kötülük yaptıklarında, ya da bizzat kendi nefislerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tevbe –istiğfar ederler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki.”<sup>242</sup>*

Üçüncü gerekçelerine gelince haddizatında aracı kılmak istenen kişiye de dua yani istekte bulunma söz konusudur. Çünkü orada hazır bulunmadığı halde ondan

aracı olması istenmektedir. Yoksa kişi, onu aracı yapma yetkisini nereden almaktadır? Bir de dua bizzatı ibadettir. Şu ayette bunu açıkça görmekteyiz:

*“Rabbimiz şöyle buyurdu: Bana dua edin, size icabet edeyim. Çünkü bana ibadeti bırakıp büyüklük taslayanlar aşağılanarak cehenneme gireceklerdir.”<sup>243</sup>*

Dikkat edilmesi gereken husus burada “bana dua edin” emrinden sonra duayı terk edenleri “ibadeti terk edenler” şeklinde ifade etmesi duanın bizzat ibadet olarak kabul edilmesi anlamındadır.

Ayrıca Mekke müşriklerinin putlara taparken bunların Allah nezdinde aracı olduklarını ifade ettiklerini görmekteyiz ve onlar da duaları kabul edenin bizzat Allah olduğunu kabul ettikleri halde araya şefaathçi olarak putları aracı yapıyorlar.<sup>244</sup> Yüce Allah bunu şirk olarak telakki etmektedir.

<sup>240</sup> Yunus, 10/22–23.

<sup>241</sup> Şimşek, a.g.e.,s.65.

<sup>242</sup> Al-i İmran,3/135.

<sup>243</sup> Mü'min, 40/60.

<sup>244</sup> Ebu Cafer Muhammed bin Cerir et-Taberî, *Camiu'l Beyan fi Te'vili'l-Kur'ân*, Mısır, 1968, XX, 152.

*“Dikkat et, halis din yalnızca Allah’ındır. O’nu bırakıp kendilerine bir takım dostlar edinenler, ‘onlara, bizi Allah’a yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz’ derler.”*<sup>245</sup>

Mekkeli müşrikler ve genelde tüm kafirler: "Biz başka kimselere yaratıcı oldukları için kulluk etmiyoruz. Biz sadece Allah'ı yaratıcı olarak kabul ediyor ve O'na itaatte bulunuyoruz. Ancak O'nun yüce makamına doğrudan ulaşamadığımız için, arada bulunan mübarek zatlara dua ediyor ve dualarımızı Allah'a çabucak ulaştırsınlar diye onlara müracaatta bulunuyoruz" demektedirler.<sup>246</sup>

### 1.7.DUA’NIN ADABI

Duanın da kendisine özgü bir kuralı vardır. Kulun bunlara uyması gerekir. Her şeyden önce insan samimi bir yürekle Allah'a yönelmeli ve duasına karşılık verileceğine tam güvenmelidir. Fakat bu karşılığın herhangi bir şeklini öngörmemelidir. Herhangi bir yer veya zaman tayin etmemelidir. Zira bu türden bir ön şart ileri sürmek dileğin adabına uygun düşmez. İnsan, dua için Allah'a yönelmenin dahi Allah'tan bir yardım olduğuna ve duasına karşılık verilmesinin ise ayrı bir lütuf olduğuna inanmalıdır. Hz. Ömer (r.a.) şöyle diyordu: "Ben duanın kabul edilmesi arzusunu değil, sadece duanın arzusunu taşıyım yüreğimde. Çünkü bana gerçekten güzel bir dua nasip olduğunda peşinden kabul edilmişinin de geleceğinden eminim." <sup>247</sup> Bu söz gerçekten Allah'ı tanıyan irfan sahibi bir kalbin sözüdür. Bu kalb, yüce Allah'ın kabul etmeyi takdir ettiğinde onunla birlikte dua etmeyi de takdir ettiğini anlamaktadır.

Dua, şekilsel değil, içten ve samimi olmalıdır. Duanın kabul edilebilmesi için, üstün fesahate sahip âlimlere ihtiyaç yoktur. Duanın etkili oluşunda tantana büyüklük ve törenin hiçbir değeri yoktur. Belki de bunlar lüzumsuzdur.<sup>248</sup> Alexis Carrel'in dediği gibi “Dua, Allah’a yönelen kısa emellerden tefekküre; köylü kadının yol kavşaklarındaki çarmıhların önünde kullandığı basit kelimelerden, katedral kubbeleri altında yükselen muhteşem gregoryen nağmelerine kadar değişiktir.” <sup>249</sup> Dua etmek sadece bir çaba ile Allah’a yönelip kalbini ona bağlamak gerekir. Bu çaba akıl ve fikir yoluyla değil sevgi hissi ile olmalıdır. Mesela yalnızca

<sup>245</sup> Zümer, 39/3.

<sup>246</sup> Mevdudi, a.g.e., V.93.

<sup>247</sup> İbn Kayyim el Cezviyye, *Dua ve Yaşam*, Gerçek Hayat Yay. İstanbul 2006, s. 39.

<sup>248</sup> Şeriati, a.g.e., s.24–25.

<sup>249</sup> Carrel, *Dua*, s. 40.

Allah'ın büyüklüğünü düşünmek yeterli değildir. Bununla beraber en azından bir aşk ve iman ifadesi taşınmalıdır. Uzun veya kısa olsun sesli veya içten olsun dua bir çocuğun babasıyla konuşmasını, sohbetini andırmalıdır.<sup>250</sup>

Duanın nasıl olması gerektiğini biz Kur'an'ın örnek dualarından ve bizzat Resulullah (s.a.v.)'in uygulamalarından öğreniyoruz. Ayet ve hadislerde; elleri kaldırıp avuçları yukarı doğru açarak yüksek olmayan hafif bir sesle için için yapılması gerektiği söylenebilir de ayette tekrarlanan: "...ayakta dururken, otururken ve yanları üzerine uzandıklarında Allah'ı anarlar..."<sup>251</sup> İfadesi duanın bir şekilde sınırlandırılmayacağını gösterir.<sup>252</sup>

Fakat yine de, Kur'an ve sünnet duanın şekil ve biçim olarak nasıl yapılması gerektiğini gösteriyor. Bu da Allah'ın kuluna bir lutfudur. Çünkü eğer O insana öğretmese idi insan nasıl dua edeceğini de bilemezdi.<sup>253</sup>

Duanın makbul olması için belli bir adaba göre olması gerekir. İslam âlimleri duanın kabul olması için bazı ilkelerin gözetilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Bunlardan bazıları şunlardır:

### 1) *Abdest almak*

Rivayet edildiğine göre Ebu Amir el Eş'ari, Ebu Musa el Eş'ari'ye:

"Peygamber (s.a.v.)'e selam et ve benim için istiğfar etmesini söyle" dedi. O da Medine'ye vardığında Ebu Amir'in söylediklerini ve istiğfar dileklerini ilettiler. Hadisi rivayet eden ravi der ki: Resulullah (s.a.v.) bunun üzerine abdest aldı ve ellerini kaldırıp: "Allah'ım! Ebu Amir'i bağışla diye dua etti."<sup>254</sup>

İbn'i Hacer bu hadisten yola çıkarak dua için abdest almanın sünnet olduğunu söylemiştir.<sup>255</sup>

### 2) *Kibleye yönelmek ve elleri açıp yukarı kaldırarak dua etmek sonra elleri yüze sürmek*

Ebu Hureyre'nin rivayet ettiğine göre Tufeyl b. Amr Peygamber (s.a.v.)'e gelerek ey Allah'ın Resul'u kavmim beni dinlemiyor onlara beddua et dedi. Resulullah'da(s.a.v.) kibleye dönerek ellerini açtı ve dua etti. İnsanlar, onlar mahvoldular dediler.

<sup>250</sup> Carrel, *Dua*, s. 39.

<sup>251</sup> Al-i İmran, 3/191; Yunus, 10/12.

<sup>252</sup> Yıldız, *Dua*, s. 69.

<sup>253</sup> Bakara, 2/ 37. (Allah'ın, Hz. Âdem ve eşine nasıl dua edeceklerini öğretmesi gibi.)

<sup>254</sup> Buhârî, 4323; Müslim, 2498.

<sup>255</sup> Ahmed Bin Ali Bin Hacer el-Askalanî, *Fethu'l Bari*, Riyad, 2001, VII, 639.

Fakat Resulullah (s.a.v.) Allah'ım! Devs'e hidayet et ve onları buraya getir, Allah'ım! Devs'e hidayet et ve onları buraya getir" diye dua ediyordu.<sup>256</sup>

Cabir b. Abdullah şöyle buyurdu: "Hz. Peygamber (s.a.v.) arefe günü vakfe yerine geldi kibleye yönelip güneş batıncaya kadar dua etti."<sup>257</sup>

Ayrıca dua esnasında gözü göğsüne dikmemeli ve gaflet ile dua etmemelidir. Ebu Hureyre'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamberimiz (s.a.v.) buyurmuştur ki:

"Bazı kimseler, namazda gözlerini göğsüne dikerek dua etmekten vazgeçsinler. Yoksa Allah onların gözlerini kör eder."<sup>258</sup>

Rivayetlere göre; Resulullah (s.a.v.) avuçlarının içini yukarı doğru açıp<sup>259</sup> ellerini koltuk altları görününceye kadar kaldırarak dua eder<sup>260</sup> ve onları yüzüne sürmeden bırakmazdı.<sup>261</sup>

Hz. Salman (r.a.) anlatıyor: Resulullah (s.a.v.) buyurdular ki: "Rabbimiz hayiy (hayâ edici)'dir, Kerim'dir. Kulu dua ederek kendisine elini kaldırdığı zaman o, ellerini boş çevirmekten istihya eder"<sup>262</sup>

"...Allah'tan avuçlarınızın içiyle isteyin, sırtlarıyla istemeyin. Duayı tamamlayınca avucunuzu yüzünüze sürün."<sup>263</sup>

Hz. Enes (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) dua ederken ellerini öyle kaldırdı ki, koltuk altlarının beyazlığını gördüm."<sup>264</sup>

Hz. Ömer (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) ellerini dua ederken kaldırıncaya, onları yüzlerine sürmedikçe geri bırakmazlardı."<sup>265</sup>

### 3) **Duada Allah'a hamd ve Resul'üne salât ve selam okumak**

Her şeyden önce duaya, Allah'ın adıyla başlanmalıdır. Bunun gereği olarak Allah'a tevekkül edilmeli, şeytani değerlerden Allah'a sığınış amacı taşıyan söz ve fiillerle desteklenmelidir. Aslında besmele başlı başına bir duadır. Bir işe Allah'ın adıyla veya "Allah adına" başlamak, Allah'ın yardımı olmadan hiç bir işin

<sup>256</sup> Buhârî, (6397); Müslim, ( 116); Muhammed es Sihavi, *Dualarımız Niçin Kabul Olunmuyor Kabulü İçin Ne Yapmalı?*, Polen Yay., İst.,2006, s. 17.

<sup>257</sup> Gazalî, *ihya*, I, 307.

<sup>258</sup> Müslim, *Salât*: 26.

<sup>259</sup> Ebu Davut, *Salât* 358.

<sup>260</sup> Buhârî, *istiska*, 21.

<sup>261</sup> Tirmizî, *Deavât*, 11.

<sup>262</sup> Tirmizî, *Deavât*, 118; Ebu Davut, *Salât*, 358.

<sup>263</sup> Ebû Dâvûd, *Salât*, 358.

<sup>264</sup> Buhârî, *İstiska* 21.

<sup>265</sup> Tirmizî, *Deavât*, 11, (3383).

yapılamayacağı, ancak Allah'ın vermiş olduğu imkân, güç ve kuvvet sayesinde başarılı olunabileceği ve bunun için Allah'ın yardımına ihtiyaç olduğu gerçeğini ifade eder.<sup>266</sup> Bismillah ile her işe başlama Rahman ve Rahim olan Allah'ın her an hayata müdahil olduğu hakikatinin bir ifadesidir. Bu da sekülerizmin reddidir. Besmele çeken biri Allah'ı işine karıştırmış, dahası işini Allahlı kılmış, yani işine Allah'ı şahit kılmış ve hayatını ibadete dönüştürmüş demektir.<sup>267</sup> Besmele kulluk listesinin altına atılan imzadır. O'nun adına ve O'nun verdiği imkan ve güç ile yaptığının bilincinde olmaktır. "Senin verdiklerinin farkındayım, senden bağımsız bir varlık alanı düşünmüyorum" demektir.<sup>268</sup>

Besmeleden sonra duada yapılacak ilk iş Allah'a hamd ve Resulüne salât ve selamla başlamaktır. Yüce Allah'ın Kur'an'da insana vahyettiği en güzel dualardan biri Fatiha suresidir ve Allah'a hamd ile başlar. Kur'an'ın bir çok ayetinde görüldüğü kadarıyla hayırlı tüm işlerde olduğu gibi duaya da Allah'a hamd ve Resul'üne salât ve selam ile başlanması gerektiği ve Allah'a hamd ile bitirilmesi emredildiği anlaşıyor.

*"Hamd, âlemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur."*<sup>269</sup>

Hamd her halükarda Allah'ı övmektir, sena etmektir. Hamd herhangi bir karşılık için yapılmaz o Allah olduğu için âlemlerin rabbi olduğu için yani onun yüceliğinden dolayı onu methetmedir. Duanın önemli bir unsuru da Peygamber (s.a.v.) e salat ve selamdır. Peygamber (s.a.v.) e salat O'na destek olmadır.

*"Muhakkak ki Allah ve melekleri Peygamber (s.a.v.) e hep salât ederler ey iman edenler siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle ona selam verin."*<sup>270</sup> ayeti şu şekilde de anlaşılabilir. "Şu kesin ki Allah ve onun melekleri Peygamberi desteklerler; ey iman edenler, siz de onu destekleyin ve tam bir teslimiyetle ( onun örneğine ) teslim olun" bütün bunlar salâtın bir destek emri olduğunu Allah'ın en büyük desteğinin vahyi indirmek olduğunu meleklerin de Peygamber (s.a.v.) i desteklediklerini; mü'minlerin de fiili bir dua ile risalet mirasını desteklemeleri gerektiğini göstermektedir.<sup>271</sup>

Resulullah (s.a.v.)'a salat okunmadan yapılan dua maksadına ulaşmamıştır. Zira Resulullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor:

<sup>266</sup> İslamoğlu, *Allah*, s. 107.

<sup>267</sup> İslamoğlu, *Allah*, a.y.

<sup>268</sup> Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an Gereçeli Meal-Tefsir*, Düşün Yay., İstanbul, 2008, I, 2.

<sup>269</sup> Fatiha, 1/1, Saffat , 37/ 182.; Yunus, 10/10.; En'am, 6/1 .

<sup>270</sup> Ahzab, 33/ 56.

<sup>271</sup> İslamoğlu, *Gereçeli Meal-Tefsir*, II, 841.

*“Dua sema ile arz arasında durur. Bana salât okunmadıkça, Allah'a yükselmez. Beni hayvanına binen yolcunun maşrapası yerine tutmayın. Bana, duanızın başında, ortasında ve sonunda salât okuyun.”*<sup>272</sup>

Ayrıca Peygamberimiz (s.a.v.) duanın sonunda âmin demeyi tavsiye etmiş ve böyle yapanın duasının kabule şayan olduğunu söylemiştir.<sup>273</sup>

Kısacası duaya hemen muradını söyleyerek değil; Allah'ın adını anarak, Allah'a hamd ederek Rasûl'üne salât u selâm getirerek başlamak gerekir. Hamdele ve salveleyi Arapça okuyamayanlar Türkçe şöyle derler: "Hamd, âlemlerin Rabbi Allah içindir. Peygamberimiz (s.a.v.)'e, O'nun ailesine ve sahabelerine salât ve selâm olsun." Ayrıca, duaya başlamadan önce tevbe-istiğfar edilmesi ve duaya kişinin kendisiyle başlaması tavsiye edilmiştir.

Rasûlullah (s.a.v.) dua eden bir adamın, dua sırasında, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e salât ve selâm okumadığına şahit olmuştu. Hemen: *عجل هذا* "bu kimse acele etti" buyurdu. Sonra adamı çağırıp:

*"Biriniz dua ederken, Allah Teâlâ'ya hamd ve sena ederek başlasın. Sonra Peygamber (s.a.v.) 'e salât okusun. Sonra da dilediğini istesin."* buyurdu.<sup>274</sup>

Duaya hemen muradını söyleyerek değil; Allah'ın adını anarak, Allah'a hamd ederek Rasûlüne salât u selâm getirerek başlamak gerekir. Hamdele ve salveleyi Arapça okuyamayanlar Türkçe şöyle derler: "Hamd, âlemlerin rabbi Allah içindir. Peygamberimiz (s.a.v.)'e, O'nun ailesine ve tüm sahabelerine salât ve selâm olsun." Ayrıca, duaya başlamadan önce tevbe-istiğfar edilmesi ve duaya kişinin kendisiyle başlaması tavsiye edilmiştir.

#### **4) Yüksek olmayan bir sesle, için için dua etmek**

Kur'an ve sünnette duanın şekil ve biçimsel olarak nasıl yapılması gerektiğini bize öğretir. İnsana şah damarından daha yakın olan Allah<sup>275</sup>, her şeyden önce insanın bu bilinçle hareket ederek dua etmesini "uzak" Allah tasavvurunun yanlış olduğunu hele vasıtaya hiç gerek olmadan doğrudan kendisine yalvarılmasını vurguladığını görmekteyiz. Bunun içindir ki insandan gizli gizli ve için için yalvarmasını haddi aşmamasını bağırıp çağırarak değil yüksek olmayan bir sesle tevazu ve tadarru ile dua etmesini istemektedir.<sup>276</sup>

<sup>272</sup> Tirmizî, *Salât*: 352, (486).

<sup>273</sup> Ebu Davut, *salât*: 172(938).

<sup>274</sup> Tirmizî, *Deavât*: 66; Ebû Dâvûd, *Salât*: 358; Nesâî, *Sehv*: 48

<sup>275</sup> Kaf, 50/16.

<sup>276</sup> Yıldız, *Dua*, s. 69–70.

Duanın tanımını için "gücü sınırlı ve sonlu bir varlığın gücü sınırsız bir kudret karşısında acizliğini ortaya koyarak istekte bulunmasıdır" demiştik. Bu yüzden dua, gerçekten Allah'a karşı acizlik ve fakirlik bilinerek yapılmalıdır. Fakat elbette ki bu birtakım yapmacık hareketlerle, kalıpcı ve taklitçi düşünce yapısıyla sağlanamaz. Zaten gerçek anlamda samimi olan, acizliğini hisseden insan doğal olarak bunu yaşayacaktır. Kur'an'da, müminlere şu şekilde dua etmeleri tavsiye edilir:

*"Rabbimize yalvara yalvara ve için için dua edin. Şüphesiz O, haddi aşanları sevmez."*<sup>277</sup>

*"Rabbini, sabah akşam, yüksek olmayan bir sesle, kendi kendine, ürpertiyle yalvara yalvara ve için için zikret. Gaflete kapılanlardan olma."*<sup>278</sup>

Kur'an'da, duanın yalnızken, yalvararak ve için için yapılabileceğine dikkat çekilir. Dolayısıyla duanın nerede yapıldığı, dua sırasında düzenlenen "tören"in büyüklüğü, katılımın fazla olması ve dua eden şahsın sesinin çok fazla çıkması ölçü değildir. Öncelikle bilinmelidir ki, duadaki yüksek ses tonları duanın Allah'a ulaşmasını ya da Allah'ın duaya icabetini kolaylaştırmaz. Dua ettiğimiz Rabbimiz, içimizden geçirdiğimiz düşünceleri bilen, her şeyden haberdar olan ve bize şah damarımızdan daha yakın olandır.<sup>279</sup> Bize bu kadar yakın olan Allah'a dua ederken sesimizi gereksiz yere yükseltmemizin bir anlamı yoktur. Kişi içinden dua edebileceği gibi, ancak kendisinin duyabileceği bir tonla da dua edebilir.

Kur'an'da gerek ibadet sırasında, gerekse yaşamın her anında ses tonunun uygun tutulması gerektiği insanlara aşağıdaki ayetlerde şöyle bildirilir:

*"Yürüyüşünde orta bir yol tut, sesinden de (yüksek perdeleri) eksilt; çünkü seslerin en çirkin olanı gerçekten eşeklerin sesidir."*<sup>280</sup>

*"De ki: 'Allah, diye çağırın, 'Rahman' diye çağırın, ne ile çağırırsanız; sonunda en güzel isimler O'nundur.' Namazında sesini çok yükseltme, çok da kısma, bu ikisi arasında (orta) bir yol benimse."*<sup>281</sup>

Görüldüğü gibi Kur'an'da tarif edilen ibadet modeli gösteriştten uzaktır. Başkaları görsün veya duysun diye yapılmaz, sadece Allah'a karşı olan vazifenin hakkıyla yerine getirilmesi amacını taşır. Kur'an da bunun üzerinde önemle durur. Dua ile ilgili ayetlerde defalarca "dini Allah'a halis kılarak dua etmek"ten söz edilir.

<sup>277</sup> A'raf, 7/55.

<sup>278</sup> A'raf, 7/205.

<sup>279</sup> Kaf, 50/16.

<sup>280</sup> Lokman, 31/19.

<sup>281</sup> İsra, 17/110.

Bunun anlamı, dinin, yani ibadetin sadece ve sadece Allah için yapılması, O'ndan başkalarının rızasının kesinlikle aranmamasıdır. Bununla ilgili Allah şöyle buyuruyor:

*“O, Hayy (diri) olandır. O’ndan başka İlah yoktur; öyleyse dini yalnızca Kendisi’ne halis kılanlar olarak O’na dua edin. Âlemlerin Rabbine hamd olsun.”*<sup>282</sup>

Din sadece Allah'ındır. İbadetlerin hepsi sadece O'nun hoşnutluğunu kazanmak amacıyla yapılır. Bunun yegâne yolu da O'nun istediği ve tarif ettiği gibi yapmaktır.

Duasını, ya da başka herhangi bir ibadetini Allah'a halis kılmadan yapanlar, yani etraflarındaki insanlara "takva"lı görünmek endişesinde olanlar büyük bir dalalet içindedirler. Allah Kur'an'da onlardan şöyle söz eder:

*“İşte (şu) namaz kılanların vay haline ki onlar, namazlarında yanılıdadırlar, onlar gösteriş yapmaktadırlar.”*<sup>283</sup>

Allah tarafından terbiye edilmiş ve ahlakı Kur'an olan Nebi (s.a.v.) da duanın gizli ve yalvara yakara yapılmasını tavsiye etmiş ve bağıra çağıra dua edilmesini hoş karşılamamıştır. Hayber seferinde yüksek sesle tekbir getiren sahabeye müdahale ederek:

*Nefislerinize karşı merhametli olun. Zira sizler, sağır birisine hitap etmiyorsunuz; muhatabınız gaib de değildir. Sizler gören, işiten, (nerede olursanız) sizinle olan bir zat'a, Allah'a hitap ediyorsunuz”*<sup>284</sup> buyurmuşlardır.

Ayetlerden ve hadislerden anlaşıldığı gibi dua yüksek olmayan bir sesle gizli gizli, için için yapılmalıdır.

Allah'a dua ederken veya Allah'ı zikrederken, yani gerçek anlamıyla ibâdet halinde, sesi yükseltmek doğru değildir, dinimizce hoş görülmemiştir. Çünkü kendisine dua ettiğimiz, zikrettiğimiz, yani ibadet ettiğimiz varlık, içimizden geçirdiğimiz düşünceleri dahi bilen, haberdar olan ve işiten bir varlıktır. O halde bize bu kadar yakın olan bir varlığa seslenirken sesi yükseltmek, bağırıp çağırmak; ihlâsın sınırlarından gösterişe, dua hudutlarından şikâyet ve dâvâyâ geçen bir tecavüzü gösterir.<sup>285</sup>

<sup>282</sup> Mümin, 40/65. Ayrıca bkn. Mümin, 40/14.; A'raf, 7/29.

<sup>283</sup> Maun, 107/4-5.

<sup>284</sup> Buhârî, *Deavât*: 50, 67, *Cihad*: 131, *Meğazi*: 38, *Kader*: 7, *Tevhid*:9; Müslim; *Zikr*: 44, (2704); Tirmizî, *Deavât*: 3,59, ( 3371,3457) ; Ebu Dâvûd, *Salât*: 361, ( 1526,1527,1528.)

<sup>285</sup> Bakara, 2/186; Lokman: 31/19; A'râf: 7/55; İsrâ: 17/110; A'râf: 7/205.

*“Rabbimize yalvara yalvara ve için için dua edin, şüphesiz o haddi aşanları sevmez.”<sup>286</sup>*

İbadetler sırasında manevi yoğunluk, en fazla yalnız iken, kimsenin bilmediği zamanlarda, tam bir konsantrasyonun sağlanabildiği sırada yaşanır. İhtiyaçları, hataları veya eksikleri konusunda Allah'a dua etme gereksinimi duyan insan, yalnız başına ve için için dua etmeyi tercih etmelidir. Buna güzel bir örnek Hz. Zekeriya'nın duasıdır. Kur'an'da, onun Allah'tan soyunu devam ettirecek bir varis isterken gizlice dua ettiğine işaret edilir:

*“Hani o Rabb'ine gizlice seslendiği zaman demişti ki: "Rabbim, şüphesiz benim kemiklerim gevşedi ve baş, yaşlılık aleviyle tutuştu; ben sana dua etmekle mutsuz olmadım.”<sup>287</sup>*

Aşağıdaki ayetlerde de gizli gizli için için yakarmayı tavsiye etmektedir:

*“De ki: Karanın ve denizin karanlıklarından (tehlikelerinden) sizi kim kurtarır ki? (O zaman) O'na gizli gizli yalvararak "Eğer bizi bundan kurtarırsan andolsun şükredenlerden olacağız" diye dua edersiniz.”<sup>288</sup>*

*“Rabbini içinden yalvararak ve ondan korkarak, yüksek olman bir sesle sabah akşam an. Gafillerde olma.”<sup>289</sup>*

##### **5) Yapmacık sözcüklerden kaçınmak**

İbadet ve dua samimi ve içten olmalıdır. Bunun için kulun samimi ve içten ifadeler kullanması gerekir. Kişi edebiyat yaparak yapmacık ve kafiyeli sözlerle dua ederek riyaya kaçır. Dua fakirlik ve muhtaçlık diliyle yapılmalı fesahat ve belâğat yüklü yapmacık sözlerle değil. İçten ve samimi yapılan dua fesahat ve belâğatla yüklü riyakar bir duadan daha evladır. Hz. Peygamber (s.a.v.)bununla ilgili:

*“Duada seci'den (yani kafiyeli okumaktan) ve yapmacık sözlerden kaçın, Allah'ım senden cenneti ve beni cennete yaklaştıracak söz ve ameli diler; cehennem ve cehenneme yaklaştıracak söz ve işlerden sana sığınırım demek kâfidir.”<sup>290</sup>* buyurmaktadır.

<sup>286</sup> A'raf, 7/ 55.

<sup>287</sup> Meryem, 19/3–4.

<sup>288</sup> En'am, 6/ 63.

<sup>289</sup> A'raf, 7/ 205.

<sup>290</sup> Buhârî, Deavât, 19.; Gazâlî,a.g.e., I, 308.

### 1.7. DUA'DA İ'SAR VE BAŞKASINA DUA ETMEK

Bencilce sadece kişisel arzu ve istekleri dillendirmek dürüst ve erdemli müminlere yakışmaz. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'in örnek dualarında 'ben' zamirinden çok 'biz' zamiri daha yoğunluklu kullanılmıştır.<sup>291</sup> Örnek olarak Fatiha suresinde : “ *Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz*”<sup>292</sup> ve daha birçok ayette de “*Rabbena*” şeklinde “biz” zamiri kullanılmıştır. Şüphesiz bu şahsi dua yapılamayacağı anlamına gelmez. Fakat duamız da ahlakımıza uygun olmalıdır. Bilindiği gibi Kur'an'ın bize öğrettiği ahlaki erdemlerden biri de i'sar'dır. İ'sar, Müslümanın din kardeşini kendi nefesine tercih etmesidir.<sup>293</sup> Bununla ilgili Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

*“Kendilerinden önce o yurdu (Medine'yi) hazırlayıp imanı (gönüllerine) yerleştirenler ise, hicret edenleri severler ve onlara verilen şeylerden dolayı içlerinde bir ihtiyaç arzusu duymazlar. Kendilerinde bir açıklık (ihtiyaç) olsa bile (kardeşlerini) öz nefislerine tercih ederler. Kim nefsinin cimri ve bencil tutkularından korunmuşsa işte onlar felah (kurtuluş) bulanlardır.”*<sup>294</sup>

Sadece şahsi çıkarları ön plana çıkararak duayı bencil isteklerin aracı haline getirmek doğru değildir. Müslümanların birbirlerine dua etmeleri birbirlerine karşı en önemli kardeşlik vazifeleridir. Hele kendisinden önce bu dünyadan göçüp gitmiş salih kardeşleri için dua etmesi Müslümanların olmazsa olmaz görevlerinden biridir.

İşte Kur'an'ın ifadesiyle i'sarın duaya yansıyan diğerkâm örneği:

*“Bir de onlardan sonra gelenler, derler ki: Ey rabbimiz bizi ve bizden önce iman eden kardeşlerimizi bağışla ve müminlerden hiçbirine karşı kalplerimizde, kin-nefret, yersiz düşünce ve duygulara yer bırakma. Ey rabbimiz sen sonsuz şefkat sahibisin ve sınırsız merhamet kaynağısın”*<sup>295</sup>

Allah Peygamber (s.a.v.) den kendisi ve tüm ümmeti için dua etmesini tavsiye etmektedir. Peygamberimiz de ümmeti için dua etmiştir.

*“Bil ki, Allah'tan başka ilah yoktur. (Habibim!) Hem kendinin hem de mümin erkeklerin ve mümin kadınların günahlarının bağışlanmasını dile! Allah, gezip dolaştığınız yeri de duracağınız yeri de bilir”*<sup>296</sup>

<sup>291</sup> Zülaloğlu a.g.e., s. 57.

<sup>292</sup> Fatiha, 1/ 4.

<sup>293</sup> Zülaloğlu a.g.e., s.57.

<sup>294</sup> Haşr, 59/9 .

<sup>295</sup> Haşr, 59/10.

<sup>296</sup> Muhammed, 47/19.

H. Yakup (a.s.) kendi çocukları için Şu Şekilde dua etmiştir.

*“(Oğulları) dediler ki: Ey babamız! (Allah'tan) bizim günahlarımızın affını dile! Çünkü biz gerçekten günahkârlar idik. (Ya'kub:) Sizin için Rabbimden af dileyeceğim. Çünkü O çok bağışlayan, pek esirgeyendir, dedi”*<sup>297</sup>

H. İsa (a.s.) kendi ümmetinden insanlar için Şu Şekilde Allah’a yalvarıyor:

*“Onları cezalandırırsan kuşkusuz onlar senin kulların ve onları bağışlarsan o zaman sen gerçekten güçlüŐün bilgesin”*<sup>298</sup>

Rivayetlerde kişinin kendisi için dua ettiği gibi, diri<sup>299</sup> veya ölü<sup>300</sup> başkası için de dua edebileceği bildirilmektedir. Bu arada kendisi için dua edilen hayattaki kimsenin dua edenden daha muttaki ve faziletli olmasında bir sakınca yoktur. Nitekim Resulullah (s.a.v.) hacca gitmek üzere olan H. Ömer’den orada kendisi için dua etmesini talep etmiştir.<sup>301</sup>

Ebû'd-Derdâ (r.a.) anlatıyor: *“Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: “Kardeşinin gıyabında dua eden hiçbir mü'min yoktur ki melek de: “Bir misli de sana olsun” demesin.”*<sup>302</sup>

Başka bir rivayette de Nebi (s.a.v.)Şöyle buyuruyor:

*“Müslüman kimsenin, kardeşi için gıyabında yaptığı dua kabul edilir. Dua edenin başucunda ona müvekkel bir melek vardır. ‘Kardeşi için hayır dua yaptıkça bu melek: Âmin, istediğin Şeyin bir misli de sana olsun.’ der.”*<sup>303</sup>

## 1.8. DUANIN ETKİLERİ

Dua bir hayat biçimidir. Dua, insanın karakter ve özelliklerine etki eder. Dua, insanın ruhuna huzur verdiği gibi bedeni, fiziki ve zihni durumunu da etkiler. ÇaĐdaŐ uygarlığın getirdiği sorunlara, insanın omuzlarını çökerten, belini bükten, hayatın zorlu ve meŐakkatli tüm problemlerine karşı insana direnme ve katlanma

<sup>297</sup> Yusuf, 12/97–98.

<sup>298</sup> Maide, 5/ 118.

<sup>299</sup> Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *el-Camiu’s-Sahih*, Beyt’ul-Efkâr, Riyad, 1997, *Deavât*, 53.59.62; Müslim, *EŞribe*, 146; Tirmizî, *Deavât*, 109.

<sup>300</sup> Buhârî, *Cenaiz*, 85,86; Müslim, *cenaiz*, 71.85.86; Tirmizî, *cenaiz*, 38.

<sup>301</sup> Ebu Davut, *vitir*, 23,29.

<sup>302</sup> Müslim, *Zikr*: 86, 88, (2732, 2733); Ebû Dâvûd, *Salât*: 364, (1534)

<sup>303</sup> Müslim, *Zikr*: 86–87; Ebu Dâvûd,(1534)

gücü verir. Ruh hafifleyerek huzur bulur.<sup>304</sup> Zira dua zikirdir ve kalpler ancak zikirle mutmain olur.<sup>305</sup>

Dua; keyfiyetine, şiddetine ve güçlü söyleyişine bağlı olarak insanın ruh ve cisminde etki eder.<sup>306</sup> Dua insanın duygularını, algılarını, davranışlarını, ruhi ve bedeni sağlığını etkiler. Hatta maddi olayları değişikliğe uğratan etkiler bile yapabilmektedir.<sup>307</sup>

Dua eden çehrelerde önceleri var olan vurdumduymazlık, eksiklik, kıskançlık ve kötülük duyguları, yerlerini; iyiliğe, başkalarına iyilik yapmaya ve hayırlarını istemeye terkeder.<sup>308</sup> Dua normal bir durumda kişinin gücünü arttırmakta, şuur düzeyinin yükselmesine ve idrak kapasitesinin keskinleşmesine imkan vermekle beraber olağanüstü işleri başaracak güç, kuvvat ve yeterlilik kazandırmaktadır. Sıkıntılı, bunalımlı ve gergin bir durumda duanın etkisi yatışma ve rahatlama şeklinde kendini gösterir.<sup>309</sup>

Her ne kadar modern insanlar ve bir takım düşünürler duaya, terkedilmiş bir gelenek veya bir hurafe gözüyle bakmaya, onun ilkel dönemlerden kalma bir atık şeklinde algılayarak nitelendirmeye özen gösteriyorlarsa da insan dua ihtiyacını hiçbir zaman kaybetmeyecektir.<sup>310</sup>

Eğer dua insanın hayatında bir etki yapmıyorsa o zaman bu samimi duygularla ve ısrarla dua edilmediğinden kaynaklanır. Duanın etkili olması için ısrar ve samimiyet en temel şartlardır. Dua edilen dergaha olan itimat duanın kabulü üzerinde etki ettiği gibi kişinin yaptığı duadan huzur duymasına da vesile olur. Onun için dua edilen yüce varlığa tam bir teslimiyetle itimat edilmelidir.

Dua ortamında insan kendini olduğu gibi görür, kendine gelir. Hırsını, hatalarını, eğri düşüncelerini, kibir ve gururunu belirleyerek ahlaki görevlerini yerine getirir. Fikri ve zihni alçakgönüllülüğü olgunluk kazanmaya başlarken, önünde o en iyi, celal sahibi sultana giden yollar açılır. Gitgide ruhî bir sükuna kavuşur. Asabî ve ruhî faaliyetlerine bir uyum egemen olur. Yoksulluğa, iftiraya, kadere karşı büyük bir sabır kazanır. Ölüme hastalığa ızdıraba yakınlarının kaybına güçlü bir direnme gösterir.<sup>311</sup>

Dua insan öyle bir olgunluk kazandırmaktadır ki; çevre ve verasetin kendisine biçtiği elbise artık dar ve kısa gelmektedir. Duanın; insanı, eğitim,

<sup>304</sup> Şeriati, *a.g.e.*, s. 28.

<sup>305</sup> Ra'd, 13/28.

<sup>306</sup> Şeriati, *a.g.e.*, s. 39.

<sup>307</sup> Hayati HÖKELEKLİ, *Din Psikolojisi*, T.D.V. yay. Ankara, 1998, s. 227.

<sup>308</sup> Şeriati, *a.g.e.*, s. 40.

<sup>309</sup> Hökelekli, *a.g.e.*, s. 229.

<sup>310</sup> Şeriati, *a.g.e.*, s. 29.

<sup>311</sup> Şeriati, *a.g.e.*, s. 40.

öğretim, ve verasetle elde edilen dimağ seviyesinin üstüne çıkarttığı bir gerçektir.yaratıcıyla olan bu ilişkileri onları, barış ve huzurla karşı karşıya getirir. Yüzlerinden huzur, mutluluk ve neşe fişkirır. Gittikleri her yere barış ve mutluluğu da götürürler.<sup>312</sup>

Duanın tedavideki etkileri her dönemde insanların dikkatini çeken bir konu olmuştur. Her türlü tedavinin imkansızlaştığı hastalıklarda, duanın etkisi gerçekçi ve kolay bir araştırmayla görülebilir. Dua bazen infilak gibi bir etkiye sahiptir. Bu yolla, kanser, böbrek iltihapları, ülser, deri, akciğer ve kemik veremi veya kalp zarı gibi hastalıkların hızla iyileştikleri görülmüştür.<sup>313</sup>

Duanın gözle görülür, elle tutulur birçok etkilerinin varlığı sözkonusudur. Ne kadar garipsesek garipseyelim, bir gerçek olarak kabullenmek zorundayız ki, dua kapsını çalana bu kapı açılır ve isterse birey bu kapıdan içeri girer.<sup>314</sup>

Dua çoğunlukla bir emanet gibidir. Dua çoğunlukla Allah'a yalvaran dua eden kişiye yoldaştır. Bir nur pırıltısı gibi dua edenin bakışında, hareket ve çehresinde sürekli parıldar. Ve o nur birey her nereye giderse onu da beraberinde götürür.<sup>315</sup>

Dua insana sorumluluk bilincini kazandırır ve insanı korur. Cinayetler üzerinde yapılan incelemeler ortalama bir bir düzeyde göstermiştir ki, toplumda cani ve suçlu olarak tanınan bireyler ya hiç dua etmeyen yada cahilce ve çok az dua eden kimselerdir. Sabahları dua edip akşama kadar canavarca ve vahşice hayatını sürdüren, kimseler duanın etkisini kendi bünyelerinde duymayan , göremeyen kimselerdir.<sup>316</sup>

Alexis carrel duanın etki ve ürünlerinin yoksunluğunu şu sebeplere bağlar: 1. Dua çok seyrek ve nadir yapılıyor olmasıdır. 2. Duanın bugün etkisiz oluşudur. Çünkü ibadet ve dua edenler çoğunlukla egoist, büyüklenen, gururlu, iki yüzlü, yalancı kimseler olduğundan aşk ve imana sahip bulunmamaktadırlar. Bu nedenle de duanın açıpğa çıkan, ya da gözle görülebilecek somut etkileri bize ulaşmaktadır.<sup>317</sup>

---

<sup>312</sup> Carrel, *a.g.e.*, s. 44.

<sup>313</sup> Şeriatî, *a.g.e.*, s. 42.

<sup>314</sup> Carrel, *a.g.e.*, s. 47.

<sup>315</sup> Şeriatî, *a.g.e.*, s. 51.

<sup>316</sup> Şeriatî, *a.g.e.*, s. 51-53.

<sup>317</sup> Carrel, *a.g.e.*, s. 47.

## İKİNCİ BÖLÜM

### 2. KUR'AN'DA DUA ÇEŞİTLERİ

Kur'an genel olarak ele aldığı konuları iç içe işlemiştir. Anlamsal içeriğin konusuna göre bir bölünmeye gitmemiştir. Yani Kur'an konularını ana bablara, fasıllara ve alt kısımlara ayırmamıştır.<sup>318</sup> Dualar da Kur'an'da tasnif edilmiş bir şekilde yer almamaktadır. Rabbimiz Kur'an'ı hiçbir beşeri üründe görülmeyen kendine has özellik taşıyan bir kitap olarak tanzim etmiştir. Bu sebeptendir ki Kur'an'da “dua” diye bir bölüm yer almamaktadır. Bu bize Kur'an'a bütüncül bir bakış açısı ile yaklaşmamız gerektiğini göstermektedir. Bazen her hangi bir ibadetten veya sosyal bir olaydan bahsederken ya da bir Peygamber (s.a.v.) kıssasında satır aralarında bir duaya rastlayabiliyoruz. Bu da Kur'an'ın kendine has özelliğinden kaynaklanmaktadır.<sup>319</sup> Kur'an'ın birçok yerinde ve satır aralarında dağınık halde bulunan dua örneklerinin var oluşu hayatın her alanında bizim duaya muhtaç olduğumuzu göstermektedir. Kur'an'daki bu duaların birbirinden farklı ve çeşitli olduğunu görmekteyiz. Kimi zaman duanın gerekliliğini ifade eden ibarelerle beraber duanın mahiyeti ve sahih dua şeklinin nasıl olması gerektiği hakkında bilgi verirken, kimi zaman da yaşanmış bir olaydan veya yaşanması muhtemel olan bir durum karşısında inanan kişinin nasıl yardım talep etmesi gerektiği ile ilgili bir dua şekli ile karşılaşabiliyoruz. Bu yönüyle Kur'an'da çeşitli dualar mevcuttur.

#### 2.1. MAKBUL OLAN DUALAR

Hiç kuşkusuz dua eden ve duaya muhtaç olan insan; dua edilen makam ve duayı kabul edecek olan da Allah'tır. Yüce Allah tevazu hisleriyle ve samimi bir niyetle kendisine yönelip yakaran kişinin duasına olumlu karşılık vereceğine söz vermiştir.<sup>320</sup>

“ *Ve kullarım beni sana sorarsa muhakkak ben onlara çok yakınım, bana dua ettiği zaman dua edenin duasına cevap veririm. Öyleyse onlar da benim çağırma cevap versinler ve bana iman etsinler*”<sup>321</sup>

<sup>318</sup> Halil Çiçek, *Kur'an Nasıl bir Kitaptır*, Beyan Yay., İstanbul, 2007, s. 43.

<sup>319</sup> Zülaloğlu, *a.g.e.*, s. 59.

<sup>320</sup> Zülaloğlu, *a.g.e.*, s. 60.

<sup>321</sup> Bakara, 2/ 186.

Fakat bu ayet aslında yüce Allah'ın her duayı kabul edeceği anlamına gelmiyor. Allah samimi bir niyetle yapılan dua ile ciddiyetten, tevazudan uzak olan ve Allah'a emreder gibi bir küstahlıkla yapılan duaya aynı şekilde olumlu cevap vermez. Bununla ilgili İsrailoğullarının Hz. Musa'dan samimi ve mütevazı bir şekilde su vermesi için dua etmesini istemeleri sonucunda yakarışları kabul olmuş ve Hz. Musa'nın asasını taşa vurması sonucu on iki pınar fışkırmıştır.<sup>322</sup> Fakat bir sonraki ayette belirtildiği gibi Allah'ın kendilerine emeksiz ve zahmetsiz olarak sunduğu kudret helvası ve bildircin eti gibi nimetleri beğenmeyip az bulmuş, bu nimetlere karşı şükretmeyip pişkin pişkin nankörlük ederek ve bunların yerine küstahça yerin bitirdiklerinden; sebze, soğan, mercimek vb. yiyecekleri istemesi için Hz. Musa'dan Allah'a yalvarmasını istemişlerdir. Bu ifadelerden anladığımız kadarıyla İsrailoğulları duayı alçakgönüllü ve tevazulu bir şekilde değil de Allah'a emreder gibi bir tavırla yapmışlardır. Tabi ki Allah da onların bu küstahlıklarına karşılık olarak *“yoksulluk ve düşkünlük damgası vuran İlahi gazap”*<sup>323</sup> şeklinde cevap vermiştir. Çünkü onlar Allah'ı hizmetlerine amade bir sihirli lamba cini gibi düşünüp ona saygısızlık edip şirk koşmuşlardır. Allah duaların kabul memuru değildir. O sadece ihtiyaç gideren yegâne makam olarak erdemli ve samimi bir niyetle dürüstçe kendisine yakaranların yakarışlarını kabul edendir.<sup>324</sup>

Öz eleştiri yaparak kendi nefislerini hesaba çeken ve hatalarından dolayı samimi ve halis bir niyetle kendisine yönelen kulları için tevbe kapılarını ardına kadar açan yüce Allah imanını Salih amelle takviye edip koruyan müminlere dünyada ve ahirette yardım etme sözü vermiştir.

*“Biz elçilerimizi ve mü'minleri (hem) bu dünya hayatında, hem de bütün şahitlerin hazır bulunduğu günde koruyacağız.”*<sup>325</sup>

Bu yardım sözlü bir duanın neticesinde olduğu gibi, fiili olarak rüşünü ispat etmekten kaynaklanan bir hak ediş olarak gelebilir. Ya da doğrudan doğruya Allah'ın bir lutfu olabilir.<sup>326</sup>

Allah âlemlerin rabbidir.<sup>327</sup> Yüce kudret ve merhamet sahibidir. Allah Rahmandır.<sup>328</sup> Kendisine samimi olarak yönelen her kulun duasına icebet eder. Bu konuda hiçbir kimse torpilli değildir. Fakat kişinin Allah katındaki değeri onun

<sup>322</sup> Bakara, 2/60.

<sup>323</sup> Bakara, 2/61.

<sup>324</sup> Zülaloğlu, a.g.e.,s. 60-61.

<sup>325</sup> Mü'min, 40/51.

<sup>326</sup> Zülaloğlu, a.g.e.,s. 61.

<sup>327</sup> Fatıha, 1/1.

<sup>328</sup> Rahman, 55/1.

takvasına bağlıdır.<sup>329</sup> Duaların kabul edilmesi konusunda da kişinin Allah katındaki değeri önemli bir rol oynar. Ayrıca bazı kişilerin duası kendi özel durumlarından dolayı kabul edildiğini görüyoruz. Kur'an-ı Kerim makbul olan dua için, İmran'ın karısının karnındaki çocuğunu Allah'a adadıktan sonra adağının kabul edilmesi için yalvardığında Allah'ın kendisine verdiği cevabı şu şekilde örnek verir:

“ *Rabbi onu güzel bir kabul ile kabul etti.*”<sup>330</sup>

Hadisi şeriflerde de Mazlumun, misafirin, darda kalmış kişinin, çocuğuna dua eden ebeveynin, gıyabında müslüman kardeşine dua eden kişinin vb. bazı kişilerin duası hakkında rivayetler vardır. Bunlardan bir kaçını zikredebiliriz.

Resulullah (s.a.v.) buyuruyor: “(Allah'ın kabul ettiği) üç müstecab dua vardır. Bunların kabul edilmeye mazhariyetleri hususunda hiçbir şüphe yoktur: Mazlumun duası, misafirin duası, babanın evlâdına duası”<sup>331</sup>

Yine Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: “Kabul edilmeye mazhar olmada gâib kimsenin gâib kimse hakkında yaptığı duadan daha süratli olanı yoktur.”<sup>332</sup>

Bu hadise göre, Allah'ın derhal kabul buyuracağı dualardan biri de, bir mü'minin, başka bir mü'min kardeşi için gıyabında yapacağı duadır.<sup>333</sup>

Bu hususta Müslim'in rivâyet ettiği şu hadis daha açıktır:

“Müslüman kimsenin, kardeşi için gıyabında yaptığı dua kabul edilir. Dua edenin başucunda ona müvekkel bir melek vardır. 'Kardeşi için hayır dua yaptıkça bu melek: Âmin, istediğin şeyin bir misli de sana olsun.' der.”<sup>334</sup>

Başka bir hadis-i şerif şöyledir: “Üç kişi vardır ki duaları reddedilmez: Âdil imam (adaletten ayrılmayan Müslüman devlet başkanı), iftarını yaptığı zaman oruçlu ve zulme uğrayanın duası (kabul edilir).”<sup>335</sup>

Sehl İbn Sa'd (r.a) anlatıyor: “Resûlullah (a.s) buyurdular ki: “İki şey vardır, asla reddedilmez: Ezan esnasında yapılan dua ile insanlar birbirine girdikleri savaş sırasında yapılan dua.”<sup>336</sup>

<sup>329</sup> Hucurat, 49/13.

<sup>330</sup> A-li İmran, 3/37.

<sup>331</sup> Tirmizî, *Birr*: 7, (1906); *Cennet*: 2, (2528), *Deavât*: 139, (3592); Ebû Dâvûd, *Salât*: 364, (1536); İbn i Mâce, *Dua*: 11, (3862).

<sup>332</sup> Tirmizî, *Birr*: 50, (1981); Ebû Dâvûd, *Salât*: 364, (1535); Müslim, *Zikr*: 88, (2733); Buhârî, *Mezalim*: 9.

<sup>333</sup> Tirmizî,(1905); Ebû Dâvûd, (1536); Muhammed b. Muhammed b. Süleyman er-Rudanî, , *Cemu'l Fevâid*, İz Yay., İst., ts., (9239).

<sup>334</sup> Müslim, *Zikr*: 86-87; Ebu Dâvûd, (1534)

<sup>335</sup> Tirmizî, *Cennet*: 2.

<sup>336</sup> Ebû Dâvûd, *Cihâd* :41, (2540).

### 2.1.1. DUANIN MAKBUL OLMASI İÇİN GEREKEN ŞARTLAR

Duanın kabul edilmesi için bazı şartlar vardır. Duanın kabul olması için Allah'ın Resulu Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hadislerinden bir takım şartların var olduğu görülmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

#### 1) *Hudû ve Huşû içinde kalpten ve içtenlikle dua etmek*

Ebu Hureyre'den rivayet edildiğine göre Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Allah'a kabul edeceğine dair kesin bir inançla dua edin. Ve bilin ki Allah gafil ve oynastaki kalbin duasını kabul etmez."*<sup>337</sup>

Duayı sadece dil ile değil, gönül ve tüm beden dilleriyle de yapmak gerekmektedir.

Dualar, Hudû ve Huşû ile, umarak, korkarak ve ürpererek yapılmalıdır.

#### 2) *Duada kararlı olmak ve Allaha güvenmek*

Dua ve ibadet iman ile alakalıdır. İmanın şüphesiz olması gerektiği gibi ibadetin ve duanın da şüphe içermemesi gerekir. Duanın sahih olabilmesi için dua edecek kişinin kararlı olması ve Allah'a itimad etmesi şarttır. Allah her şeye gücü yetendir ve O'nun için imkânsız diye bir yoktur. Ondan isterken rahmet hazinelerinden hiçbir şey eksilmez. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

*"Sizden biri dua ederken isteğini kesin bir dille ifade etsin, "Allah'ım! İstersen ver demesin çünkü zaten Allah zorlanmaz ki."*<sup>338</sup>

Duanın kabul olması için kulun Allah'a güvenmesi gerekir. Yani Allah'ın duasına icabet edeceğinden emin olması lazım.

H. Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: "Resulullah (s.a.v.) buyurdular ki:

*"Allah'a duayı, size icabet edeceğinden emin olarak yapın. Şunu bilin ki Allah (c.c) (bu inançla olmayan ve) gafletle (başka meşguliyetlerle) oyalanan kalbin duasını kabul etmez."*<sup>339</sup>

Dua tam bir teslimiyet ve sonsuz bir güvenle yapılmalı. Kişinin gaflet içinde tekrarladığı dua sözlerinin ne kadar güzel ifadeler olsa bile bir ehemmiyeti olmaz. Önemli olan inanç kararlılık ve samimi olmasıdır.

<sup>337</sup> İbn Hacer el-Askalanî ,a.g.e., XI, 144-145.

<sup>338</sup> Buhârî, *Deavât*: 27; Müslim, *Zikir*: 17; Tirmizî, *Deavât*, 78, (3497).

<sup>339</sup> Tirmizî, *Deavât*: 66. (3474).

### 3) *Helal ve Harama dikkat etmek*

Duanın kabul edilmesi için kişinin yediğine ve içtiğine dikkat etmesi gerekir. Hem sağlık açısından hijyenik olmasına dikkat edilmesi hem de Allah'ın haram kıldığı şeylerden uzak durulması lazım. İnsan Allahın kendisine haram kıldığını aldığı halde hangi yüzle ondan bir istekte bulunabilir. Ebu Hureyreden rivayet edilen bir hadise Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “...*insanlar Allah yolunda uzun seferlere katlanır. Saçları bir birine karışmış, yüzü gözü toza bulanmış ‘Ya Rab! Ya Rab!’ diyerek ellerini gökyüzüne açar. Hâlbuki yediği haram, içtiği haram, giydiği haram, haramla beslenmiş. Böylesinin duası nereden kabul edilecek.*”<sup>340</sup>

Allah kulu için sadece yararına olan şeyleri ister. Haram kıldığı şeylerde mutlaka bir şer vardır. Bazen insan bunun hikmetini anlar bazen de hiç anlayamaz. Fakat Allah neyin şer neyin hayır olduğunu çok iyi bilir. Duanın sahih olabilmesi için Allah'ın çizmiş olduğu sınırlara dikkat etmek gerekir. Kişinin yalvardığı dergâha muhalefet etmesi akıl karı değildir. Allah'tan istemeden önce onun emir ve yasaklarına riayet etmek gerekir.

### 4) *Sıla-i rahim'e dikkat etmek*

Allah'ın birleştirilmesini ve koparılmasını emrettiği bağlar vardır. Bakara suresinde geçen “...*Allah'ın birleştirilmesini emrettiğini ayırırlar...*”<sup>341</sup> ifadesi için müfessirler “sıla-i rahimi keserler” şeklinde anlam etmişlerdir.<sup>342</sup> Öyleyse Sıla-i rahim Allah'ın birleştirilmesini ve koparılmasını emrettiği ve islam'ın çok önem verdiği bağlardan biridir. Akrabalarla ilişkileri koparmak doğru bir şey değildir. Bu bağları tanımayanın duası makbul olmaz.

Ubâde İbn. Sâmit (r.a.) anlatıyor: "Resulullah (s.a.v.) buyurdular ki: *"Yeryüzünde, mâsiyet veya sıla-i rahmi koparıcı olmamak kaydıyla Allah'tan bir talepte bulunan bir Müslüman yoktur ki Allah ona dilediğini vermek veya ondan onun mislince bir günahı affetmek suretiyle icabet etmesin."*

<sup>343</sup>

Sıla-i rahim Allah'ın rahmetinin insanın üzerine yağmasına bir vesiledir. Çünkü yaratılana merhamet etmeyene yaratan merhamet etmez. Duanın kabul olması da Allah'ın rahmetinin bir sonucudur.

<sup>340</sup> Müslim, *Kitabu z Zekât*, 19,65(1015).

<sup>341</sup> Bakara, 2/27.

<sup>342</sup> İbn Kesir, a.g.e., I, 211.

<sup>343</sup> Tirmizî, *Deavât* 126, (3568).

### 5) Allah'a şirk koşmamak ve günahlardan uzak durmak

Şirk, Allah'a yapılan ibadete başka varlıkların ortak edilmesidir. Dua da en önemli ibadet olduğuna göre duanın sahih olması için şirkten uzak olması gerekir. Allah'a herhangi bir varlığı ortak koşan kişinin Allah hiçbir ibadetini ve dolayısıyla duasını da kabul etmez. Allah tüm günahları bağışlayacağını ancak kendisine ortak koşulmasını affetmeyeceğini buyuruyor:

*“ Şüphesiz Allah, dilediğı kimselerin daha hafif günahlarını bağışladığı halde, Kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; zira Allah'a ortak koşanlar, gerçekten korkunç bir günah işlemiş olurlar.”*<sup>344</sup>

Şirk, Allah'ın sıfatlarında ortağı olduğu iddiasıdır. Oysa Allah vahdaniyet sahibidir. Onun eşi ve benzeri olmadığı gibi sıfatlarında da ortağı yoktur. Allah'ın kulun dualarına icabet etmesi için kulun Allah'ın vahdaniyetine iman etmesi gerekir. Tevhid olmadan iman olmaz. İman olmadan kişi Allah'a nasıl yalvarabilir. Yalvarsa da kendisine gereğı gibi inanmayan birinin duasına Allah icabet etmez.

### 6) İyiliğı emredip kötülükten men etmek

Dinî nasslarda irşad'ın (emr-i bi'lma'ruf ve nehy-i ani'l-münker faaliyetlerinin) terki ile fitnenin zuhuru ve yaygınlaşması arasında sıkı bir alâka kurulmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur:

*"Nefsîmi kudret elinde tutan Zat'a kasem olsun, ya ma'rufu emreder ve münkerden de yasaklarsınız veya Allah'ın katından umumî bir belâ göndermesi yakındır. O zaman yalvar yakar olursunuz da duanız kabul edilmez.”*<sup>345</sup>

Başka bir hadiste de Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur:

*"Ya ma'rufu emreder, münkerden de nehyedersiniz yâhut Allah şerirlerinizi hayırlılarınıza mutlaka musallat edecektir. O zaman hayırlılarınız dua etse de duaları kabul edilmez.”*<sup>346</sup> Yine O Bir başka hadis de şöyle buyurur:

*"İçerisinde iyilerin daha mümtaz, daha güçlü bulunduğu bir kavimde, kötülükler işlendiğı hâlde, iyiler müdâhale edip ıslahda bulunmazlarsa, -bir başka rivayette: müdâhale edecek güçte bir kimsenin bulunduğu bir kavimde kötülükler işlenir ve fakat o kimse, müdâhalede bulunmazsa-, Allah (celle şânuhu), herkese ulaşacak umumî bir ceza gönderir.”*<sup>347</sup>

<sup>344</sup> Nisa,4/48.

<sup>345</sup> Tirmizî, *Fiten*: 9, (2170); Canan, a.g.e., II, 379.

<sup>346</sup> Canan, a.g.e., II, 381–382.

<sup>347</sup> Canan, a.g.e., a.y.

Bu ceza o kadar umumî, o kadar herkesi yakalayıcıdır ki, o geldiği zaman, değil kötüler, iyiler bile şaşkına döner, "Ne fenâlığı ortadan kaldırmaya güçleri yeter, ne de onun şerrinden kaçıp kurtulabilirler." Bu sebeple Hz. Peygamber (s.a.v.), irşâdın vaktinde yapılarak, fitne ve fesadın zuhur edip büyümeden önlenmesini tavsiye eder:

*"(Ey mü'minler) yalvar yakar olmanıza rağmen dualarınız kabûl olmayacak durumlara düşmezden önce iyiliği (ma'rufu) emir ve kötülükten de men'ediniz."*<sup>348</sup>

Kişi içinde bulunduğu toplumda kendi kurtuluşuna yönelik hiçbir çaba harcamadan sözlü olarak kurtuluş istemesi ne kadar inandırıcı olabilir. Bunun için iyi olmak yetmez iyiliği yaygınlaştırmak gerekir. Yine kötülükten uzak durmak yetmez kötülükten vazgeçirmek lazım. Ancak o zaman duanın kabul edilmesi beklenebilir.

#### **7) Duanın kabulü hususunda aceleci davranmamak**

Dua ettikten bir müddet sonra, yerine gelmediğini görünce "dua ettim de duam kabul edilmedi" dememek lazımdır. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) "*Acele edip 'dua ettim, kabul edilmedi' demedikçe birinizin duası kabul edilir*"<sup>349</sup> buyuruyor. Dua ederken Allah'ın kabul edeceğinden emin olarak yapmak gerekir. Hz. Peygamber (s.a.v.) : "*Allah'a duayı size icabet edeceğinden emin olarak yapın. Şunu bilin ki, Allah gafletle oyalanan kalbin duasını kabul etmez.*"<sup>350</sup> Dua yapıp bitirdikten sonra "âmin" demek gerekir.

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur: "*Herhangi biriniz acele etmedikçe duası Allah tarafından kabul olunur. Acele etmek şu demektir: 'ben dua ettim duam kabul edilmedi' Bu nedenle ey Allah'ın kulu dua ettiğin zaman Allah'tan çokça iste. Çünkü sen kerim ve cömert bir zattan istiyorsun.*"<sup>351</sup>

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: "*Kişinin yaptığı dualar içinde en hayırlısı şudur: 'Ey Allah'ım, Sen'den dünya ve ahirette afiyet istiyorum.*"<sup>352</sup> Duasıdır.

#### **8) Dua öncesinde bazı salih amelleri yapmak**

Dua etmeden önce ihlâsla salih amel işlemek duanın kabul olması üzerinde etkin rol oynar. Aslında ibadete bir bütün olarak baktığımız zaman kişinin işlediği salih bir amelle beraber sözlü olarak da isteklerde bulunması vücudun tüm

<sup>348</sup> Canan, a.g.e., a.y.

<sup>349</sup> Buhârî, 6340; Müslim, 2735.

<sup>350</sup> Canan, a.g.e., III, 531.

<sup>351</sup> Gazalî, a.g.e., I, 309.

<sup>352</sup> Canan, a.g.e., XVII, 504.

uzuvlarının bir ahenk içinde hareket etmesi anlamına gelir. Allah'tan herhangi bir istekte bulunurken kişinin daha önce yaptığı bir iyiliği dile getirerek tevessülde bulunması duanın kabulü üzerinde etki yapar. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) , yağmurdan sonra bir mağaraya sığınan üç kişinin mağarada mahsur kalması üzerine her biri daha önce ihlâsla sırf Allah rızası için yaptığı bir iyi ameli zikrederek dua ettiklerini ve bu sayede kurtulduklarını haber vermektedir.<sup>353</sup> Şu ayetlerde de salih amelle beraber istianede bulunmayı tavsiye temektedir:

*“Ey iman edenler sabırla ve namazla Allah'tan yardım dileyin. Şüphesiz Allah sabredenlerle beraberdir.”*<sup>354</sup>

*“Sabır ve namazla yardım dileyin. Bu şüphesiz huşu duyanların dışındakiler için ağırdır.”*<sup>355</sup>

*“Ve Rabb'leri onların dualarını şöyle cevaplar: ister erkek, ister kadın olsun benim yolunda cihad edenlerden hiç kimsenin çabasını boşa çıkarmayacağım. Çünkü hepiniz birbirinizin soyundan gelirsiniz. Zülüm ve kötülük diyarından hicret edenlere, yurtlarından sürülenlere, benim yolumda eziyet çekenlere ve bu yolda savaşp öldürülenlere gelince onların kötülüklerini mutlaka sileceğim ve onları Allah'tan bir mükâfat olarak içinde ırmaklar akan has cennetlere sokacağım. Zira mükâfatların en güzeli Allah katında olandır.”*<sup>356</sup>

Ayetlerden de anlaşıldığı gibi duanın Allah katında makbul olması için Salih amelle desteklenmesi gerekmektedir. Her iyi amelle beraber yapılanı dua Allah katında değer kazanır. Salih amelin Allah katında değer kazanması için de kulun dua etmesi lazımdır. Hz. İbrahim'in (a.s.) oğlu İsmail ile kabeyi inşa ederken yaptıkları dua bu konuda güzel bir örnek teşkil etmiştir. Onlar “Allahım bizden kabul buyur”<sup>357</sup> diye Allah'a yalvarmışlardır. Yapılan salih bir amelin Allah katında makbul olması için bu şekilde yalvarmak gerektiği gibi duanın kabul olması için de salih amelle desteklenmesi gerekir.

#### **9) Duada ısrarcı olmak ve üç kere tekrarlamak**

Dua esnasında ısrar ile dua etmek ve duayı üç defa tekrarlamak da duanın kabul edilmesine dair gözetilmesi gereken şartlardandır. İbn Mes'ud (r.a.) şöyle

<sup>353</sup> Buhârî, 3465; Müslim, 2743.

<sup>354</sup> Bakara, 2/153.

<sup>355</sup> Bakara, 2/45.

<sup>356</sup> Al-i İmran, 3/195.

<sup>357</sup> Bakara, 2/ 127.

demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v.) dua ettiği zaman üç kere tekrar ederdi. Allah'tan bir şey istediği zaman üç kere isterdi."<sup>358</sup>

#### 10) Duaların kabul olduğu faziletli vakitleri ve değerli anları gözetlemek

Duanın belli bir zamanı yoktur ve her zaman yapılabilir. Ancak yine de zaman ve mekân unsurları samimiyet ve duyarlılığa katkı sağlayabilecek öğelerdir. Ancak hadislerde geçtiği gibi, gecenin son üçte birinde, farz namazların sonunda, savaş esnasında, ezan ile kamet arasında, yağmur yağarken, secdede iken, seher vakitlerinde<sup>359</sup> Cuma saatinde, oruçlu orucunu açtığı zamanda, Kurban Bayramı arefesinde, Kadir gecesinde yapılacak dualar daha makbuldür ve kabul edilme ihtimalleri daha fazladır.

"Ezan ve kamet arasında yapılan dualar geri çevrilmez."<sup>360</sup>

"Oruçlunun duası geri çevrilmez"<sup>361</sup>

Âişe (r.anha.)'dan rivayet edilmiştir: O dedi ki: Peygamber (s.a.v.)'in yanı başında uyumakta idim. Geceleyin onu yanımda bulamadım elimle araştırdığımda elim ayaklarına dokundu secde vaziyetinde idi, şöyle dua etmekte idi: "*Gazabından hoşnutluğuna, cezalandırmandan bağışlanmana sığınırım, seni, nasıl öveceğimi bilemem sen kendini övdüğün gibisin.*"<sup>362</sup>

Duanın zamanı ve yeri için bir sınır konulmamıştır. Yani dua her zaman ve her yerde yapılır. Mümin duayı bir hayat tarzı haline getirmeli ve hayatının hiçbir anında duadan ve zikirden gafil olmamalıdır. Sadece sıkıntı anlarında değil her halükarda dua etmek gerekir. Dua bollukta da darlıkta da, zenginlikte de fakirlikte de daima O'na yönelişin bir ifadesi olmalıdır.<sup>363</sup>

Sokakta, çarşıda, otomobilde, trende, büroda, okulda, iş yerinde dua edilebilir. Fakat dağlarda ormanlarda ya da odanın sessizliğinde daha iyi dua edilir. Her türlü samimi şartlarda edilen dua, tıbbi, psiko-fizyolojik moral ve ruh olarak insanları olumlu yönde etkilemektedir.<sup>364</sup>

"İnsana bir zarar geldiği zaman, yan yatarak, oturarak veya ayakta durarak (o zararın giderilmesi için) bize dua eder; fakat biz ondan sıkıntısını kaldırıncaya,

<sup>358</sup> Müslim, *Cihad*: 39; Gazalî, *a.g.e.*, I, 309.

<sup>359</sup> Âli İmran, 2/17.; Ebu'l Hamid Muhammed b. Muhammed el Gazalî, , *Dua Ve Zikirler*, (trc. Ahmed EROL), Ataç Yay.İst., 2006. s.54.

<sup>360</sup> Ebu Dâvûd, *salât*, 27; Tirmizî, *Deavât*, 129. ( 3594–3595).

<sup>361</sup> Tirmizî, *Deavât*, 129.( 3598); İbn Mâce, Muhammed b. Yezid el Kazvini, *Sünen*, Daru'l Kutubu'l İlmiyye, Beyrut, ts., *Siyam*, 17.

<sup>362</sup> Tirmizî, *Deavât*, 76.( 3493).; Müslim, *Salât*, 27.

<sup>363</sup> Zülaloğlu, *a.g.e.*, s.51.

<sup>364</sup> Şeriati, *a.g.e.*, s. 29.

*sanki kendisine dokunan bir sıkıntıdan ötürü bize dua etmemiş gibi geçip gider. İşte böylece haddi aşanlara yapmakta oldukları şeyler güzel gösterildi”<sup>365</sup>*

Allah (c.c) Kur’an’da dualarını kabul ettiği akl-ı selim sahibi örnek mü’minlerin her zaman ve her yerde ve her şekilde Allah’ı ve Allah’ın ayetlerini tefekkür ederek imanlarını tazelediklerini belirterek, onların örnek dualarını biz inananların dikkatine sunar. Aşağıdaki ayetten de anlaşıldığı gibi duanın şeklinden çok muhteva ve özünün öne çıktığını görüyoruz.

*“Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah’ı anarlar.”<sup>366</sup>*

Bundan anlaşılıyor ki dua gerek ayakta gerekse de oturarak veya yan yatma pozisyonunda yapılmasında hiç bir sakınca yoktur. Önemli olan ihlâsla ve samimiyetle Allah’a yönelerek yapılmasıdır.

Dua bir hayat tarzıdır. İnsanın ayakta oturarak ve yan yatarak Allah’ı anarak dua etmesi gerekir.

*“Namazı bitirince de ayakta, otururken ve yanınız üzerinde yatarken (daima) Allah’ı anın. Huzura kavuşunca da namazı dosdoğru kılın; çünkü namaz müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır”<sup>367</sup>*

Dua şüphesiz her zaman yapılmalıdır, fakat duyarlılığı yükselten zaman ve mekânların tercih edilmesi daha isabetli olur. Çünkü zaman ve mekân unsurları samimiyet ve duyarlılığa katkı sağlayabilecek öğelerdir. Kuşkusuz zamanların ve mekânların da birbirlerine üstünlükleri vardır. İnsanın duyarlılığının arttığı manevi duyguların doruğa ulaştığı zaman ve mekânlar diğer normal zaman ve mekânlardan farklıdır. Gün içinde seher vakti, günler içinde Cuma ve bayram günleri, geceler içinde Kadir ve Mi’rac gibi geceler, aylardan üç aylar Ramazan ve Hacc ayları, mekânlar içinden de Kâbe<sup>368</sup> ve çevresi (Arafat<sup>369</sup>, Mina, Müzdelife, Meş’ari Haram, Safa ve Merve vb.) diğer yer ve zamanlardan daha fazla kabule şayandır.

Özellikle gece vaktinde kılınan namaz, yapılan ibadetler ve dualar gösteriştten uzak oluşu için daha makbuldür. Gecenin Kur’an okuyuşu için etkili olduğu Rabb’imiz tarafından bildirilmektedir:

<sup>365</sup> Yunus, 10/12.

<sup>366</sup> Al-i İmran, 3/191.

<sup>367</sup> Nisa, 4/103.

<sup>368</sup> Bakara, 2/198–200,203.

<sup>369</sup> Bakara, 2/198.

*“Şüphesiz gece kalkışı, (kalp ve uzuvlar arasında) tam bir uyuma ve sağlam bir kıraate daha elverişlidir.”<sup>370</sup> “Seher vakitlerinde de istiğfar ederler”<sup>371</sup>*

Dikkatin dağılmaması, Hudû ve Huşûlu bir niyaz yapılması için gece, seher vakti ve topluca duâ edilen zaman ve ortamlar dikkate alınmalıdır.

Yürekten Allah’a bağlı olanlar, servetlerini inançlarının hâkimiyeti için feda edenler, zorluklara karşı direnişi bir yol bilen mü’minler, seher vakitlerinde tüyleri diken diken eden bir duyarlılıkta ta derinden Rabb’lerine yakarırılar. Seher vakitlerinin dua ve yakarış için önemli bir vakit olduğunu bizzat Rabb’imizin beyanlarından öğrenmekteyiz.<sup>372</sup>

*“Sabreden, dürüst olan, huzurda boyun büken, hayra harcayan ve seher vaktinde Allah’tan bağış dileyenler (içindir).”<sup>373</sup>*

Dua, ye’s ve ümitsizlik anında olmamalıdır. Korku ve ümit arasında bir psikoloji ile olmalıdır.

Özellikle kulun namazda ruku ve secde halinde iken dua etmesi duasının kabul edilmesi için en uygun zamandır. zira secde hali kulun Rabb’ine en yakın olduğu andır. "Resulullah (s.a.v.) buyurdular ki:

*"Haberiniz olsun, ben rükû ve secde hâlinde Kur'ân okumaktan men edildim. Öyleyse rükûda Rabb Teâlâ'yı tazim edin, secdede ise dua etmeye gayret edin, (zîra secdede iken yaptığınız dua) icabet edilmeye lâyıktır." <sup>374</sup>*

*"Kulun Allaha en yakın olduğu an secde de olduğu andır. Secde de çok dua edin”<sup>375</sup>*

Abdullah b. Amr b. el’As (r.a) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.v.)'a, Hz. Ebû Bekir (r.a) gelerek:"Bana namazda okuyacağım bir dua öğret" dedi. Resûlullah (s.a.v.) ona şu duayı okumasını söyledi:

*“Allahım ben nefsimi çok zulmettim. Günahları ancak sen affedersin. Öyle ise beni, şanına layık bir mağfiretle bağışla, bana merhamet et. Sen affedici ve merhamet edicisin”.<sup>376</sup>*

<sup>370</sup> Müzemmil, 73/ 6.

<sup>371</sup> Zariyat, 51/18.

<sup>372</sup> Zülaloğlu, a.g.e., s. 52.

<sup>373</sup> Al-i İmran, 3/17.

<sup>374</sup> Müslim, Salât: 207 (479); Ebû Dâvûd, Salât: 152, (876); Nesâî, İftitâh: 98, (2, 189).

<sup>375</sup> Müslim, Salât, 207.

<sup>376</sup> Buhârî, Sıfâtü's-Salât: 149, Deavât 17, Tevhid 9; Müslim, Zikr: 48, (2705); Tirmizî, Deavât: 98, (3521); Nesâî, Sehv: 58, (3, 53).

Dua, müminin hayat tarzı, Tevhid akidesinin sürekli yenilenmesi ve Rabb'i ile her an hem-hal olmasıdır. İnanan kişi sadece ibadetleri esnasında değil ibadetlerinden önce, sonra ve ibadetlerin dışında da; günlük hayatının her safhasında Rabb'ini unutmaması, ona tevbe ve istiğfar etmesi, ona yönelip yalnızca ondan yardım istemesi ve ona sığınması için sürekli dua halinde olmalıdır.

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz (s.a.v.) in günün her saatine yayılan ve bazen sayıları yüzleri aşan tevbe ve istiğfarlarından söz etmek istiyoruz. Bilindiği gibi O'nun gelmiş geçmiş bütün günahları affedilmiştir.<sup>377</sup>

Buna rağmen gün içinde sık sık tevbe istiğfar eder ve:

*"Allah'im! Bana mağfiret ve merhamet et, şüphesiz Sen merhametlilerin en merhametlisin"* derdi. Konuyla ilgili hadis-i şeriflerde şöyle buyuruyor:

*"Gerçek şu ki, bazen kalbime bulanıklık çöküyor. Ve şüphesiz ki ben, Allah'a günde yüz defa istiğfar ederim."*<sup>378</sup>

Nebî'nin (a.s.): *"Vallahi ben Allah'a günde yetmiş defadan fazla istiğfar ve tevbe ederim!"*<sup>379</sup> buyurduğu rivayet edilmiştir

## 2.2. MAKBUL OLMAYAN DUALAR

Dua yalnız Allah'a yapılır, başkasına duada bulunmak şirktir. Duayı kabul ya da red edecek olan da elbette ki Allah'tır. Allah çeşitli nedenlerden dolayı bazen duaları kabul etmemektedir. Bunların bir kısmı dünyada yapıldığı halde ya sünnetullah'a aykırı olduğundan ya da duanın geçerlilik şartlarını taşımadığından veya ahirette yapıldığından ve artık iş işten geçtikten sonra yapılmış bir dua olduğundan dolayı kabul olmayan dualardır.

*"O gün zalimlere mazeretlerinin hiçbir faydası olmayacak, onların payına her türlü iyilikten yoksun bırakılma ve korkunç bir son düşecektir."*<sup>380</sup>

İmandan nasibi olmayan zalimlerin de zamansız bir şekilde iş işten geçtikten sonra yapacakları duaları kabul edilmeyecektir. Çünkü onlar, imtihan devam ederken, yani dünya hayatında tevbe kapısı açıkken duayı tercih etmemişlerdir. Ve kendi elleriyle kazandıklarının karşılığını alacaklardır.<sup>381</sup>

<sup>377</sup> Fetih, 48/2.

<sup>378</sup> Müslim, *Zikir*: 41; Ebû Davud, *Vitr*: 26.

<sup>379</sup> Buhârî, *Deavât*, 4, (2142).

<sup>380</sup> Mü'min, 40/52.

<sup>381</sup> Zülaloğlu, a.g.e., s.61.

### 2.2.1.DÜNYADA YAPILDIĞI HALDE MAKBUL OLMAYAN DUALAR

Bir baba şefkatiyle oğlunun sularda boğulmasına gönlü razı olmayan Nuh Peygamberin duası gerekli şartları taşımadığı için kabul edilmemiştir. Çünkü inkârda inat ettiği için ve artık iş işten geçtiği ve Allah'ın önceden ortaya koymuş olduğu ilahi bir yasa /sünnetullah olduğu için kabul edilmemiştir.<sup>382</sup>

*“Nuh Rabb'ine dua edip dedi ki: "Ey Rabb'im! Şüphesiz oğlum da ailemdendir. Senin vâ'din ise elbette haktır. Sen hâkimler hâkimsin." Allah buyurdu ki: Ey Nuh! O asla senin ailenden değildir. Çünkü onun yaptığı kötü bir iştir. O halde hakkında bilgin olmayan bir şeyi benden isteme! Ben sana cahillerden olmamanı tavsiye ederim. Nuh dedi ki: Ey Rabb'im! Ben senden hakkında bilgim olmayan şeyi istemekten sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve esirgemezsen, ben ziyana uğrayanlardan olurum!”*<sup>383</sup>

Aynı şekilde Hz. İbrahim'in son derece şefkatli, yüreği duyarlı bir insan olduğundan ve yanlış olduğunu bildiği halde babasına vermiş olduğu bir sözden dolayı merhametine yenik düşerek babası için dua ediyor.<sup>384</sup>

*“Babamı da bağışla (ona tevbe ve iman nasip et). Çünkü o sapıklardandır. (İnsanların) dirilecekleri gün, beni mahcup etme. O gün, ne mal fayda verir ne de evlât. Ancak Allah'a kalb-i selîm (temiz bir kalp) ile gelenler (o günde fayda bulur).”*<sup>385</sup>

Bundan şunu anlıyoruz ki yakınlık derecesi her ne olursa olsun ister baba ister oğul olsun eğer hakkı inkâr ediyorsa onun için dua edilmez. Hz. İbrahim (a.s.) de bunun farkına vardıktan sonra bu isteğinden vazgeçmiştir.

*“Cehennem ehli oldukları açıkça kendilerine belli olduktan sonra, - yakınları da olsalar- Allah'a ortak koşanlar için af dilemek ne Peygambere yaraşır, ne de mü'minlere. İbrahim'in, babası için af dilemesi, sadece ona verdiği bir söz yüzündendi. Onun bir Allah düşmanı olduğu kendisine açıkça belli olunca, ondan uzaklaştı. Şüphesiz İbrahim, çok içli, yumuşak huylu bir kişiydi.”*<sup>386</sup>

<sup>382</sup> Zülaloğlu, ag.e.,s.113-114.

<sup>383</sup> Hud,11/45-47.

<sup>384</sup> Zülaloğlu, a.g.e.,s.114.

<sup>385</sup> Şuara, 26/86-89.

<sup>386</sup> Tevbe, 9/113-114.

Nitekim Hz. İbrahim (a.s.) herkes için dua edilmeyeceğini bütün müminlere öğretilmesine sadece ‘Allah’a ve ahiret gününe iman edenler’ diyerek duasında inkâr edenleri istisna etmiştir.<sup>387</sup>

*“Ve İbrahim “Ey Rabb’im!” diye yalvardı, “Burayı emin bir bölge yap ve halkından Allah’a ve Ahiret Günü’ne iman edenlere bereketli rızıklar bağışla.” [Allah]: “Her kim hakikati inkâr ederse, onun kısa bir süre zevk içinde yaşamasına izin veririm -ama sonunda onu ateşin azabına sürerim; ne kötü bir duraktır o!” diye cevap verdi.”*<sup>388</sup>

Yine aynı şekilde Allah Peygamberi Hz. Muhammedi de uyarmış ve inkârda ınat edip iman etmeyenler için duanın fayda vermeyeceğini istediği kadar istiğfarda bulunsa da kabul edilmeyeceğini bildirmiştir.

*“(Ey Muhammed!) Onlar için ister af dile, ister dileme; onlar için yetmiş kez af dilesen de Allah onları asla affetmeyecek. Bu, onların Allah ve Resûl’ünü inkâr etmelerinden ötürüdür. Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez.”*<sup>389</sup>

Yine sünnetullahı aykırı bir şekilde; İsrailoğullarının Hz. Musa’dan Allah’ı görme istekleri için dua etme isteğinde bulunmaları kabul görülmemiştir. Zira bu dünya gözüyle Allah’ı görmek imkânsızdır.

*“Gözler O’nu göremez; hâlbuki O, gözleri görür. O, eşyayı pekiyi bilen, her şeyden haberdar olandır.”*<sup>390</sup>

*“Mûsâ, belirlediğimiz yere (Tûr’a) gelip Rabbi de ona konuşunca, “Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım” dedi. Allah da, “Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.” dedi. Rabbi, dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, “Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah’ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim” dedi.”*<sup>391</sup>

Bu istek sünnetullahı aykırı olduğu için Allah tarafından reddedilmiştir. Allah’ın kudreti sonsuzdur; ama bizim kudretimiz sınırlıdır. Rü’yetullah konusunda aciz olan biziz. Allah ise her şeye gücü yeten olduğu halde her işi bir hikmet ile. Çünkü *“O, Aziz’dir, Hâkim’dir.”*<sup>392</sup>

<sup>387</sup> Zülaloğlu, a.g.e.,s.115.

<sup>388</sup> Bakara, 2/126.

<sup>389</sup> Tevbe, 9/80.

<sup>390</sup> En’am, 6/103.

<sup>391</sup> A’raf, 7/143.

<sup>392</sup> Haşr, 59/24.

Bir başka kabul edilmeyen dua da ye's ve ümitsizlik halinde yapılan duadır. İşte Firavun'un Kızıldeniz'de tam boğulurken etmiş olduğu dua buna en güzel örnektir.

*“İsrailoğullarını denizden geçirdik, Firavun ve askerleri haksızlık ve düşmanlıkla ardlarına düştüler. Firavun boğulacağı anda: "İsrailoğullarının inandığından başka tanrı olmadığına inandım, artık ben O'na teslim olanlardanım" dedi. Şimdi mi (iman ettin)! Hâlbuki daha önce isyan etmiş ve bozgunculardan olmuştun.”*<sup>393</sup>

Helal- haram sınırlarını gözetmeden hareket eden, günaha dadanmış kişinin duası kabul edilmez. Bununla ilgili Hz. Peygamber (s.a.v.) “ *Yediği haram, içtiği haram, giydiği haram olan bir yolcu*”dan söz ederek; “*Böyle bir kimsenin duasına nasıl icabet edilir*” buyurmuştur.<sup>394</sup>

Dünya ahiret dengesini gözetmeden sadece dünyevi istekler için yalvaran kişinin ahiretten payı olmaz. Bundan dolayı hem dünya için hem de ahiret için dua etmek gerekmektedir. Sadece bu dünya için dua edenlerin elde edeceği şey bu dünyanın nimetleri ve süsüdür. Böylesinin ahiretten ve Allah'ın kendi dostları için hazırladığı cennet ve onun içindeki nimetler payı yoktur.<sup>395</sup>

*“İnsanlardan bazıları rabbimiz bize dünyada ver derler onların ahiretten hiçbir payları yoktur. Onlardan bazıları da rabbimiz bize dünyada da iyilik ver ahirette de iyilik ver ve bizi ateşin azabından koru derler.”*<sup>396</sup>

Sünnetullah'a aykırı olan şeyleri isteme şeklindeki duaları Allah kabul etmez. Allah'ın evrene yerleştirmiş olduğu bir denge ve bir düzen vardır. Bu düzenin aksini istemek düzenin ifsadı ve dengenin bozulması anlamına gelir. Bu tür dualara Allah icebet etmez.

## 2.2.2.AHİRETTE YAPILDIĞI İÇİN MAKBUL OLMAYAN DUALAR

Dünya imtihan dünyasıdır. Ahiret de onun hesabının görüleceği yerdir. Bu açıdan bakıldığı zaman bu dünyadan ayrıldıktan sonra kişinin hiçbir ameli kabul olunmayacağı gibi yapılan dualar da artık geçerli değildir. Kur'an da bu anlamda kâfirlerin tekrar yeryüzüne geri dönüş isteklerinin olacağını; ancak bunun

<sup>393</sup> Yunus, 10/90–91.

<sup>394</sup> Müslim, *Kitabu'z Zekât* 19,65(1015).

<sup>395</sup> Taberî, a.g.e., III, 541.

<sup>396</sup> Bakara, 2/ 200-201.

sünnetullah gereği mümkün olmayacağını bildirir. Bu şekilde hulul/reenkarnasyon veya tenasüh inancının da gerçeği yansıtmadığını öğreniyoruz.

*“Onlar orada: Rabb’imiz! Bizi çıkar, (önce) yaptığımızın yerine iyi işler yapalım! diye feryat ederler. Size düşünecek kimsenin düşünebileceği kadar bir ömür vermedik mi? Size uyarıcı da gelmedi mi? (Niçin inanmadınız?) Şimdi tadın (azabı)! Zalimlerin yardımcısı yoktur.”<sup>397</sup>*

*“Onlar: Rabb’imiz, bizi iki defa öldürdün, iki defa dirilttin. Biz de günahlarımızı itiraf ettik. Bir daha (bu ateşten) çıkmaya yol var mıdır? derler. (Onlara denir ki:) İşte bunun sebebi şudur: Tek Allah'a ibadete çağrıldığı zaman inkâr edersiniz. O'na ortak koşulunca (bunu) tasdik edersiniz. Artık hüküm, yücelerin yücesi Allah'ındır.”<sup>398</sup>*

*“Nihayet onlardan (müşriklerden) birine ölüm gelip çatığında: "Rabb'im! der, beni geri gönder;" Ta ki boşa geçirdiğim dünyada iyi iş (ve hareketler) yapayım. Hayır! Onun söylediği bu söz (boş) laftan ibarettir. Onların gerisinde ise, yeniden dirilecekleri güne kadar (süren) bir berzah vardır.”<sup>399</sup>*

*“Onlar da şöyle derler: “Ey Rabbimiz! Biz azgınlığımıza yenik düştük ve sapık bir toplum olduk. Ey Rabbimiz! Bizi buradan çıkar. Eğer (tekrar günaha) dönersek şüphesiz kendimize zulmetmiş oluruz. Allah, "Aşağılık içinde kalın orada, artık benimle konuşmayın!" der.”<sup>400</sup>*

Kulluk vazifesi bu dünya ile sınırlıdır. Ahrette ise kişinin bu dünyada işlemiş olduğu amele göre ceza veya mükâfat göreceği bir yerdir. Sır perdelerinin kalktığı ve her şeyin ayan beyan ortaya çıktığı bir durum söz konusudur. Artık yapılacak dualar geçersizdir.

### 2.2.3. ALLAH'TAN BAŞKASINA YAPILAN DUA

Dua, ibadet olduğuna göre Allah'tan başkasına yapmak küfürdür. Allah'la beraber başka bir varlığa yalvarıp yakarmak da şirktir. Ayrıca Allah'la arasına aracı koyarak Allah'a yalvarmak da Kur'an'ın ifadesiyle şirk olarak kabul edilmiştir.

<sup>397</sup> Fatır, 35/37.

<sup>398</sup> Mümin, 40/11–12.

<sup>399</sup> Mü'minun, 23/99–100.

<sup>400</sup> Mü'minun, 23/106–108.

*"İyi bilin ki, halis din yalnız Allah'ındır. O'nu bırakıp da başka dostlar edinenler, "Biz onlara sadece, bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz" diyorlar."*<sup>401</sup>

Bu yalnız azizlere/velilere, meleklerle ve "putlaştırılmış" kişilere tapınma ile sınırlı olmayıp aynı zamanda bunların sembollerine (heykel, resim, mumya, vb.) ve hayatta olmayan kişilerin gerçek veya temsili kabirlerine tapınmayı da kapsamaktadır. Bütün bu uygulamalar, tapınmada bulunanın, kendisi ile Allah arasında "aracılık" umuduna dayandığından Allah'ın ilim ve adalet sıfatlarıyla çelişir ve bundan dolayı, -yaygın bir kabul görmesine rağmen- Kur'an tarafından şiddetle reddedilir.<sup>402</sup>

Kur'an-ı Kerim, Allah'tan başkasına dua eden inkârcıların duasını 'su için avucunu açmış bekleyen ama hiçbir zaman suya kavuşamayacak adam'ın durumuna benzetmiştir.

*"Hak olan çağrı (dua, ibadet) yalnızca O'na (olan)'dır. Onların Allah'tan başka çağırdıkları ise, onlara hiç bir şeyle cevap vermezler. (Onların durumu) yalnızca, ağzına gelsin diye, iki avucunu suya uzatan(ın boşuna beklemesi) gibidir. Oysa ona gelmez. Küfre sapanların duası, sapıklık içinde olmaktan başkası değildir."*<sup>403</sup>

İşte bundan dolayı her şey için yalnızca Allah'tan istemek lazım ondan başkasından istemek asla uygun değildir. Bunun için Resulullah (s.a.v.) :

*"Sizden herkes, ihtiyaçlarının tamamını Rabb'inden istesin, hatta kopan ayakkabı bağına varıncaya kadar istesin."*<sup>404</sup> *"Allah kendisinden istemeyene gazap eder."*<sup>405</sup>

İnsanın her ihtiyacını karşılayan Allah'tır. Kendisine can verip diriltlen, yaşaması için gerekli tüm olanakları var eden odur. Allah kulunun kendisinden başkasına sığınıp dua etmesinden razı olmaz. Bunun bilincinde olan bir insanın ondan başkasına yalvarması düşünülemez. Zaten Allahtan başka varlıkların dualara cevap vermeleri de söz konusu değildir:

<sup>401</sup> Zümer, 39/3.

<sup>402</sup> Esed, a.g.e., s. 936.

<sup>403</sup> Ra'd, 13/14.

<sup>404</sup> Tirmizî, Deavât: 149, (3607, 3608).

<sup>405</sup> Tirmizî, Deavât: 3, (3370); İbn Mâce, Dua: 1, (3827)

*“Onları çağırırsanız sizin çağırmanızı işitmezler. İşitseler bile size cevap veremezler. Kıyamet günü de, sizin (onları Allah'a) ortak koşmanızı tanımazlar. Hiç kimse sana, herşeyi bilen (Allah) gibi gerçekleri haber veremez.”<sup>406</sup>*

*“Gerçek du'a, ancak O'na yapılır. O'ndan başka du'a ettikleri ise, kendilerinin hiçbir isteklerini karşılayamazlar. (Onların durumu) tıpkı ağzına gelsin diye suya avuçlarını uzatan kimse gibidir. Oysa (uzanıp suyu avuçlamadıkça su) on(un ağzın)a gelmez. İşte kâfirlerin du'ası, öyle boşa gider.”<sup>407</sup>*

Onların, yani, o kâfirlerin Allah'da başka davet ettikleri veya dua edip durdukları, yani namlarına propaganda yaptıkları kimseler, adak yapıp ihtiyaç arzettikleri putlar, uğur saydıkları, adak adadıkları, yardım diledikleri ve imdada çağırdıkları kişiler onlara hiçbir şeyle icabet edemez, karşılık veremezler, hiçbir dilediklerini yerine getiremezler. Onların dualarına cevap veremezler. Onlara ne bir menfaat sağlayabilirler ne de bir zararı onlardan uzaklaştırabilirler. Bunların durumu, susuz bir adamın durumuna benzer ki, o adam, ellerini açarak derin bir kuyunun dibindeki suya uzatır, diliyle suyun gelmesi için çağırır, elleriyle ona işaret eder. Fakat su, kendiliğinden yükselip onun ağzından içeri girmez. Ancak ağzına erişsin diye iki elini, iki avucunu birden suya doğru uzatan susuz gibi, boşuna avuç açmış olurlar. Allahı inkâr edenlerin duası, sapıklıktan başka birşey değildir. Tamamiyle sapıklıktan ve batılla oyalanıp durmaktan ibarettir. Genellikle taştan, ağaçtan yapılmış olan putların hiçbirinin duaya cevap veremeyecekleri zaten aşikârdır.<sup>408</sup>

#### 2.2.4.TEVHİD İNANCI ÜZERİNDE OLMAYAN İÇİN YAPILAN DUA

Müşrik olarak ölen kimseler için dua etmek caiz değildir. Bu Allah tarafından yasaklanmıştır. Bir mü'minin inanmayan birine dua etmesi yakışık almaz. Hatta kişinin en yakını/ babası olsa bile doğru değildir.

*“(Kâfir olarak ölüp) cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar, (Allah'a) ortak koşanlar için af dilemek ne Peygambere yaraşır ne de inananlara. İbrahim'in babası için af dilemesi, sadece ona verdiği*

<sup>406</sup> Fatır, 35/14.

<sup>407</sup> Ra'd, 13/14.

<sup>408</sup> Taberî, a.g.e., XIII, 487-490.

*sözden dolayı idi. Ne var ki, onun Allah'ın düşmanı olduğu kendisine belli olunca, ondan uzaklaştı. Şüphesiz ki İbrahim çok yumuşak huylu ve pek sabırlı idi.*"<sup>409</sup>

Ayetten anlaşılacağı gibi, bu yasaklama müşriklerden ölmüş bulunanlar, yani tevbe etmeden ölenler için geçerlidir, henüz yaşayanlar için değil: Çünkü "henüz hayatta olan birinin (bir günahkârın) bağışlanmasını dilemek, bunun için dua etmek... Allah'ın böyle bir kişiye hidayetini bahşetmesini istemek demektir ki, bu caizdir"<sup>410</sup>

Hz. Nuh (a.s.) davetini kabul etmeyip inkârda inat eden oğlu için dua ediyor ancak Allah onun duasını kabul etmiyor:

*"Nuh Rabb'ine seslendi: Dedi ki: "Rabb'im, şüphesiz benim oğlum ailemdendir ve Sen'in va'din de doğrusu haktır. Sen hakimler hakimisin." Dedi ki: "Ey Nuh, kesinlikle o senin ailenden değildir. Çünkü o, salih olmayan bir iş (yapmıştır). Öyleyse hakkında bilgin olmayan şeyi benden isteme. Gerçekten ben, cahillerden olmayasın diye sana öğüt veriyorum."*<sup>411</sup>

### 2.3. İSTİAZE VE İSTİANE DUALARI

*İstiaze*, "عود" başkasına iltica etmek, sığınmak ve ona bağlanmaktır. İstiaze, cin ve insan şeytanlardan Allah'a sığınmak, sığınmayı talep etmek, sığınmaya çalışmak anlamlarına gelir.<sup>412</sup> İstiaze, tüm şer güçlerden, insanı dosdoğru yoldan alıkoyacak tüm engellerden ve bu yolda engel oluşturan tüm fitne ve fitnecilerden Allah'a sığınmaktır.

Herhangi bir işe başlarken ve herhangi bir münasebetle "Euzü billahi mine'ş-Şeytani'r-racîm", yani; "Kovulmuş (iyilikten uzaklaştırılarak, lânetlenmiş) olan şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım" cümlesini söylemektir. Bu Kur'ani bir emirdir. İstiaze, akleden kalbe aldırılan manevi abdesttir. İstiaze, Ku'an-ı anlama çabasına yönelik her tür şeytani müdahaleden sakınma iradesini ifade eder.<sup>413</sup> Bir imtihan yeri olan bu dünya hayatında insanın en büyük düşmanı şeytandır. O, insanı aldatmak, doğru yoldan saptırmakla görevlidir. Bu görevini gerçekleştirmek için de gizli-açık birçok yola başvurur. Bu nedenle inanan kişi, şeytanın oyunlarına karşı daima

<sup>409</sup> Tevbe, 9/113-114.

<sup>410</sup> Rıza, a.g.e., XI.60.

<sup>411</sup> Hud, 11/ 45-46.

<sup>412</sup> İsfahânî, a.g.e., "عود", md., II, 261.

<sup>413</sup> İslamoğlu, *Gerekçeli Meal-Tefsir*, I, 2

uyanık olmalı, aklını kullanarak Peygamberlerin gösterdiği yoldan gitmelidir. Bunun yanı sıra insana yaraşan daima Rabb'ine sığınması, koruyucusunun O olduğunu bilmesidir. İstiaze ilahi bir emirdir. Bununla ilgili Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

*"Bundan böyle Kur'an okuduğun zaman, öncelikle kovulmuş şeytandan Allah'a sığın."*<sup>414</sup>

İstiaze, Kur'an'ı okumaya çalışan insanın kendi bilincini öz elleriyle vahyin sahibine teslim etme, yani bir "huzurda okuma" iradesidir.<sup>415</sup> Kur'an, Allah'ın insana gönderdiği talimatıdır. Şeytan, Kur'an okuyan kişiyi, Kur'an'ı anlamaktan ve onunla amel etmekten vazgeçirmek için var gücüyle uğraşır ve kalbine vesvese sokarak Kur'an üzerinde düşünmekten onu alıkoymaya çalışır.

Şeytanın şerrinden Allah'a sığınmak, Kur'an tilavetine zemin hazırlamak için bir mukaddimedir. Böylece okuyucu samimi bir kalb ve açık zihinle Kur'an'ı okumaya başlar. Ayette hitabın Peygamber (s.a.s)'e yöneltilmiş olması ve "Kur'an okumak istediğin zaman" ifadesinin bulunması, şeytandan sığınmanın sadece Peygambere (s.a.v.) has olduğunu ve bunun sadece Kur'an okunacak zamanlarda olacağını ifade etmez. Hitap, Peygamber (s.a.s)'in şahsında bütün Müslümanlardır. Peygamber (s.a.v.) böyle bir sığınma ihtiyacını duyuyorsa, elbette ki diğer Müslümanlar böyle bir şeye daha fazla muhtaçtırlar. Ayrıca ne sağından ve ne solundan batılın kendisine ulaşamadığı bir an olan Kur'an okuma anında bile böyle bir ihtiyaç söz konusu ise, diğer ameller için elbette buna çok daha ihtiyaç vardır.<sup>416</sup> Kur'an-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde, insanı üzen ve ona sıkıntı veren her şeyden Allah'a sığınma telkin edilir. Bununla ilgili Allah şöyle buyuruyor:

*"Musa da Firavun'a ve onun kavmine şöyle dedi: Ben hesap gününe inanmayan her kibirliden, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a sığındım"*<sup>417</sup>

*"Şüphesiz beni taşlamanızdan, benim de Rabbim sizin de Rabbiniz olan Allah'a sığındım"*<sup>418</sup>

*"... Musa; cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım, demişti"*<sup>419</sup>

<sup>414</sup> Nahl, 16/98.

<sup>415</sup> İslamoğlu, *Gerekçeli Meal-Tefsir*, I, 2,519

<sup>416</sup> Ebu's-Suûd, *İrşâdül-Akli's-Selîm*, Kahire ty., V, 139-140.

<sup>417</sup> Mü'min, 40/27.

<sup>418</sup> Duhan, 44/20.

<sup>419</sup> Bakara, 2/67.

"Nuh, dedi ki: Ey Rabbim! Bundan sonra gerçek yüzünü bilmediğim bir şeyi Sen'den istemekten Sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve merhamet etmezsen, en büyük zarara uğrayanlardan olurum." <sup>420</sup>

Hız. Meryem, yanına insan şeklinde gelen melekten korkarak şöyle dua etmişti:

"(Meryem) dedi ki: "Gerçekten ben, senden, Rahman'a sığınırım! Eğer sakınan bir kimse isen." <sup>421</sup>

Allah, Resulüne de O'nun ümmetine de şeytandan ve her türü şerden kendisine sığınmasını emretmektedir:

"Ey Muhammed! Deki: Rabbim! Şeytanların vesvesesinden sana sığınırım. Rabbim! Yanımda bulunmalarından da sana sığınırım." <sup>422</sup>

Diğer yandan Hız. Peygamber (s.a.v.) 'in istiâze duasını okuduğuna dair pek çok hadis nakledilmiştir. "Kovulmuş, taşlanmış şeytandan Allah'a sığınırım" duası, bazı rivayetlerde: "... Her şeyi işiten ve bilen Allah'a sığınırım" ilâvesiyle nakledilmiştir. <sup>423</sup> Hız. Peygamber (s.a.v.) 'in dualarında, insana sıkıntı ve üzüntü verecek, onu zarara sokacak, dünya ve ahirette zillete düşürecek birçok konularda Allah'a sığındığını görmekteyiz. O'nun cehennemden, cehennem ateşinden, kabir fitnesinden, her şeyin ve her canlının şerrinden, nefsinin şerrinden, yoksulluktan ve borcun galebe çalmasından, tembellikten, küfürden, kötü ahlâk, iş ve heveslerden, kederden ve çok yaşlılıktan, yangın ve sel felâketinden Allah'a sığınması bunlar arasında sayılabilir. <sup>424</sup>

İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğu yukarıda zikrettiğimiz ayette geçen emrin vücûb değil, nedb ifade ettiğini söylerler. <sup>425</sup> Buna göre Kur'an okumaya başlamadan önce istiâze okumak sünnettir. Namazda istiâzenin okunmasına gelince, bu konuda ihtilaf vardır. Bazı âlimlere göre vacib olup her rekâtta Besmele ve Fatiha Suresi'nden önce istiâze de okunur. Ebû Hanîfe ve Şâfiî'ye göre okunması sünnet

<sup>420</sup> Hud, 11/47.

<sup>421</sup> Meryem, 19/18.

<sup>422</sup> Mü'minun, 23/97, 98. Ayrıca bkn. Felak, 113/1-5.; Nas, 114/1-6.

<sup>423</sup> Buhârî, *Bed'ü'l-Halk*, II, Edeb, 76; Müslim, *Birr*, 109, 110; Ebû Dâvûd, *Salât*, 18, 119, 120, 122; Tirmizî, *Mevâkîf*, 65, *Sevâbu'l-Kur'ân*, 22; ed-Dârimî, *Salât*, 33, *Fadâilü'l-Kur'ân*, 22; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 50, V, 26, 253).

<sup>424</sup> Geniş bilgi için bk. Buhârî, *Deavât*, 35-46, *Er'ime*, 28, *Eşribe*, 30; *Bed'ü'l-Halk*, II, Edeb, 76, *Tefsiru Sûre*, 6/2, *Ezân*, 149, *Cihâd*, 25, *Fiten*, 15, *Rikâk*, 52; Müslim, *Fiten* 4, 7, 10, *Zikr*, 47-52, 61, 62, 66, 73, 76, 96, *Birr*, 109, 110, *Fadâilu's-Sahâbe*, 140, *Eymân*, 36; Ebû Dâvûd, *Edeb*, 98, 104, *Salât*, 18, 119, 120, 122, *Tıbb*, 19; Tirmizî, *Tahâre*, 4, *Deavât*, 15, 19, 67, 74, 76, 110; Nesâî, *istiâze*, 7, 12, 17, 18, 25, 26, 33, 38, 60; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 247, II, 202, III, 50, 427, V, 356, VI, 31, 100, 139, 190; İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, Kahire, ty., I, s. 27-29)

<sup>425</sup> Râzî, a.g.e., XX, 117.

olup sadece birinci rekâta Besmele ve Fatiha suresinden önce okunur. Çünkü onlara göre namazdaki kıraatin hepsi bir tek kıraat sayılır.<sup>426</sup>

*İstiane*, عون kelimesinden türemiş olup kelime anlamı yardım istemek yardım talep etmek ve yardım dilemektir.<sup>427</sup> Kul her durumda yardıma muhtaç; Rabb ise ihtiyaç gideren olduğundan kul isteklerini tek merciye yani *mustean* olan Allah’a yöneltmelidir. Kur’an’ın bize öğrettiği dualardan biri de Fatiha suresinde geçen şu ifadedir:

“Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz”<sup>428</sup>

Allah lutfuyla insanlığa nasıl istekte bulunacağını da öğretmiş ve şöyle buyurmuştur.

“Ey iman edenler, sabırla ve namazla Allah’tan yardım dileyin”.<sup>429</sup>

İstiane kavramına dair İbn-i Teymiyye “Kulluk” adlı eserinde şöyle der:

“Resulullah (s.a.v.), ‘istediğin zaman Allah’tan iste, istene ettiğin zaman sadece Allah’tan et! Buyurur. Yine bir başka hadis de şöyledir: “Rızık Allah’tan isteyiniz.” Dikkat edilirse ‘Allah’tan rızık isteyiniz’ demiyor ‘Rızık Allah’tan isteyiniz’ denilmiştir. Bu da yalnızca Allah’tan istemek gerektiğini gösterir. Nitekim ayeti kerimede: “Allahın fazl-u kereminden isteyiniz”<sup>430</sup> buyurmaktadır. Eğer kul Allah’tan rızık isterse, Allah’a kul ve muhtaç olmuş olur; ama bir mahlûktan isterse ona kul ve muhtaç olmuş olur. Bu yüzdendir ki bir mahlûkattan bir şey istemek, yani dilenmek haram kılınmıştır. Sahabenin ileri gelenleri zaruret hali müstesna insanlardan bir şey istememelerini bizzat vasiyet etmişlerdir. Gerçekten Ebu Bekir’in (r.a.) devesinin üzerinde elinden bastonu düşerdi de hiç kimseye şunu veremezdi kendisi iner alırdı ve derdi ki: “Sevgili efendim Muhammed Mustafa, bana insanlardan hiçbir şey istemememi emretti.” Yine Avf bin Malik bir cemaatle birlikte Resulullah (s.a.v.)’a biat ettiğinde, Allah Resülü (s.a.v.) ona gizli bir kelime vasiyet etti: “İnsanlardan bir şey istemeyiniz” Bu cemaatten bazıları bundan sonra ellerinden kırbaçları düşecek olsa başka birine şunu bana veremezlerdi.”<sup>431</sup>

<sup>426</sup> Kurtubî, Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an, Kahire, 1967, I, 86.

<sup>427</sup> İsfahânî, a.g.e., “عون”. Mad., II, 266.

<sup>428</sup> Fatiha, 1/4.

<sup>429</sup> Bakara, 2/45, 153.

<sup>430</sup> Nisa, 4/32.

<sup>431</sup> İbn Teymiyye, Kulluk, Çev. İ.Dal, ihya Yay., İstanbul 1985, s. 44-46, 73-77.

## 2.4.TEVEKKÜL DUALARI

Tevekkül; iman edip Allah’a bağlandıktan sonra başa gelen her türlü sıkıntıyı metanetle karşılayıp ona güvenmek, kısacası her halükarda Allah’ı vekil ve dost olarak tanıyıp ona bağlanmaktır.<sup>432</sup> Kur’an bize Allah’a nasıl yalvarıp tevekkül etmemiz gerektiğini göstermektedir. İşte Kur’an Hz. İbrahim ve ona inanan müminlerin, kâfirlerin fitnelerine ve tuzaklarına karşı Allah’a dayanıp tevekkül etmelerini şu şekilde aktarır:

*“Ey Rabb’imiz! Sana güveniyor ve sana yöneliyoruz; çünkü bütün yolların varışı sanadır. Ey Rabb’imiz! Bizi hakikati inkâr eden kâfirler için bir oyun ve eğlence aracı yapma! Ve günahlarımızı bağışla, ey Rabb’imiz; çünkü tek kudret ve hikmet sahibi olan sensin.”*<sup>433</sup>

Yine Hz. Musa (a.s.)’nın kavminden inanan bazı kişilerin Rabb’lerine tevekkül ederek yalvardıklarını görüyoruz.<sup>434</sup>

Allah Hz. Muhammed (s.a.v.) ’e ve onun şahsında bu ümmete tevekkül etmelerini emretmektedir:

*“Eğer onlar yüz çevirirlerse deki: Allah bana yeter. O’nda başka İlah yoktur. Ben ona tevekkül ettim ve büyük arşın Rabbi O’dur.”*<sup>435</sup>

Müminlerin bir sıkıntıya uğradıklarında veya onlara karşı tuzak kuran ve ordu hazırlayan kâfirler ile ilgili bir bilgi ulaştığında Müslümanların nasıl davranması gerektiğini Kur’an şu şekilde ifade eder:

*“O iman edenler, başka insanlar kendilerine, ‘size karşı insanlar toplandılar artık onlardan korkun’ dedikleri halde imanları artanlar ve: ‘Allah bize yeter, o ne güzel vekildir.’ diyenlerdir.”*<sup>436</sup>

## 2.5.HAMD VE ŞÜKÜR DUALARI

Hamd, kısaca en güzel sıfatlarla Allah’ı övmektir. Yüce Rabbimiz kendisini nasıl övüp yüceltmemiz gerektiğini bize Kur’an’ın çeşitli yerlerindeki beyanlarında

<sup>432</sup> Zülaloğlu, a.g.e., s. 40 ve 80.

<sup>433</sup> Mümtetine, 60/4–5.

<sup>434</sup> Yunus, 10/84–86.

<sup>435</sup> Tevbe, 9/ 129; Ra’d, 13/30.

<sup>436</sup> Al-i İmran, 3/173.

öğretmek bize lütufta bulunmuştur. Zira o bize öğretmeseydi gerçekten onu nasıl medhedip anacağımızı asla öğrenemezdik.

*"Ve derler ki bizi buna ulaştıran Allah'a hamd olsun. Eğer Allah bize hidayet vermeseydi doğruya ermeyecektik..."*<sup>437</sup>

Allah insanı kendi haline bırakmamış ve sürekli ona yol göstermiştir. İnsana nasıl ibadet edeceğini gösterdiği gibi kendisinin nasıl anılacağını da beyan etmiş, gerek Peygamberlerin dilinden gerekse de bir emir veya tavsiye şeklinde duaları da öğretmiştir. İşte İbrahim (a.s.) dilinden hamd duası:

*"Hamd, kocamış halimle bana İsmail ve İshak'ı armağan eden Allah'a özgüdür. Elbette benim Rabb'im duaları, yakarışları işitendir."*<sup>438</sup>

Ve işte Allah'ın Peygamberi Hz. Muhammed'e (s.a.v.) ve ümmetine öğrettiği hamd duaları:

*"Hamd, âlemlerin Rabb'i, rahman, rahim ve din gününün sahibi olan Allah'a mahsustur."*<sup>439</sup>

Her şeyden önce kulun, verdiği nimetlerden dolayı nankörlük yapmayıp Rabb'ine şükretmesi gerekir. Hamd ile şükür arasındaki fark vardır. Hamd her zaman yapılır -nimet verilse de alınsa da- ama şükür nimet karşılığında yapılır.<sup>440</sup> Allah verirken de alırken de ona hamdetmek lazım. Çünkü bazen bu dünyada insandan bir nimeti alır; insan buna sabreder öbür dünyada daha büyük nimet verir. Bundan dolayı her halükarda hamdetmek gereklidir. Nimetlere karşı da nankörlük etmeyip devamlı şükretmek gerekir.<sup>441</sup> Ve şükür dualarında bulunmak lazımdır. Bununla ilgili de Allah bize şükür dualarını göstermiştir.<sup>442</sup>

## 2.6. HİDAYET DUALARI

İnsan her durumda Allah'a muhtaç bir varlıktır. O olmadan insan yolunu bulamaz. Onun göstermesi olmazsa menzili maksuda ulaşamaz. Hidayete ermek için de insan Allah'tan yardım dileyip dua etmelidir.

<sup>437</sup> A'raf, 7/43.

<sup>438</sup> İbrahim, 14/39.

<sup>439</sup> Fatiha, 1/1-4. Ayrıca bkn. En'am, 6/1. ;İsra, 17/111.; Kehf, 18/1. ;Sebe, 34/1-2. ;Fatır, 35/ 1-2. Mümin, 40/65.

<sup>440</sup> İbn Cevzi, Ebu'l Ferec Cemaluddin Abdurrahman, *Zadu'l Mesir fi ilmi't Tefsir*, Beyrut, 1994, I, 11.

<sup>441</sup> İslamoğlu, *Gerekçeli Meal-Tefsir*, I, 3.

<sup>442</sup> Ahkaf, 46/15; Neml, 27/19.

Fatiha Suresi'nde Allah'ın indirmiş olduğu vahiy nimetine karşı kulaklarını tıkayan ve vahyin saflığını bulandırmaya çalışan, gazaba uğramış ve sapıklığa düşmüş tahrifçilerden beraat istemeyi ve sonsuz hidayet istemeyi öğreten bir yakarış dile getirilmektedir.

*“Bizi dosdoğru yola ilet nimet verdiklerinin yoluna, gazaba uğrayanların ve sapıklığa düşenlerin yoluna değil.”*<sup>443</sup>

Bir de iman ettikten sonra insanın hidayet üzerinde sabit durması, kalbinin eğrilmemesi ve Allah'ın hadi ve mü'min sıfatlarının sağlayacağı güvenlik şemsiyesi altında kalıp daimi hidayet konumunda bulunmak istemesi gerekir. Bununla ilgili insanın arzusunu dile getirebileceği en güzel yakarış örneği Kur'an'da şöyle ifade edilir:

*“Rabbimiz, bizi hidayete erdirdikten sonra kalplerimizi kaydırma ve katından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz bağışçı en çok olan Sen'sin Sen.”*<sup>444</sup>

Hidayet üzerinde sabit olmak ve inancından dolayı düşmüş olduğu sıkıntılardan dolayı sabrı talep etmek için Hz. Musa (a.s.)'nin ve arkadaşlarının yaptığı sabır ve kesintisiz hidayet duası şöyledir:

*“Ey Rabb'imiz, üstümüze sabır yağdır ve bizi Müslüman olarak öldür.”*<sup>445</sup>

Yine Hz. Yusuf (a.s) Allah'ın kendisine bağışlamış olduğu nimetlere karşı şükür ve daimi hidayet üzerinde olmak için şöyle yalvardığını görüyoruz:

*Müslüman olarak benim hayatıma son ver ve beni salihlerin arasına kat.*<sup>446</sup>

Hidayet Allah'ın elindedir. İnsanın kurtuluşa ermesi için rabbinden hidayet yolunu istemesi gerekir. Hidayette sabit olmak için de Allah'a yalvarmak lazım. Çünkü insan iman etti mi iş bitmiyor. Bu inanç üzere devamlılık şarttır.

## 2.7. BERAAT VE KURTULUŞ DUALARI

Beraat uzak durma ayrılma anlamındadır.<sup>447</sup> Bu şekliyle hicret ile eş anlamlıdır. Bu durumda Allah'ın hoşnut olmadığı bir durumdan uzak durmak için Allah'tan yardım talebinde bulunmak gereklidir. İnsanı maddi ve manevi sıkıntılara

<sup>443</sup> Fatiha, 1/6–7.

<sup>444</sup> Al-i İmran, 3/8.

<sup>445</sup> A'raf, 7/126.

<sup>446</sup> Yusuf, 12/101.

<sup>447</sup> İbn Manzûr, a.g.e., “برأ” mad., I, 240.

sürükleyen durumlardan kurtulmak için bazen mekân değişikliği bazen şeytani kötülüklerden uzak durmak, bazen de zalimlerin yaptıkları kötülüklerden uzak durmak için Allah'tan kurtuluş ve beraat dualarında bulunmak gerekir. Kurtuluş için sadece sözlü duanın yetmeyeceğini ve kişinin fiiliyle bu isteğini gerçekleştirmek için davranması gerektiğini söylemekte yarar vardır.

Hız. Musa (a.s.) manevi olarak kirlenmiş toplumdan kurtulmak için ve bu durumdaki insanlara bir ilahi kurtuluş reçetesi olarak kullanmaları şu şekilde yakarıшта bulunmuştur:

*“Musa: Ey Rabb'im! Benim sadece kendime ve kardeşime sözüm geçiyor. O zaman bizimle bu sapkın halk arasına bir çizgi çek (aramızı ayır) dedi.”*<sup>448</sup>

Yine firavunun mümin olan eşi firavunun zulmünden kurtulmak için şöyle yalvarmıştı:

*“Allah, inananlara da Firavun'un karısını misal gösterdi. O: Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap; beni Firavun'dan ve onun (kötü) işinden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar! demişti.”*<sup>449</sup>

Kâfirlere karşı eğilmeden onurlu bir duruş sergileyen, hicret ve beraat ilkelerinin ender numunelerini kıyamete kadar yaşayacak olan müminlere miras bırakan bir grup adanmış gencin yani mağara arkadaşlarının şartlar ne olursa olsun yeryüzünde daima bir çıkış yolunun bulunduğunu ispatlayan örnek yakarışı da Kur'an'da şöyle anlatılır:

*“O (yiğit) gençler mağaraya sığınmışlar ve: Rabb'imiz! Bize tarafından rahmet ver ve bize, (şu) durumumuzdan bir kurtuluş yolu hazırla! demişlerdi.”*<sup>450</sup>

Ve Kur'an a'rafta cennete girmek için izin bekleyenlerin, cehennemdeki zalimlerle bir tutulmamaları için şöyle yalvaracaklarını bildirir:

*“Gözleri ateş halkına çevrildiği zaman da: “Rabb'imiz bizi zalimler topluluğuyla birlikte bulundurma!” derler.”*<sup>451</sup>

Kurtuluş ancak Allahın elindedir. Kurtuluşa ermek için sadece ona sığınıp ona yalvarmak gerekmektedir. Bunun dışındaki tüm dünyevi arayışlar boşunadır. İnsanı aziz eden de rezil eden de sadece yüce Allah'tır.<sup>452</sup>

<sup>448</sup> Maide, 5/25.

<sup>449</sup> Tahrir, 66/11.

<sup>450</sup> Kehf, 18/10.

<sup>451</sup> Araf, 7/ 47.

<sup>452</sup> Al-i İmran, 3/26.

## 2.8. İMAN VE ŞAHİTLİK DUALARI

İman, güven ve itimaddır. Bir şeyi kalben tasdik ve dil ile ikrardır. Allah'a iman Allah'ın var ve bir olduğuna kendisinden başka ilah olmadığına inanmaktır. İnsanın dua ederken inancını tazelemesi duasının ilahî dergâhta değer kazanmasına vesile olur. Kişinin duasında sahih bir inançla ve salih bir amelle tevessül etmesi duasının kabul olmasında etkin rol oynar. Allah'ın kendi yolunda çaba harcayan kullarına yollarını gösterdiğini Kur'an'dan öğreniyoruz.<sup>453</sup> İnsana nasıl dua edeceğini de bize şu şekilde bildirmektedir:

*"Onlar ki: "Rabb'imiz, biz iman ettik; artık bizim suçlarımızı bağışla ve bizleri o ateş azabından koru!" derler.*<sup>454</sup>

*(Havârîler) Rabb'imiz! İndirdiğine inandık ve Peygamber 'e uyduk. Şimdi bizi (birliğini ve Peygamberlerini tasdik eden) şahitlerden yaz, dediler.*<sup>455</sup>

İnsan, Allah'ın varlığının en büyük delili ve en büyük şahididir. Kelime-i şehadet bunun en güzel delilidir. Fakat insan bazen bu şahitliğini unutur ve kendi hevasına göre hareket eder. Oysa insanın bu şahitliğinin farkında olup ona göre hareket etmesi gerekmektedir. Dua ederken de iman ve şahitlikle beraber dua etmek gerekir.

## 2.9. İSTİĞFAR DUALARI

İstiğfar ilahi mağfirete sığınma ve bağışlanma dileğinde bulunmadır. Kişinin işlemiş olduğu günahların ve yaptığı hataların üzerinin örtülmesi talebidir. Sonsuz merhamet ve bağışlayıcılık vasfına sahip olan Allah'tır. Allah Resulü (s.a.v.): *"Kul bir günah işlediğinde kalbinde siyah bir nokta oluşur. Eğer hemen akabinde Allah'tan istiğfar talebinde bulunursa kalbi yine tertemiz olur."*<sup>456</sup> Buyurmaktadır. Kul affedilmek için ona istiğfarda bulunmalıdır. Allah ğafır<sup>457</sup>, ğafur<sup>458</sup> ve ğaffar<sup>459</sup> olarak bağışlanma dilenecek yegâne mercidir. Öyleyse ona sığınıp ondan bağışlanma dilemek gerekir.

<sup>453</sup> Ankebut, 29/69.

<sup>454</sup> Al-i İmran, 3/16. Bkn. Bakara, 2/136.; Al-i İmran, 3/193.

<sup>455</sup> Al-i İmran, 3/53. Bkn. Maide, 5/111.

<sup>456</sup> Tirmizî, *Sünen*, V, 434; Nesâî, *Sünen*, VI, 110, 509.

<sup>457</sup> Mü'min, 40/1.

<sup>458</sup> Hacc, 22/60.

<sup>459</sup> Nuh, 71/10.

*Rabb'inizden bağışlanma dileyin; sonra O'na tevbe edin. Muhakkak ki Rabb'im çok merhametlidir, (müminleri) çok sever.*<sup>460</sup>

*Yine onlar ki, bir kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tevbe-istiğfar ederler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki! Bir de onlar, işledikleri kötülüklerde, bile bile ısrar etmezler.*<sup>461</sup>

## 2.10.SABIR VE ŞİFA DUALARI

İnsanın başına gelen dert ve sıkıntılar da insan hayatının diğer safhaları gibi bir sınavdan ibarettir. Allah çeşitli vesilelerle kullarını imtihan eder. Bu imtihan bazen nimetleri vermekle bazen de kısmakla olur. İnsan da bu konuda sıkı bir sınav vermektedir.

*“İnsan var ya, Rabb'i kendisini imtihan edip de ikramda bulunduğu ve bol nimet verdiğiinde "Rabb'im bana ikram etti." der. Fakat her ne zaman da sınavı rızık daraltırsa: "Rabbim bana ihanet etti." der.*<sup>462</sup>

Kulun Allah'tan gelen musibetlere karşı sabretmesi gerektiği gibi Allah'tan sabır dilemesi ve aynı zamanda sabır tavsiyesinde bulunması gerekir.

*“Asra yemin olsun ki, muhakkak insan ziyandadır. Ancak iman edenler, salih amel işleyenler, hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesna.”*<sup>463</sup>

Hidayet üzerinde sabit olmak ve inancından dolayı düşmüş olduğu sıkıntılardan dolayı sabrı talep etmek için Hz. Musa (a.s.)'nın ve arkadaşlarının yaptığı sabır ve kesintisiz hidayet duası şöyledir:

*“ Ey Rabb'imiz, üstümüze sabır yağdır ve bizi Müslüman olarak öldür.”*<sup>464</sup>

İnanan kulun yapması gereken, karşılaştığı zorluklar ve sıkıntılar karşısında sabretmesidir. Allah bu meyanda en fazla sevdiği kulları olan Peygamberlerini sınamıştır. Buna en güzel örnek Hz. Eyyûb'dur (a.s.). Ancak o kutlu elçi başına gelen dert ve sıkıntıların da en az Allah'tan gelen huzur ve mutluluklar kadar değerli

<sup>460</sup> Hud, 11/90.

<sup>461</sup> Al-i İmran,3/135. Ayrıca bkn. Mü'minun,23/118.;Al-i İmran,3/16,147,193; A'raf,7/23.;Nuh,71/28.;İbrahim,14/41.;Mümtehine, 60/5.;Sa'd, 38/35.;Haşr, 59/10.; Tahrim,66/8–9.;Nisa,4/106;Müminin, 23/109.;Bakara,2/285–286.;Nisa,4/110.

<sup>462</sup> Fecr, 89/15–16.

<sup>463</sup> Asr, 103/1–3.

<sup>464</sup> A'raf, 7/126.

olduğunun idrakine varmış ender insanlardandır. O ağır hastalığının yol açtığı derin umutsuzluklara rağmen uzun yıllar sabretmiş ve sonunda ilahi bir işaretle ayağını yere vurarak çıkardığı şifalı, mucizevî su sayesinde tüm dertlerinden kurtulmuştur.<sup>465</sup>

*Resul'üm! Kulumuz Eyyub'u da an. O, Rabb'ine: "Doğrusu şeytan bana bir yorgunluk ve eziyet verdi, diye seslenmişti. Ayağını yere vur! İşte yıkanacak ve içilecek soğuk bir su (dedik). Bizden bir rahmet ve olgun akıl sahipleri için de bir ibret olmak üzere ona hem ailesini hem de onlarla beraber bir mislini bağışladık."*<sup>466</sup>

Fakat O, rabbani bir lütuf olarak kendisine gelen şifa öncesinde Allah'ın rahmet sıfatına sığınarak şöyle yalvarmıştı:

*"Ey rabbim! Bu dert beni buldu; ama sen merhametlilerin en merhametlisisin."*<sup>467</sup>

Allah çeşitli vesilelerle kullarını sınar. Herkesin imtihanı aynı değildir. Bazen varlıkla, bazen yoklukla; bazen sağlıkla bazen de hastalıkla dener. İnsanın bunun farkında olması ve sabretmesi gerekir. Derdi veren Allah dermanını da vermiştir. İnsanın başına gelen belaların birer imtihan vesilesi olduğunu unutmaması lazım ve tam bir teslimiyetle Allaha sığınıp derdinin çaresini ondan talep etmesi gerekmektedir.

## 2.11. AZAPTAN KORUNMA DUALARI

İnsanın bu dünyada uğramış olduğu sıkıntı ve azaplardan korunması ve ahirete bu dünyada işlemiş olduğu suçlardan dolayı azaba uğramaması için Rabb'ine yakarması dua etmesi gerekir. Her şeyden önce kişinin şuna inanması gerekir ki Allah'ın izni olmadan hiçbir şey olmaz. İnsan Allah'tan gelmiştir ve döneceği yegâne yer de Allah'ın huzurudur. İşte bunun için her musibet için yapacağı dua şu olmalıdır:

*"Biz Allah'a aidiz ve elbette ona döneceğiz."*<sup>468</sup>

Hız. Musa (a.s.) içinde bulunduğu toplumda bazı insanların yapmış olduğu cürümlerden dolayı Allah tarafından azaba uğratılmaması için şöyle yalvarıyor:

<sup>465</sup> Zülaloğlu, a.g.e.,s.106.

<sup>466</sup> Sa'd, 38/41-43.

<sup>467</sup> Enbiya, 21/83.

<sup>468</sup> Bakara, 2/156.

*“Ey Rabb'im!” diye duada bulundu, “Eğer dileseydin, daha önce de onları yok ederdin ve (onlarla beraber) beni de. İçimizden birtakım dar kafalıların yaptıklarından ötürü bizi yok edecek misin (şimdi)? (Bütün) bunlar Senin bir sınamandan başka bir şey değil; ki onunla dilediğinin sapmasına fırsat verir, dilediğini de doğru yola sokarsın. Bizim velimiz/yakınımız sensin: öyleyse bizi bağışla, bize acı, çünkü bağışlayanların en hayırlısı sensin! Bizim için bu dünyada da, ahirette de iyi ve güzel olanı yaz. Bak işte, pişmanlık içinde Sana yöneldik!”<sup>469</sup>*

Kur'an övgüye mazhar olmuş müminlerin azaptan muhafaza olmaları için şöyle yakarmaları gerektiğini bildirmektedir.

*“Ey Rabb'imiz! (Sana) inanıyoruz, bizi affet, günahlarımızı bağışla ve bizi ateşin azabından emin kıl”<sup>470</sup>*

*“Onlardan öylesi de vardır ki: 'Rabb'imiz, bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik (ver) ve bizi ateşin azabından koru' der.”<sup>471</sup>*

Duhan azabından muhafaza duası:

*“Ey Rabb'imiz bizi kıyametin sahnelerinde yer alan acı duman gibi korkunç azaplardan uzak tut; çünkü biz sana inanıyoruz.”<sup>472</sup>*

Cehennem azabından korunmak için tavsiye edilen dua:

*“Ey Rabb'imiz cehennem azabını bizden uzaklaştı; çünkü onun çektireceği azap gerçekten pek korkunç, pek yaralayıcı olacaktır. Gerçekten o ne kötü bir yer, ne kötü bir duraktır.”<sup>473</sup>*

Müminlerin ebedi hüzünden muafiyet duası:

*“'Rabb'imiz, elçilerine va'dettiklerini bize ver, kıyamet gününde de bizi 'hor ve aşağılık' kılma. Şüphesiz Sen, va'dine muhalefet etmeyensin.”<sup>474</sup>*

Cennet ehlinin ahirette yapacağı dua:

*“Gözleri cehennem halkından yana çevrilince: 'Rabb'imiz, bizi zalimler topluluğuyla birlikte kılma' derler.”<sup>475</sup>*

Cehennem Allah'ın rahmetinden mahrum kalmazdır. Bu mahrumiyet ateşten daha yakıcıdır. Allah'ın rızasını kaybetme en büyük azaptır. Peygamber (s.a.v.)

<sup>469</sup> A'raf, 7/155-156.

<sup>470</sup> Al-i İmran, 3/16.

<sup>471</sup> Bakara, 2/201.

<sup>472</sup> Duhan, 44/12.

<sup>473</sup> Furkan, 25/65-66.

<sup>474</sup> Al-i İmran, 3/194.

<sup>475</sup> A'raf, 7/47.

dualarında sık sık cehennem azabından korunmak için Allah'a yalvarmış ve ümmetini de bu ateşten uzak tutmak için çaba sarfetmiş ve ümmetinin de azaptan korunması için Allah'a yalvarmıştır. *“Benim bildiklerimi bilseydiniz az güler çok ağlardınız”*<sup>476</sup> buyuran Nebi'nin (s.a.v.) kastettiği şey belki de miraçta kendisine gösterilen cehennemdi. O'nun Sürekli *“Allahumme hallisna min'en-nar”*, *“Allahumme ecirna min'en-nar”*, *“Allahumme neccina min'en-nar”* ve *“Ve qına azab'en-nar”* şeklinde dua etmesi çok anlamlıdır. İnsanın öbür dünyada cennete ya da cehenneme girmekten başka gidecek alternatif bir mekânının olmadığı bir gerçektir. Öyleyse cehennemden korunmak için sürekli Allah'a yalvarmak gerekmektedir.

## 2.12. TEZKİYE DUALARI

Tezkiye günahlardan arınmayı istemek kendimizi ve çevremizi elimizden geldiği kadar manevi kirlerden arındırmaya çalışmak demektir.<sup>477</sup> Arınmanın ilkeleri ilahi vahiyle belirlenmiştir. Ve Peygamberler insanları arındıran rahmet elçileridir.

*“Andolsun ki Allah, mü'minlere, içlerinde kendilerinden onlara bir Peygamber göndermekle lütufta bulunmuştur. (ki O) Onlara ayetlerini okuyor, onları arındırıyor ve onlara Kitabı ve hikmeti öğretiyor. Ondan önce onlar apaçık bir sapıklık içindeydiler.”*<sup>478</sup>

Ve bizzat Peygamberler kendileri, çocukları ve gelecek mümin kuşakları için tezkiye/arınma talebinde bulunuşlardır. İşte İbrahim (a.s.)'in tezkiye duası:

*“Rabb'imiz, içlerinden onlara bir elçi gönder, onlara ayetlerini okusun, kitabı ve hikmeti öğretsin ve onları arındırsın. Şüphesiz, Sen güçlü ve üstün olansın, hüküm ve hikmet sahibisin.”*<sup>479</sup>

İnsanın duygu ve düşüncelerini ahlakını ve eylemlerini kirleten o kadar çok etken vardır ki bunlardan uzak durmak çok zordur. Özellikle içinde yaşadığımız toplumda insanın kalbini, beynini, duygu ve düşüncelerini manen kirleten, günaha ve isyana sevkeden çok sayıda faktör vardır. Bunlardan çoğu zaman kaçınmak çok zordur. Allah'ın yardımı olmadan bunlardan kurtulmak imkânsızdır. İşte bundan

<sup>476</sup> Tirmizî, Zühd 9, (2313); İbn Mâce, Zühd 19, (4190).

<sup>477</sup> İsfahânî, a.g.e., ٤٣ md., s. 213.

<sup>478</sup> Al-i İmran, 3/164., Cuma, 62/2.

<sup>479</sup> Bakara, 2/129.

dolayı insanın kalbini, nefsinin, aklını, duygu ve düşüncelerini tezkiye edip arındırması için rabbine yalvarması gerekir.

### 2.13. HELAK DUALARI (BEDDUALAR)

Bed, Farsça’da fena, kötü, çirkin, yaramaz anlamına gelir.<sup>480</sup> Beddua ise kötülüğün gerçekleşmesi için yapılan duadır. Beddua veya kahhariye duası herhangi bir sebepten dolayı herhangi bir kimse hakkında kötü istek ve temennide bulunmaktır, hayır duanın zıddıdır. Kişinin kendisi ve ya bir başkası için “Allah kahretsin, Allah belanı versin” gibi ifadelerle yaptığı dualardır. Lanet de beddua anlamı içermekle beraber klasik Arapçada ib’ad dışlamak, sürgün etmek, uzaklaştırmak anlamında kullanılır.<sup>481</sup>

İslam, bir Müslümanın kendisi veya bir başkası için lanet ve beddua etmesini yasaklamıştır. Peygamber (s.a.v.) “*Kendi aleyhinize, evlatlarınızın ve mallarınızın aleyhine sakın beddua etmeyiniz ki, duaların kabul olacağı bir saate rastlarsınız da bedduanız kabul olmuş olur.*”<sup>482</sup> buyurmuştur.

Bütün Peygamberler de karşılaştıkları sıkıntılar, uğradıkları saldırılar, çektikleri eza ve cefalar karşısında kendilerine kötü muamelede bulunan cahil insanlar için beddua değil dua etmişlerdir. Bunun en güzel örneği Hz. Muhammed’in (s.a.v.) hayatında karşılaştığı sıkıntılarda takındığı tavırlarından anlıyoruz. Uhud Savaşı’nda dişini kıran yüzünü yaralayan Mekkeli müşriklere beddua etmemiş aksine onların hidayeti için dua etmiştir.

“*Ben lanetleyici olarak gönderilmedim. Ben davet edici ve rahmet ediciyim. Allah’ım kavmime doğru yolu göster onlar bilmiyorlar.*”<sup>483</sup> demiştir.

Yine Taif’ten taşlanarak ayakları kan revan içinde çıkarıldığı zaman yaptığı dua çok anlamlıdır.

“*Allah’tan umuyorum ki, Allah onların soyundan hiçbir şeyi kendisine ortak koşmayan, sadece kendisine ibadet edenler yaratacaktır.*”<sup>484</sup>

<sup>480</sup> Doğan, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Gerçek Hayat Yay. İst. 2002.,s. 141.

<sup>481</sup> İsfahânî, a.g.e., “بد” md. s. 53.

<sup>482</sup> Müslim, *Zühd*, 74. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, *Vitir*, 27.

<sup>483</sup> Müslim, *Birr*, 87.

<sup>484</sup> İbn Hişam, a.g.e., II, 62.

Bu günahkâr da olsa Müslüman'a asla beddua etmemek gerektiğini, hatta şuursuz ve cahilce şirk, inkâr, isyan ve günah batağına saplanmış insanlara dahi beddua etmenin uygun düşmeyeceğini fakat inatla ve açıkça İslam'a düşmanlık yapan, Kur'an'a ve Peygamber (s.a.v.) 'e hakaret eden ve ıslahı umulmayan inatçı, müstekbir, müstağni kâfir ve müşriklerin kahrolması, tağuti otoritelerinin helak olması için beddua etmenin bir görev olduğunu gösterir.<sup>485</sup>

Beddua ile kahhariye duası arasında bir fark vardır. Beddua kötülük için yapılır; adalet şartı aranmaz. Kahhariyede ise adalet şartı vardır. İnsan ilahi adaletin gerçekleşmesi için Allah'a kahhariye duasında bulunabilir. Hatta bir toplumun tümünün helak olmasıyla da sonuçlansa ilahî adalet gerçekleştiği için kahhariye duası beddua olmaz.<sup>486</sup>

Peygamber (s.a.v.) bir gün Mekke'de Kâbe'nin önünde namaz kılarken, Ebu Cehil tarafından üzerine deve işkembesi atılıp kendisiyle alay edildiği için beddu etmiştir. Bir de Bedir ve Hendek savaşlarında kendisine savaş açan müşrik Mekke ordusu ve yahurilerle yapılan Hayber Savaşında: *"Ey kitabı indiren ve hesabı çabuk gören Allah'ım onları hezimete uğrat. Allah'ım onları hezimete uğrat ve onları sars."*<sup>487</sup> Şeklinde bedduada bulunmuştur.

Nuh (a.s.) duyarsız kavmini on asır gibi uzun bir zaman diliminde yola getirmek için tevhide davetin tüm kurallarını uygulamış; onları gece gündüz imana çağırılmış; kendileriyle hem açıktan hem de gizli gizli konuşmuş, bazen de topluca hitap etmiştir. Fakat tüm bu çabalarına rağmen kavmi onu kabul etmemiş, azgınlaştıkça azgınlaşmış ve Peygamberlerine her türlü hakaret ve işkenceyi yapmışlardır. Bunun üzerine Nuh (a.s.) Rabb'inden onların kökünü kurutmasını istemek zorunda kalmıştır.

*"Nuh "Rabb'im, yeryüzünde kâfirlerden yurt edinen hiç kimseyi bırakma." dedi. Çünkü sen onları bırakacak olursan, senin kullarını şaşırtıp, saptırırlar ve onlar, kötülükte sınırı aşan (Facir'den) kâfirden başkasını doğurmazlar. Rabb'im, beni, annemi, babamı, mü'min olarak evime gireni, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla. Zalim olanlara da yıkımdan başkasını arttırma"*<sup>488</sup>

Hız Musa dünyanın gelmiş geçmiş en büyük ceberut, azgın ve zalim yönetimi olan firavun yönetiminden kurtulmak için kahhariye duasında bulunmuştur:

<sup>485</sup> Yıldız, *Dua*, s. 155.

<sup>486</sup> Zülaloğlu, *a.g.e.*, s.122.

<sup>487</sup> Buhârî, *Temenni*, 7233; Müslim, *Cihad*, 1742.

<sup>488</sup> Nuh, 71/26–28.

"Musa dedi ki: "Rabb'imiz, şüphesiz Sen, Firavun'a ve önde gelen çevresine dünya hayatında bir çekicilik (güç, ihtişam) ve mallar verdin. Rabb'imiz, Sen'in yolundan saptırmaları için (mi?) Rabb'imiz, mallarını yerin dibine geçir ve onların kalblerinin üzerini şiddetle bağla; onlar, acıklı azabı görecekları zamana kadar iman etmeyecekler."<sup>489</sup>

Aynı şekilde Şuayb (a.s.) beraberindeki bir avuç inananla beraber kavminin öldürme tehditlerine rağmen elinden gelen çabayı harcamasından sonra artık kavmi ile aralarında bir hüküm vermesi için Allah'a şöyle yakarmıştı: "...Rabb'imiz, bizimle kavmimiz arasında 'Sen hak ile hüküm ver,' Sen 'hüküm verenlerin' en hayırlısıdır."<sup>490</sup>

Kur'anı Kerim'de Ebu Leheb,<sup>491</sup> Velid bin Muğire<sup>492</sup> vb. Mekke müşriklerine beddua edildiği gibi kaş göz hareketiyle mü'minlerle alay edip eziyet eden Hümeze ve Lümeze<sup>493</sup> guruplarına da beddua edilmiştir.

Özellikle fitnelerin yağmur gibi yağdığı, islam ailesinin her bir parçasının türlü belalarla ve zalim işgalcilerin tecavüzleriyle sarsıldığı bu dönemde sürekli kunut duası türü dular yapmak lazım. Bi'ri maune faciası ve rec'i vak'ası vesilesiyle Resulullah (s.a.v.) 'ın yapmış olduğu kunut duaları örnek almak ve müslümanların birliği ve dirliği için çok dua etmek gerekir.

#### 2.14. KUR'AN'DA PEYGAMBER DUALARI

Peygamberler insanlar içinden seçilmiş model insanlardır. Onlar insanlığın medarı iftihar olan yüce şahsiyetlerdir. Her birinin kıssası insanlık için birer numune-i imtisaldir. Kur'an'da bahsi geçen Peygamberlerin her biri, belli özellikleri ile dikkati çeken kavimlere gönderilmişlerdir. Bu kavimler, daha önce kendilerine gelen elçileri yalanlamış, azgınlamış ve aşırılığa daha fazla yönelmiş topluluklardı. Peygamberlerin görevi ise dini tanımayan veya tanıdığı halde inkâra yönelen bu topluluklara hak dini tanıtmak, onları Allah'a çağırarak ve ahirete yöneltmekti. Bunun için de Allah'tan yardım isteyip dua etmişlerdir. Her Peygamber kendisi ve ümmeti için Allah'a yalvararak onların kurtuluşu için dua etmiştir.

<sup>489</sup> Yunus, 10/88.

<sup>490</sup> A'raf, 7/89.

<sup>491</sup> Leheb, 111/1-5.

<sup>492</sup> Müddessir, 74/ 16-26.

<sup>493</sup> Hümeze, 104/1-9.

### 2.14.1. HZ. ÂDEM (a.s.) VE EŞİNİN DUASI

Hız. Adem insanlığın atasıdır. Başlangıç noktasıdır. Onun kıssasında insanlık için çok büyük dersler vardır. Yaratılışı, ilk sınavı yeryüzüne indirilmesi ve yeryüzünde halife olarak görevlendirilmesi safhalarından her biri insanlık için bir çok ibret dersi içermektedir. Özellikle ibisle mücadelesi en önemli ibret dersidir. Adem yaratılırken o güne kadar var olan mahlukların hiç birinin sahip olmadığı özelliklere sahip olarak yaratılmıştır. Kendisine akıl, irade, eşyaya isim koyma yeteneği ve sorumluluk bilinci gibi özellikler verilmiş; yerlerin, göklerin ve dağların bile yüklenmekten kaçındığı emanetler tevdi edilmiş, mükemmel ve mükellef bir varlık olarak yeryüzüne gönderilmiştir. Fakat herşeye rağmen yanılma ve doğrudan sapma ihtimali olan bir varlık olarak yaratılmıştır. Hız. Adem'in (a.s.) kıssasında insanlık için sürekli vuku bulacak durumlar ve buna karşın insanın takınması gereken tavır bir ilk örnek olarak sunulmuştur. Adem (a.s.) de hata yapmıştır ve bu hatasının nelere malolduğu insanlığa bir numune olarak gösterilmiştir. İşte ilk insan ve ilk Peygamber Hız. Adem (a.s.) bu süreçte insanlığa örnek olabilecek dualar yapmıştır. Hız. Adem ve eşinin günahı itiraf, tevazu ve gönülden yakarışın sözlü ifadeleri olan bu duaları, ilahi mağfirete muhtaç olan bütün insanların örnek alması gereken bir muhteva ile tefekkür ehline sunulmuş bir ilahi bağış reçetesidir. Hız. Adem ve eşi başarısız oldukları ilk sınav sonrası acizliklerini itiraf etmeleri, pişmanlık ve bağışlama dileyen mütevazı tavırları ile alçakgönüllülüğün ve dürüst bir kulluğun ifadesini ortaya koymuşlardır.<sup>494</sup>

*O ikisi: “Ey Rabb’imiz! Biz kendimize yazık ettik; bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, hiç şüphesiz, kaybedenlerden olacağız!” dediler.*<sup>495</sup>

Hız. Adem ve eşinin bu samimi itirafı, pişmanlıkları ve Allah’ın kendilerine vermiş olduğu kelimelerle dua edip bağışlanma dilemeleri sonucu Allah tevbelarını kabul etmiştir.<sup>496</sup>

*Derken Adem Rabb’inden yol gösterici sözler aldı ve Allah onun tevbesini kabul etti. Çünkü yalnız O’dur tevbeyi kabul eden, rahmet dağıtan.*<sup>497</sup>

Ademi adam yapan hatasının farkına varıp Allah’a sığınması ve tevbe etmesidir. Hata yapmak beşeri bir zaafıdır. Herkes hata yapar. Asıl önemli olan

<sup>494</sup> Zülaloğlu, a.g.e., s. 134.

<sup>495</sup> Araf, 7/ 23.

<sup>496</sup> Zülaloğlu, a.g.e., a.y.

<sup>497</sup> Bakara, 2/ 37.

kişinin suçunu kabul edip af dilemesidir. İblis de hata etti ama hatasında ısrar etmesi suçunda bahaneler sıralaması şeytan olmasına sebep oldu. Dünya hayatı ademoğlunun şeytanla mücadelesine sahne olmuştur. İnsanın adem gibi adam olması gerekir. Hata yaptığında hemen Allah'a sığınıp tevbe istiğfar etmesi lazım.

#### 2.14.2. HZ. NUH'UN (a.s.) DUASI

Kur'an'da, yıllar boyunca, örnek bir kararlılıkla kavmini tevhid dinine çağıran Hz. Nuh'un sabrından övgü ile bahsedilir. Hz. Nuh kendisine ve yanındaki müminlere düşmanlık gösteren kavmine karşı kararlılıkla mücadele etmiştir. Hz. Nuh'un içinde bulunduğu her türlü durumda Allah'a yönelmesi, O'nun yardımını umarak samimiyetle dua etmesi ise müminler için büyük bir örnektir. Hz. Nuh içinde bulunduğu durumu Allah'a arz ederek şöyle dua etmiştir:

*“Sonunda Rabb’ine dua etti: "Gerçekten ben, yenik düşmüş durumdayım. Artık Sen (bu kafir toplumdaki) intikam al." 498*

Başka bir surede Hz. Nuh'un Allah'a duası şu şekilde haber verilir:

*“Nuh “Rabb'im!" dedi , “Onlar bana karşı direndiler, malı ve nesli sadece hüsrânlarını arttıran kimselere uydular; onlar (propaganda yoluyla) korkunç tuzaklar kurdular ve “ilahlarınızı asla bırakmayın; bırakmayın Veddi, Suva’ı, Yeğus’u, Ye’uk’u ve Nesri!” dediler. Doğrusu böylece onlar bir çoklarını yoldan çıkardılar; sen de (Allah’ım) bu zalimleri hedeflerinden daha fazla saptır. Onlar günahlarından dolayı boğuldular; dahası (ahirette) ateşe atılacaklar ve Allah dışında kendilerine yardım edecek kimse de bulamayacaklar. Nuh “Rabb'im!" diye yalvardı, “Yeryüzünde kafirlerden tek kişi dahi bırakma! Çünkü eğer sen onları bırakırsan, senin kullarını yoldan çıkarmaya (çalışacaklar); onlardan fesatçılar ve küfre saplananlardan başkası doğmayacaktır. Rabb'im! Beni, ana-babamı ve evime mü'min olarak giren herkesi, dahası tüm mü'min erkekleri ve mü'min kadınları bağışla! Zalimlerinse sadece tükenişini arttır!” 499*

Allah, Hz. Nuh'un bu duasını kabul etmiş ve ileride kopacak olan Tufan'a hazırlık yapmasını emretmiştir.<sup>500</sup> Hz. Nuh yakında herhangi bir deniz veya göl olmamasına rağmen Allah'ın emri üzerine büyük bir gemi yapmaya başlamıştır.

<sup>498</sup> Kamer, 54/10.

<sup>499</sup> Nuh, 71/21–28.

<sup>500</sup> Hud, 11/37.

Geminin yapımı sırasında kavmi ise kendisi ile alay etmeye devam etmiştir. Bu olay Kur'an'da şöyle haber verilir:

*“Gemiye yapıyordu. Kavminin ileri gelenleri kendisine her uğradığında O'nunla alay ediyordu. O: "Eğer bizimle alay ederseniz, alay ettiğiniz gibi biz de sizlerle alay edeceğiz" dedi.”*<sup>501</sup>

Ancak Hz. Nuh kavminin tüm baskısına rağmen, Allah'ın emri gereği gemiyi hazırlar, sonunda Allah'ın vaadi gelir ve Tufan başlar:

*Biz de 'bardaktan boşanırcasına akan' bir su ile göğün kapılarını açtık. Yeri de 'coşkun kaynaklar' halinde fışkırttık. Derken su, takdir edilmiştir işe karşı (hükümümüzü gerçekleştirmek üzere) birleşti. Ve onu da tahtalar ve çiviler(le inşa edilmiş gemi) üzerinde taşıdık.*<sup>502</sup>

Tufan sırasında boğulanlardan birisi de Hz. Nuh'un oğludur. Hz. Nuh tufandan önce oğlunu gemiye çağırır ancak oğlu babasının bu çağırısını kabul etmez.<sup>503</sup> Kur'an'da Hz. Nuh'un, oğlunun ölümü üzerine Allah'a şu şekilde seslendiği haber verilmektedir:

*Nuh Rabb'ine seslendi: Dedi ki: “Rabb'im, şüphesiz benim oğlum ailemdendir ve Sen'in va'din de doğrusu haktır. Sen hakimler hakimisin.” Dedi ki: “Ey Nuh, kesinlikle o senin ailenden değildir. Çünkü o, salih olmayan bir iş (yapmıştır). Öyleyse hakkında bilgin olmayan şeyi benden isteme. Gerçekten ben, cahillerden olmayasın diye sana öğüt veriyorum.”*<sup>504</sup>

Hz. Nuh kavminin helak edilmesi için dua ederken “mü'min olarak evine girenlerin” korunmasını istemiştir. Oysa Nuh'un oğlu iman etmemiştir. Kur'an'da Hz. Nuh'un Allah'a kendisini affetmesi için şöyle dua ettiği bildirilir:

*“Dedi ki: "Rabbim, bilgin olmayan şeyi Senden istemekten Sana sığınırım. Ve eğer beni bağışlamaz ve beni esirgemezsen, hüsrana uğrayanlardan olurum.”*<sup>505</sup>

Hz. Nuh insanlık için ve özellikle müslümanlar için bir iftihar tablosudur. Ailesinden eşi ve oğluyla imtihan edilmiş asırlarca tebliğ ve davet görevini bıkmadan usanmadan sürdürmüş bir sabır timsalidir. Onun kıssasından dersler çıkarmak gerekir. Diğer tüm Peygamberler gibi tüm çabası içinde bulunduğu

<sup>501</sup> Hud, 11/ 38.

<sup>502</sup> Kamer, 54/11–13.

<sup>503</sup> Hud, 11/43.

<sup>504</sup> Hud, 11/ 45–46.

<sup>505</sup> Hud, 11/ 47. Ayrıca bkn.: Nuh, 71/1–12.; Şuara, 26/117–118.; Hud, 11/45–47.; Mü'minin, 23/ 26–29.

insanların kurtuluşu için çırpınıp durmak olmuştur. Son ana kadar insanların kurtuluşu için rabbine yalvarmıştır.

#### 2.14.3.HZ. HUD ‘UN (a.s.) DUASI

Hud (a.s.) Ad kavmine gönderilmiştir. Ummandan yemene kadar uzanan ve “ahkaf” ismiyle anılan bölgede yaşayan ad kavmi otu, suyu ve nimetleri bol olan maddi refah seviyesi yüksek bir topluluktur. Görkemli saraylar, irem bağları gibi nimetler, mal ve evlatlarla şırmış bu topluluğa Peygamber olarak gönderilen Hud (a.s.) kavmini Allah’a çağırması ve kavminin yalanlamasıyla karşı karşıya kalmıştı. Bunun üzerine o kutlu Peygamber Allah’a dayanarak O’na sığınmıştır.

*"Ben, benim ve sizin Rabb'iniz olan Allah'a dayandım. Hiçbir canlı yoktur ki, perçemi O'nun avucu içinde olmasın. Hiç kuşkusuz benim Rabb'im, doğru yoldadır."*<sup>506</sup>

Allah’ın kendilerine bahsettiği nimetlerin karşılığında itaat etmeleri gerekirken, nimetin sahibine ve elçisine isyan etmişlerdir. Hud (a.s.) da elinden gelen tüm çabaları sarfettikten sonra rabbine yalvararak şu şekilde yardım talebinde bulunmuştu:

*"Ya Rabb'i, bunların yalanlamaları karşısında bana yardım et."*<sup>507</sup>

Peygamberler hidayet önderleridirler. İnsanları kurtuluşa sevk etmek için var güçleriyle mücadele etmişlerdir. Fakat hidayet Allah’ın elinde olan bir şeydir. Bu sebeple insanların hidayeti için Allah’tan yardım istemişler ve kendilerine yönelik saldırı ve yalanlamalardan da Allah’a sığınarak Allah’tan yardım dilemişlerdir. Onların bu örnek tavırları her müslüman için birer örnektir.

#### 2.14.4. HZ. LUT‘UN (a.s.) DUASI

Kur’an’da "hüküm ve ilim" verilen Peygamber olarak bahsedilen Hz. Lut, Nuh Peygamber gibi kavmine uzun yıllar boyunca hak dini tebliğ etmiştir. Ancak Allah’ın sınırlarını çiğneyerek eşcinsel ilişkilerde bulunan kavminin Hz. Lut’a cevabı hep olumsuz olmuştur:

<sup>506</sup> Hud, 11/ 56.

<sup>507</sup> Mü’minun, 23/ 39.

*“Hani Lut da kavmine şöyle demişti: "Sizden önce alemlerden hiç kimsenin yapmadığı hayasızlığı, çirkinliği mi yapıyorsunuz? Gerçekten siz kadınları bırakıp şehvetle erkeklere yaklaşıyorsunuz. Doğrusu siz, ölçüyü aşan (azgın) bir kavimsiniz. Kavminin cevabı: "Yurdunuzdan sürüp çıkarın bunları, çünkü bunlar çokça temizlenen insanlarmış!" demekten başka olmadı.”*<sup>508</sup>

Lut Kavmi, Allah'ın elçisini tanımamakla kalmayıp, ona karşı açıkça meydan okumuştı. Hz. Lut ise kavmini uzun bir zaman tevhid dinine çağırdı, herhangi bir olumlu cevap alamayınca Allah'a şu dualarda bulundu:

*“Dedi ki: "Rabb'im, fesat çıkaran (bu) kavme karşı bana yardım et.”*<sup>509</sup>

*"Ya Rabb'i, beni ve ailemi bunların sapık davranışlarının yaygın cezasından kurtar.”*<sup>510</sup>

Hz. Lut'un duasını Allah kabul etti ve Allah'ın elçisine başkaldıran Lut Kavmi helak oldu:

*“Şüphesiz Biz, fasıklık yapmalarından dolayı, bu ülke halkının üstüne gökten iğrenç bir azab indireceğiz. Andolsun, Biz akledebilecek bir kavim için orada apaçık bir ayet bırakmışızdır.”*<sup>511</sup>

Bu örnekte gördüğümüz gibi dua, sadece insanların iyiliği, dünya ve ahiret saadeti için olmayabilir. Allah'ın sınırlarını çiğneyen, müminlere zulmeden toplulukların helakı için birçok Peygamber beddua da etmiştir. Hz. Lut'un bedduası da buna bir örnektir.

#### 2.14.5. HZ. İBRAHİM 'İN (a.s.) VE HZ. İSMAIL'İN (a.s.) DUALARI

Günümüzde milyonlarca insanın hac görevini yerine getirmek için ziyaret ettiği Kabe'yi inşa eden Hz. İbrahim, Kur'an'da, "tek başına bir ümmet" olarak tanıtılmaktadır.<sup>512</sup> O ve oğlu Hz. İsmail, bundan binlerce yıl önce, Allah'ın vahyi doğrultusunda insanların toplanacakları ve O'nu zikredecekleri, yılın belirli zamanlarında oraya Hacc'a gelecekleri bir ev inşa etmişlerdir. Bu evin Kur'an'daki adı Kabe'dir. İkisi bunu bir ibadet olarak yapmış, ve sonrasında şöyle dua etmişlerdir:

<sup>508</sup> A'raf, 7/80–82.

<sup>509</sup> Ankebut, 29/30.

<sup>510</sup> Şuara, 26/ 169.

<sup>511</sup> Ankebut, 29/34–35.

<sup>512</sup> Nahl, 16/120.

*“İbrahim, İsmail'le birlikte evin (Kabe'nin) sütunlarını yükselttiğinde (ikisi şöyle dua etmişti): "Rabbimiz bizden (bunu) kabul et. Şüphesiz, Sen işiten ve bilensin". ”*<sup>513</sup>

Kabe'nin inşa edildiği yer zamanla gelişecek ve bugün Mekke olarak isimlendirdiğimiz şehir halini alacaktır. Hz. İbrahim burası için Allah'a şöyle dua etmiştir:

*“Hani İbrahim: "Rabbim, bu şehri bir güvenlik yeri kıl ve halkından Allah'a ve ahiret gününe inananları ürünlerle rızıklandır" demişti de (Allah: "Sadece inananları değil) inkâr edeni de az bir süre yararlandırır, sonra onu ateşin azabına uğrattırım; ne kötü bir dönüştür o" demişti.”*<sup>514</sup>

Hz. İbrahim ve oğlu İsmail dualarında sadece kendi yaşadıkları dönem için değil, kendilerinden sonra gelecek olan kuşaklar için de bazı isteklerde bulunmuşlardır:

*“Rabb'imiz, ikimizi Sana teslim olmuş (Müslüman'lar) kıl ve soyumuzdan Sana teslim olmuş (Müslüman) bir ümmet (ver). Bize ibadet yöntemlerini (yer veya ilkelerini) göster ve tevbemizi kabul et. Şüphesiz, Sen tevbeleri kabul eden ve esirgeyensin. Rabb'imiz, içlerinden onlara bir elçi gönder, onlara ayetlerini okusun, kitabı ve hikmeti öğretsin ve onları arındırsın. Şüphesiz, Sen güçlü ve üstün olansın, hüküm ve hikmet sahibisin.”*<sup>515</sup>

Hz. İbrahim'in bir başka duasında, Allah'a yakınlaşma yolları aradığı şöyle haber verilmektedir:

*“Hani İbrahim: "Rabb'im, bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster" demişti. (Allah ona:) "İnanmıyor musun?" deyince, "Hayır (inandım), ancak kalbimin tatmin olması için" dedi. "Öyleyse, dört kuş tut. Onları kendine alıştır, sonra onları (parçalayıp) her bir parçasını bir dağın üzerine bırak, sonra da onları çağır. Sana koşarak gelirler. Bil ki, şüphesiz Allah, üstün ve güçlü olandır, hüküm ve hikmet sahibidir.”*<sup>516</sup>

Ayetten de açıkça anlaşıldığı gibi Hz. İbrahim Allah'tan ölüleri nasıl dirilttiğini göstermesini istemesi, inancındaki bir zayıflıktan dolayı değildi. Aksine iman etmiş; ama iman ettiği gerçeği tam anlamıyla kavramak istiyordu. O, son

<sup>513</sup> Bakara, 2/127.

<sup>514</sup> Bakara, 2/126.

<sup>515</sup> Bakara, 2/128–129.

<sup>516</sup> Bakara, 2/ 260.

derece samimi bir biçimde Allah'ın bir mucizesine tanık olmayı istemiş, Allah bu samimi duaya icabet etmişti.

Hız. İbrahim'in babası bir putperestti. O, babasına dini tebliğ etmiş ancak babası iman etmeyi kabul etmemişti. Hız. İbrahim ise babası için Allah'tan bağışlanma dilemişti:

*"(İbrahim:) "Selam üzerine olsun, senin için Rabbimden bağışlanma dileyeceğim, çünkü, O, bana pek lütfkardır" dedi. Sizden ve Allah'tan başka tapıklarınızdan kopup ayrılıyorum ve Rabb'ime dua ediyorum. Umulur ki, Rabb'ime dua etmekle mutsuz olmayacağım."*<sup>517</sup>

Hız. İbrahim'in, babası bir mümin olmadığı halde onun için Allah'a dua etmesinin gerçek nedeni de Kur'an ayetlerinde şöyle haber verilmektedir:

*"Kendilerine onların gerçekten çılgın ateşin arkadaşları oldukları açıklandıktan sonra -yakınları dahi olsa- müşrikler için bağışlanma dilemeleri Peygambere ve iman edenlere yaraşmaz. İbrahim'in babası için bağışlanma dilemesi, yalnızca ona verdiği bir söz dolayısıyla idi. Kendisine, onun gerçekten Allah'a düşman olduğu açıklanınca ondan uzaklaştı. Doğrusu İbrahim, çok duygulu, yumuşak huyluydu."*<sup>518</sup>

Bugün milyonlarca insanın ziyaret ettiği Mescid-i Haram'a yani Kabe'ye ilk yerleşen Hız. İbrahim, duasının devamında oğulları İsmail, İshak ve tüm mü'minler için şu isteklerde bulunmuştu:

*"Rabb'imiz, gerçekten ben, çocuklarımdan bir kısmını Beyt-i Haram yanında ekini olmayan bir vadiye yerleştirdim; Rabb'imiz, namazı dosdoğru kılsınlar diye (öyle yaptım), böylelikle Sen, insanların bir kısmının kalblerini onlara ilgi duyar kıl ve onları birtakım ürünlerden rızıklandır. Umulur ki şükrederler. Rabb'imiz, şüphesiz Sen, bizim saklı tuttuklarımızı da, açığa vurduklarımızı da bilirsin. Yerde ve gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz. Hamd, Allah'a aittir ki, O, bana ihtiyarlığa rağmen İsmail'i ve İshak'ı armağan etti. Şüphesiz Rabb'im, gerçekten duayı işitendir. Rabb'im, beni namazı(nda) sürekli kıl, soyumdan olanları da. Rabb'imiz, duamı kabul buyur. Rabb'imiz, hesabın yapılacağı gün, beni, anne-babamı ve mü'minleri bağışla."*<sup>519</sup>

<sup>517</sup> Meryem, 19/ 47-48.

<sup>518</sup> Tevbe, 9/ 113-114.

<sup>519</sup> İbrahim, 14/ 37-41.

Görüldüğü gibi Hz. İbrahim duasında hem Allah'ın sıfatlarını saymakta, hem de O'na şükretmektedir. O'ndan istediği şeyler de, kendisini O'na yakınlaştıracak, ahirette bağışlanmasına vesile olacak isteklerdir.

“ İbrahim'den ve onunla beraber olanlarda, sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır. Onlar kavimlerine demişlerdi ki, "Biz sizden ve sizin Allah'tan başka taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah'a inanıncaya kadar sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve nefret belirmiştir" demişlerdi. Yalnız, İbrahim'in babasına: "Andolsun ki, senin için mağfîret dileyeceğim; fakat sana Allah'tan gelecek herhangi birşeyi savmaya gücüm yetmez"sözü bu örneğin dışındadır. Ey inananlar deyin ki: "Rabbimiz, sana güvendik, sana yöneldik, dönüşümüz Sanadır. Rabb'imiz! Bizi, inkâr edenlerle imtihan etme; bizi bağışla, doğrusu sen, güçlü olan, Hâkim olansın."<sup>520</sup> “ Rabb'im bana iyilerden olacak bir çocuk ver.”<sup>521</sup>

“Hani İbrahim; "Ey Rabb'im, bu şehri güvenli bir yer kıl, halkından Allah'a ve ahiret gününe inananları çeşitli ürünlerle rızıklandır" dedi. Allah da; "Onlardan kâfir olanları ise kısa bir süre geçindirir, sonra cehennem azabına katlanmak zorunda tutarım. Ne kötü akıbet tir o!" buyurdu. Hani İbrahim ile İsmail, Kâbe'nin duvarlarını yükseltirlerken söyle dua etmişlerdi; "Ey Rabb'imiz, yaptığımızı kabul et hiç şüphesiz sen her şeyi işiten ve bilensin. Ey Rabb'imiz, ikimizi de sana teslim olanlardan eyle, soyumuzdan da sana teslim olan bir ümmet çıkar, bize ibadet yollarımızı göster, tevbemizi kabul buyur. Hiç şüphesiz Sen tevbelerin kabul edensin ve çok merhametlisin. Ey Rabb'imiz, içlerinden onlara senin ayetlerini okuyacak, Kitab'ı ve hikmeti öğretecek, kendilerini kötülüklerden arıtacak bir Peygamber gönder. Hiç şüphesiz sen azizsin ve hikmet sahibisin.”<sup>522</sup>

“Hani Rabb'i ona; "Teslim ol " buyurunca o da; "Ben âlemlerin Rabb'ine teslim oldum" dedi.”<sup>523</sup>

“ Ya Rabb'i, bana yararlı bilgi ve egemenlik ver ve beni iyi kullarının arasına kat. İlerdeki kuşaklar arasında doğruluğun sözcüsü olmamı nasip eyle. Beni bol nimetli cennette sürekli kalanlardan eyle. Babamı affeyle. Çünkü o sapıklardandır. İnsanların yeniden dirilecekleri gün beni mahcup etme ki o gün,

<sup>520</sup> Mümtetine, 60/ 4–5.

<sup>521</sup> Saffat, 37/ 100.

<sup>522</sup> Bakara, 2/ 126–129.

<sup>523</sup> Bakara, 2/ 131.

*insana ne malı ve ne de evlatları yarar sağlamaz. Yalnız temiz kalple Allah'ın huzuruna gelen kurtulur.*<sup>524</sup>

Allah, Hz. Muhammed (s.a.v.) dan başka sadece Hz. İbrahim (a.s.) için “*güzel bir örnek*”<sup>525</sup> kavramını kullanır. Hayatı iman ve teslimiyet olan İbrahim (a.s.) insanlığın ve dünya tarihinin dönüm noktalarından birini teşkil etmektedir. Haccdaki her menasikte onun bir hatırası mevcuttur. Hz. Muhammed (s.a.v.) O’nun duasının cevabıdır. Onun ölümsüzleşen duaları insanlık için birer kurtuluş reçetesidir.

#### 2.14.6. HZ YA’KUB’UN (a.s.) DUASI

Kur’an’da Peygamberlerin münacatlarıyla ilgili pek çok ayet vardır. Peygamberler insanlar içinden seçilmiş en saf, en ihlâslı ve en yüce şahsiyetlerdir. Kur’an bunlardan sadece 24 tanesini anlatmaktadır. Hz. Ya’kub (a.s.) da evlat acısıyla ve evlat ihanetiyle sınanmış bir Peygamberdir. Yusuf’un hasretiyle yıllarca sessizce inledi. Hüznünü içinde gizledi. Sonunda bu uğurda gözlerini feda etti. Fakat kimseye “derdim şudur” demedi şikâyetini Allah’a yaptı, ümitsizliğe düşmeden sabırla Allah’a dayandığını şu şekilde ifade etti:

*Egemenlik sadece Allah'ın tekelindedir. Ben yalnız O'na güveniyorum. Tüm dayanak arayanlar da yalnız O'na güvenmelidirler.* <sup>526</sup>

*"Hz. Yakub, oğullarına dedi ki; "Ben acımı ve ızdırabımı yalnız Allah'a şikayet ediyorum ve ben Allah hakkında sizin bilmediklerinizi biliyorum.* <sup>527</sup>

Sabrın sonunda mükâfatını oğluna kavuşarak aldı. Sabrıyla, ümidiyle ve Allah’a olan güveniyle insanlığa örnek bir model oldu.

*“ Hz. Yakub, oğullarına; "Sizin için daha sonra af dileyeceğim. Hiç kuşkusuz Allah affedicidir, merhametlidir" dedi.* <sup>528</sup>

Yusuf’una kavuştuğu gün kendisine ihanet edip oğlunu kendisinden ayıran diğer çocuklarının özrünü kabul etti ve onlar için Allah’tan af dileyeceğini söyledi. Çektiği onca ızdıraba rağmen merhametini gösterdi. Kendisine karşı yapılan

<sup>524</sup> Şuara, 26/ 83–89.

<sup>525</sup> Mümtehhine, 60/4.

<sup>526</sup> Yusuf, 12/67.

<sup>527</sup> Yusuf, 12/86.

<sup>528</sup> Yusuf, 12/98.

ihanetten dolayı kimseyi kınamadı. Bu yönüyle insanlığa bir sabır ve tevekkül örneğini verdi.

#### 2.14.7. HZ. YUSUF'UN (a.s.) DUASI

H. Yusuf kıssası, dua konusunda müminler için güzel örneklerle doludur. H. Yusuf, karşılaştığı her türlü sıkıntıya karşı tevekküllü ve teslimiyetli davranmasıyla, Allah'a olan sadakatiyle, sağlam bir imanın tüm alametlerini göstermiştir.

H. Yusuf'a ve babası H. Yakup'a isabet eden sıkıntılar, küçük yaştaki H. Yusuf'un kıskanç kardeşleri tarafından kuyuya atılıp bir kurt tarafından yenmiş gibi gösterilmesiyle başlar. Ancak H. Yakup, çok sevdiği oğlunun başına gelen bu olay karşısında Allah'a olan teslimiyetini korur:

*Yusuf'un yalandan kana bulanmış gömleğini getirdiler. Babaları Yakub dedi ki; "Anlaşılan nefsiniz sizi kötü bir işe sürükledi, bana düşen yaman bir sabırdır, anlattıklarınız karşısında Allah'ın yardımına sığınıyorum."*<sup>529</sup>

Ayetten de anlaşılacağı gibi oğlunun kanlı gömleği ile karşılaşan H. Yakup, gerçek bir mü'min tavrı göstererek yapacağı en doğru davranışın "sabır, tevekkül ve dua" olacağını söyler. Nitekim kuyuya atılarak ölüme terk edilen H. Yusuf, bir mucize eseri yoldan geçen bir kervan tarafından bulunur. Onu bulan kabile, onu para karşılığında satmaya karar verir ve yanlarına alır.

Bunun ardından köle olarak önde gelen bir Mısırlıya satılan H. Yusuf'a, ergenlik çağına geldiğinde Allah "ilim ve hikmet"<sup>530</sup> verir.

O'nu satın alan Mısırlının karısı, ayette bildirildiğine göre ondan murad almak ister. Bunu kabul etmeyen H. Yusuf'u hapse attırmakla tehdit eder. Bunun üzerine H. Yusuf şöyle dua eder:

*"(Yusuf) Dedi ki: "Rabbim, zindan, bunların beni kendisine çağırdıkları şeyden bana daha sevimlidir. Kurdukları düzeni benden uzaklaştırmazsan, onlara (korkarım) eğilim gösterir, (böylece) cahillerden olurum."*<sup>531</sup>

<sup>529</sup> Yusuf, 12/18.

<sup>530</sup> Yusuf, 12/22.

<sup>531</sup> Yusuf, 12/33.

Ayette görüldüğü gibi Hz. Yusuf, duasında içinde bulunduğu durumu samimi olarak itiraf etmiştir. Bunun ardından hapse atılan Hz. Yusuf, zindanda yanındakilere tebliğe başlar:

*“Ey zindan arkadaşlarım, birbirinden ayrı (bir sürü) Rabb’ler mi daha hayırlıdır, yoksa kahhar (kahredici) olan bir tek Allah mı? Sizin Allah’tan başka taptıklarınız, Allah’ın kendileri hakkında hiçbir delil indirmedığı, sizin ve atalarınızın ad olarak adlandırdıklarınızdan başkası değildir. Hüküm, yalnızca Allah’ındır. O, Kendisi’nden başkasına kulluk etmemenizi emretmiştir. Dosdoğru olan din işte budur; ancak insanların çoğu bilmezler.”<sup>532</sup>*

Yıllar boyu orada kaldıktan sonra, Mısırlının karısının da Hz. Yusuf’un masum olduğunu söylemesi üzerine Hz. Yusuf zindandan çıkarılır.<sup>533</sup>

Tüm bu sıkıntıların ardından Hz. Yusuf’un duası kabul edilir ve kuyuya atılma ile başlayan olaylar, ülkenin iktidarında söz sahibi olmasıyla devam eder:

*“İşte böylece Biz yeryüzünde Yusuf’a güç ve imkan (iktidar) verdik. Öyle ki, orada (Mısır’da) dilediği yerde konakladı...”<sup>534</sup>*

Böylece iktidar sahibi olan Hz. Yusuf, kendisini zindandan çıkararak hazinenin başına geçiren Allah’a şükreder ve dünyada Müslüman olarak ölmek ve ahirette de salihlerle birlikte olmak için dua eder:

*“Rabb’im, Sen bana mülkten (bir pay ve onu yönetme imkanını) verdin, sözlerin yorumundan (bir bilgi) öğrettin. Göklerin ve yerin Yaratıcısı, dünyada ve ahirette benim velim Sen’sin. Müslüman olarak benim hayatıma son ver ve beni salihlerin arasına kat.”<sup>535</sup>*

Hz. Yusuf (a.s.) Kölelikten sultanlığa, iftiraya uğramaktan zindan hayatına kadar her çeşit hayat şartıyla sınanan bir Peygamber olarak her durumda Allah’a dayanarak tevekkül etmiş ve sabır göstererek Allah’tan yardım dilemiştir. İffetin timsali olan bu kutlu Peygamber insanlığa ahlak dersi vererek insanın her dönemde karşılaşabileceği hile ve desiselere, iftira ve haksızlıklara karşı nasıl bir tavır takınması gerektiğine dair bir yaşam tarzı ortaya koymuştur.

---

<sup>532</sup> Yusuf, 12/39–40.

<sup>533</sup> Yusuf, 12/51–54.

<sup>534</sup> Yusuf, 12/56.

<sup>535</sup> Yusuf, 12/101.

#### 2.14.8. HZ EYYUB'UN (a.s.) DUASI

Kur'an'da dört yerde Hz. Eyyûb 'dan bahsedilir ve onun sabrı mü'minlere örnek olarak gösterilir. Allah'tan vahiy alan seçilmiş bir kul olan Hz. Eyyûb <sup>536</sup> , ciddi bir hastalığa yakalanarak sıkıntı çekmiştir. Ancak içinde bulunduğu her türlü ağır şartta daima sabrı ve Allah'a olan güveni ile öne çıkmıştır. Allah onun bu vasfını tüm mü'minlere örnek olarak gösterir:

*"... Gerçekten, Biz onu sabredici bulduk. O, ne güzel kuldu. Çünkü o, (daima Allah'a) yönelip, dönen biriydi."*<sup>537</sup>

Hz. Eyyûb yakalandığı hastalığın yanısıra bir de şeytanın olumsuz telkini ile karşı karşıya kalmıştı. Ancak Hz. Eyyûb bu sıkıntısını samimi olarak Allah'a açmış ve O'ndan yardım dileyerek O'na dua etmiştir:

*"Kulumuz Eyyûb 'ü de hatırla. Hani o: "Herhalde şeytan, bana kahredici bir acı ve azab dokundurdu" diye Rabb 'ine seslenmişti."*<sup>538</sup>

Bir başka ayette, Hz. Eyyûb'un içli duasından şöyle söz edilir:

*"Eyyûb de; hani o Rabb'ine çağrıda bulunmuştu: "Şüphesiz bu dert (ve hastalık) beni sarıverdi. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın."*<sup>539</sup>

Allah bu salih kulunun duasına icabet etmiştir. Allah'ın Hz. Eyyûb'a verdiği cevap ayetlerde şöyle aktarılır:

*Böylece onun duasına icabet ettik. Kendisinden o derdi giderdik; ona katımızdan bir rahmet ve ibadet edenler için bir zikir olmak üzere ailesini ve onlarla birlikte bir katını daha verdik.*<sup>540</sup>

Allah insanları çok farklı şekillerde imtihan etmektedir. Allah'ın salih kullarından biri olan Hz. Eyyûb de şiddetli bir sıkıntı ile denenmiştir. Benzer sıkıntılar, yine dünyadaki imtihan ortamı içinde başka mü'minlerin başına da gelebilir. Dolayısıyla bu tür bir durumda kalan bir mü'min, Hz. Eyyûb örneğinde olduğu gibi, imtihanın şekli ve süresi ne olursa olsun Allah'ın insana taşıyamayacağı yükü yüklemeyeceğinin bilincinde olmalıdır.

<sup>536</sup> Nisa, 4/163.

<sup>537</sup> Sa'd, 38/44.

<sup>538</sup> Sa'd, 38/41.

<sup>539</sup> Enbiya, 21/83.

<sup>540</sup> Enbiya, 21/84.

#### 2.14.9. HZ. ŞUAYB'IN (a.s.) DUASI

Medyen ve Eyke halkına Peygamber (s.a.v.) olarak gönderilen Hz. Şuayb, Allah'ın sınırlarını çiğneyen kavmini imana davet etmişti.<sup>541</sup>

Medyen halkının Hz. Şuayb'a cevabı önceki kavimlerin Peygamberlerine vermiş oldukları cevaplardan farklı olmadı. Hz. Şuayb'ın söylediklerini kabul etmeyen kavim, onu ve diğer müminleri yaşadıkları topraklardan sürgün etmekle tehdit etti:

*“Kavminin önde gelenlerinden büyüklük taslayanlar (müstekbirler) dediler ki: "Ey Şuayb, seni ve seninle birlikte iman edenleri ya ülkemizden sürüp, çıkaracağız veya mutlaka bizim dinimize geri döneceksiniz...”<sup>542</sup>*

H. Şuayb ise, Medyen halkının duyarsızlığı ve tehditkar tavrı üzerine Allah'a tevekkül ederek O'na dua etti:

*“Allah bizi ondan kurtardıktan sonra, bizim tekrar sizin dininize dönmemiz Allah'a karşı yalan yere iftira düzmemiz olur. Rabb'imiz olan Allah'ın dilemesi dışında, ona geri dönmemiz bizim için olacak iş değildir. Rabb'imiz, ilim bakımından her şeyi kuşatmıştır. Biz Allah'a tevekkül ettik. 'Rabb'imiz, bizimle kavmimiz arasında 'Sen hak ile hüküm ver,' Sen 'hüküm verenlerin' en hayırlısıdır.”<sup>543</sup>*

Sonunda Lut ve Nuh kavminin başına gelenler Medyen halkının da başına geldi. Hz. Şuayb'ın duası üzerine Allah hükmünü verdi ve Allah'ın elçisini tanımayan kavim helak edildi.<sup>544</sup> Peygamberlerin kavimleri için bedduada bulunmaları son çare olmuştur. Artık kavimlerinden ümit kestikleri ve kendilerine yönelik saldırılar çekilmez hale geldikten sonra bedduada bulunmak zorunda kalmışlardır. Şuayb (a.s.) da son çare olarak kendisi ile kavmi arasında hüküm vermesi için Allah'a yalvarmıştır.

#### 2.14.10. HZ. MUSA (a.s.) VE HZ. HARUN'UN (a.s.) DUALARI

İsrailoğulları'na elçi olarak gönderilen Hz. Musa, Firavun'un zulmünden kurtulması için, henüz bebek iken annesine gelen vahy üzerine bir nehre bırakılmıştı.

<sup>541</sup> A'raf, 7/85.

<sup>542</sup> A'raf, 7/88.

<sup>543</sup> A'raf, 7/89.

<sup>544</sup> A'raf, 7/91–92.

Firavun ve ailesi nehirde buldukları Hz. Musa'yı evlat edindiler.<sup>545</sup> Hz. Musa'ya Firavun'un sarayında ergenlik çağına geldiğinde diğer Peygamberler gibi Allah'tan "ilim ve hikmet" verildi.<sup>546</sup>

Kur'an'da Hz. Musa'nın Allah'a yönelerek dua etmesine neden olan bir olay şöyle anlatılır:

*“(Musa) Halkının haberi olmadığı bir zamanda şehre girdi, orda kavga etmekte olan iki adam buldu; bu kendi taraftarlarından, şu da düşmanlarından. Derken taraftarlarından olan, düşmanlarından olana karşı ondan yardım istedi. Bunun üzerine ona bir yumruk attı ve işini bitiriverdi. (Sonra da:) "Bu şeytanın işindendir; o, gerçekten açıkça saptırıcı bir düşmandır" dedi.”*<sup>547</sup>

Ayette anlatılan olay sonucunda Hz. Musa Allah'tan bağışlanma diledi ve bir daha suçlu ve günahkarlara destek olmayacağına dair Allah'a söz verdi:

*Dedi ki: "Rabb'im, gerçekten, ben kendi nefsimi zulmettim, artık beni bağışla." Böylece (Allah) onu bağışladı. Şüphesiz. O, bağışlayandır, esirgeyendir. Dedi ki: "Rabb'im, bana verdiğin nimetler adına, artık suçlu günahkârlara destekçi olmayacağım.”*<sup>548</sup>

Söz konusu olayın duyulması üzerine, bulunduğu şehrin önde gelenleri Hz. Musa'yı yakalayıp öldürmeyi planladılar. Bunu öğrenince Hz. Musa yine Allah'a dua etti:

*“Böylece oradan korku içinde (çevreyi) gözetleyerek çıkıp gitti: "Rabb'im, zalimler topluluğundan beni kurtar" dedi.”*<sup>549</sup>

Hz. Musa'nın duası kabul edildi ve Allah'ın yönlendirmesiyle Firavun'un şehrinde ayrılarak daha güvenli bir yere gitmek üzere yola koyuldu. Bu sırada da sürekli Allah'a yönelmiş, hep O'na dua etmişti:

*“Medyen'e doğru yöneldiğinde de: "Umarım Rabb'im, beni doğru bir yola yöneltip iletir" dedi. Medyen suyuna vardığı zaman, su almakta olan bir insan topluluğu buldu. Onların gerisinde de (hayvanları su başına götürmekten çekinen) iki kadın buldu. Dedi ki: "Bu durumunuz ne?" "Çobanlar sürülerini sulamadıkça, biz sürülerimizi sulayamayız; babamız, yaşı ilerlemiş bir ihtiyardır." dediler.*

<sup>545</sup> Kasas, 28/7–8.

<sup>546</sup> Kasas, 28/14.

<sup>547</sup> Kasas, 28/15.

<sup>548</sup> Kasas, 28/16–17.

<sup>549</sup> Kasas, 28/21.

*Hemencecik onların sürülerini suladı, sonra yine gölgeye çekilerek dedi ki: "Rabb'im, doğrusu bana indirdiğin her hayra muhtacım"*<sup>550</sup>

Bu olayların ardından Hz. Musa Medyen'de yerleşti. Ardından geçen 8-10 yıldan sonra ailesiyle birlikte Medyen'den ayrıldı. Yolda Tuva Vadisi denilen yere geldiğinde ilk vahyi alacaktı. Allah ona Firavun'a gitmesini ve kendisine dini tebliğ etmesini emretti. Hz. Musa'nın Kasas Suresi'nde Allah'a bu konuda şöyle dua ettiği bildirilir:

*"Dedi ki: "Rabbim, gerçekten onlardan bir kişi öldürdüm, beni öldürmelerinden korkuyorum. Ve kardeşim Harun; dil bakımından o benden daha düzgün konuşmaktadır, onu da benimle birlikte bir yardımcı olarak gönder, beni doğrulasın. Çünkü onların beni yalanlamalarından korkuyorum."*<sup>551</sup>

Kur'an'da bildirildiğine göre Hz. Musa içinde duyduğu heyecanın tebliğ görevini yerine getirmesine engel olmasından çekinmişti. Bunun için de Allah'a dua etti:

*Dedi ki: "Rabb'im, benim göğsümü aç. Bana işimi kolaylaştır. Dilimden düğümü çöz; ki söyleyeceklerimi kavrasınlar. Ailemden bana bir yardımcı kıl, kardeşim Harun'u. Onunla arkamı kuvvetlendir. Onu işimde ortak kıl, Böylece Sen'i çok tesbih edelim. Ve Sen'i çok zikrederim. Şüphesiz Sen bizi görüyorsun."*

Hz. Musa'nın bu samimi duasına karşılık Allah onu ve kardeşini özel bir koruma altına aldığını şöyle bildirmiştir:

*"(Allah) Dedi ki: "Pazunu kardeşinle pekiştirip güçlendireceğiz; sizin ikinize de öyle bir 'güç ve yetki' vereceğiz ki, ayetlerimiz sayesinde size erişemeyecekler. Siz ve size uyanlar galip olanlarsınız."*<sup>552</sup>

Hz. Musa'nın Firavun'a göstermiş olduğu mucizeler, Firavun'un yanındaki bazı kişilerin iman etmesine vesile olurken, Firavun ve kavminin büyük kısmı Allah'a karşı büyüklenmekte ısrar ediyorlardı. Bunun üzerine Hz. Musa'nın Allah'a şöyle dua ettiği Kur'an'da bildirilir:

*"Musa dedi ki: "Rabb'imiz, şüphesiz Sen, Firavun'a ve önde gelen çevresine dünya hayatında bir çekicilik (güç, ihtişam) ve mallar verdin. Rabb'imiz, Sen'in yolundan saptırmaları için (mi?) Rabb'imiz, mallarını yerin dibine geçir ve onların kalblerinin üzerini şiddetle bağla; onlar acı azabı görecekleri zamana kadar iman*

<sup>550</sup> Kasas, 28/22–24.

<sup>551</sup> Kasas, 28/33–34.

<sup>552</sup> Kasas, 28/35.

*etmeyecekler." Allah, Hz. Musa'nın duasına şöyle karşılık verdi: "İkinizin duası kabul olundu. Öyleyse dosdoğru yolda devam edin ve bilgisizlerin yoluna uymayın."*  
553

Hz. Musa'nın yukarıdaki duasının ardından Firavun ve tüm inkarcı çevresi helak edilmiş ve İsrailoğulları Mısır'dan ayrılmışlardır. Mısır'dan çıkmalarından bir süre sonra, Hz. Musa kardeşi Hz. Harun'u yerine bırakarak, kırk günlüğüne Tur Dağı'na çıktı. Burada kendisine vahyin gelmesini bekledi.<sup>554</sup> Vahy gelince de Allah'a şöyle dua etti: *"... Rabbim, bana göster, Seni göreyim"*<sup>555</sup>

Allah, Hz. Musa'nın bu isteğine şöyle karşılık verdi:

*"...(Allah:) "Beni asla göremezsin, ama şu dağa bak; eğer o yerinde karar kılabilirse, sen de Beni göreceksin." Rabb'i dağa tecelli edince, onu paramparça etti. Musa bayılarak yere düştü. Kendine geldiğinde: "Sen ne Yücesin (Rabb'im). Sana tevbe ettim ve ben iman edenlerin ilkiyim" dedi. "Ey Musa" dedi. "Sana verdiğim risaletimle ve seninle konuşmamla seni insanlar üzerinde seçkin kıldım. Sana verdiklerimi al ve şükredenlerden ol."*<sup>556</sup>

Hz. Musa Tur Dağı'na giderken kavminden sorumlu olarak kardeşi Hz. Harun'u bırakmıştı. Ancak kavmi Hz. Musa'nın gidişi ile birlikte gevşeklik göstererek Mısır'daki putperest inanışlara dönüş yaptılar. Kendilerine bir buzağı heykeli yaptılar ve ona tapındılar. Hz. Musa kavminin buzağıya tapması üzerine aralarından müminleri ayırarak Allah'ın daha önceden vahyettiği buluşma yerine doğru yola çıktı. Ancak buluşma yerine gelmeden bunları da ayetin ifadesiyle "dayanılmaz bir sarsıntı" tutunca, Allah'tan kendisi ve yanındaki müminler için bağışlanma diledi:

*" Musa belirlediğimiz buluşma zamanı için kavminden yetmiş adam seçip ayırdı. Bunları da 'dayanılmaz bir sarsıntı' tutuverince, dedi ki: "Rabb'im, eğer dileseydin, onları da, beni de daha önceden helak ederdin. (Şimdi) İçimizdeki beyinsizlerin yaptıklarından dolayı bizi helak edecek misin? O da Sen'in denemenden başkası değildir. Onunla sen dilediğini saptırır, dilediğini hidayete eriştirirsin. Bizim velimiz Sen'sin. Öyleyse bizi bağışla, bizi esirge; Sen bağışlayanların en hayırlısıdır. Bize bu dünyada da, ahirette de iyilik yaz, şüphesiz ki biz Sana yöneldik.."*<sup>557</sup>

<sup>553</sup> Yunus, 10/88–89.

<sup>554</sup> A'raf, 7/142.

<sup>555</sup> A'raf, 7/143.

<sup>556</sup> A'raf, 7/143–144.

<sup>557</sup> A'raf, 7/155–156.

Kur'an'da Hz. Musa ile ilgili olarak anlatılanlara baktığımızda, Hz. Musa'nın dualarında en çok dikkat çeken noktalardan birinin, onun samimiyeti ve açık sözlülüğü olduğunu görürüz. Allah'a samimi bir biçimde dua etmiş ve O'ndan yardım dilemiştir. Allah, Hz. Musa'yı zamanla ve olaylarla eğiterek büyük güç sahibi bir Peygamber haline getirmiştir.

Yani, önceden de vurguladığımız gibi, duanın en önemli şartlarından biri samimiyetle yapılmasıdır. İnsanı bu noktada yanıltabilecek engellerden biri, Allah'a karşı utanarak O'na bazı günah ya da kusurları itiraf etmeme eğilimidir. Bazı insanlar bu eğilimin etkisiyle Allah'a dua ederken çok "resmi" bir ruh hali içinde olurlar ve belki utanma duygusundan belki de kibirlerinden dolayı Allah'a her şeylerini açmazlar. Oysa Allah insanın her türlü kusurunu, yaptığı hata ve aklından geçen her türlü yanlış ve anormal fiil ya da düşünceyi zaten bilmektir. O halde yapılması gereken şey, açık sözlülükle ve samimiyetle Allah'a yönelip her sırrı O'na açmaktır. Allah'a karşı duyulması gereken içli korku, Allah ile kulu arasında "resmiyet" sokacak bir engel değil, kulunu Allah'a teslimiyetli ve samimi bir biçimde yakınlaştıracak bir teşviktir.

#### 2.14.11. HZ SÜLEYMAN'IN (a.s.) DUASI

Hz. Süleyman'ın önemli özelliklerinden biri, büyük bir güç ve iktidara sahip olmasıydı. Ona birçok üstün yetenekler de verilmişti. Hz. Süleyman'a verilen bu üstün yetenekler arasında cinleri yönetmek, hatta hayvanlarla konuşmak da bulunuyordu. Hz. Süleyman'ın hayvanların konuşmalarını anlaması Kur'an ayetlerinde şöyle haber verilir:

*“Süleyman, Davud'a mirasçı oldu ve dedi ki: "Ey insanlar, bize kuşların konuşma dili öğretildi ve bize her şeyden (bol bir nimet) verildi. Gerçekten bu, apaçık bir üstünlüktür.”<sup>558</sup>*

Kendisine verilen üstünlüklerden dolayı Allah'a şükreden Hz. Süleyman'ın duası ise şöyledir:

*"... Rabb'im, bana, anne ve babama verdiğin nimete şükretmemi ve hoşnut olacağın salih bir amelde bulunmamı ilham et ve beni rahmetinle salih kulların arasına kat." <sup>559</sup>*

---

<sup>558</sup> Neml, 27/16.

<sup>559</sup> Neml, 27/19.

Allah, Hz. Süleyman'a bazı özel yeteneklerin dışında büyük maddi imkanlar da sunmuştu. Hz. Süleyman da bu zenginliklere karşı O'na hep şükretmiş ve şöyle dua etmişti:

*“Rabb'im, beni bağışla ve benden sonra hiç kimseye nasib olmayan bir mülkü bana armağan et. Şüphesiz Sen, karşılıksız armağan edensin.”*<sup>560</sup>

Dua konuları sadece şahsi ve dünyevi istekler olmaması gerekir. Hz. Süleyman'ın "hiç kimseye nasip olmayan bir mülk" istemesi de dünyevi bir istek değil, aslında ahirete yönelik bir istektir. Nitekim onun:

*"Süleyman: Gerçekten ben mal sevgisini, Rabb'imi anmak için istedim, dedi. Nihayet güneş battı. (O zaman:) Onları (atları) tekrar bana getirin, dedi. Bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı.”*<sup>561</sup> dediği ayetlerde bildirilmektedir.

Eğer bir insan elinde bulunan maddi imkanları Allah rızası için kullanıyor ve bu imkanlar onu Allah'a yakınlaştırıyor ve Allah'ı anmasına vesile oluyorsa, onun dünya nimetlerini istemesi konusunda sıkıntı duymasına gerek yoktur. Çünkü artık bu nimetler onu ahirete yakınlaştıracak birer vesile haline gelmiştir.

#### 2.14.12. HZ YUNUS'UN (a.s.) DUASI

Hz. Yunus (a.s.) kıssası Kur'an'da nazil olan ilk kıssadır. Allah Kalem suresinde geçen bu ilk kıssada Hz. Resulullah (s.a.v.) 'a “balık sahibi gibi olma”<sup>562</sup> diye uyarıda bulunur. Hz. Yunus (a.s.) Peygamber olarak gönderildiği kavmini terk etmişti. Ayetlerde görüldüğü gibi, binmiş olduğu gemide yolcular arasında kura çekilmiş ve kura sonucunda onun denize atılmasına karar verilmişti. Yine Kur'an'da bildirildiğine göre, denize atılan Hz. Yunus (a.s.), dev bir balık tarafından yutulmuştur.

*“Şüphesiz Yunus da gönderilmiş(elçi)lerdendi. Hani o, dolu bir gemiye kaçmıştı. Böylece kur'aya katılmıştı da, kaybedenlerden olmuştu. Derken onu balık yutmuştu, oysa o kınanmıştı.”*<sup>563</sup>

<sup>560</sup> Sa'd, 38/35.

<sup>561</sup> Sa'd, 38/32.

<sup>562</sup> Kalem, 68/48

<sup>563</sup> Saffat, 37/139–142.

*“Zunnun'a (Yunus'a) gelince hani o öfke içinde yurdundan ayrılırken artık bizim kendisini sıkıntıya uğratmayacağımızı sanmıştı.”<sup>564</sup>*

Balığın karnında iken pişmanlık duyan Hz. Yunus, Allah’a şöyle dua etmiştir:

*“Fakat sonra karanlıklar içinde "Senden başka ilah yoktur, sen her türlü noksanlıktan münezzehsin, ben gerçekten bir zalim oldum " diye bize seslendi.”<sup>565</sup>*

Allah ise Hz. Yunus'un samimi duasına karşılık onu mucizevî bir biçimde kurtarmıştır:

*“Bunun üzerine duasına icabet ettik ve onu üzüntüden kurtardık. İşte Biz, iman edenleri böyle kurtarıyoruz.”<sup>566</sup>*

Hz. Yunus'u Allah daha sonra da itaatli bir kavmin başına geçirmiştir:

*“Onu yüz bin veya (sayısı) daha da artan (bir topluluk)a (Peygamber olarak) gönderdik. Sonunda ona iman ettiler, Biz de onları bir süreye kadar yararlandırdık.”<sup>567</sup>*

Allah bir duayı kabul ederken bunu belli sebeplere bağlar, ancak dilerse sebepsiz de istenilen şeyi gerçekleştirebilir. Bu göklerin ve yerin Rabb’i olan Allah için son derece kolaydır. Allah Hz. Yunus'un duasını kabul ederken de her türlü zor görünen şartı ortadan kaldırmış ve Hz. Yunus'u balığın karnından kurtarmıştır. Bu, insanın hiçbir zaman Allah'ın rahmetinden umut kesmemesi ve hep O'na dua etmesi gerektiğinin çarpıcı delillerinden biridir. İnsan Rabb’ine içten yöneldiği müddetçe, kesin bir karşılık görecektir.

#### 2.14.13. HZ ZEKERİYYA’NIN (a.s.) DUASI

Kur'an'ın üç ayrı suresinde Hz. Zekeriya'nın dualarından bahsedilir. Yaşı ilerlemiş olan Hz. Zekeriya, kendi ardından kavmi içinde imanı ayakta tutması için Allah'tan bir varis istemiştir. Kendisi çocuk sahibi olmak için oldukça yaşlı, karısı ise kısır olduğu için varisi yoktur ve Allah'a duada bulunmuştur:

<sup>564</sup> Enbiya, 21/87.

<sup>565</sup> Enbiya, 21/88.

<sup>566</sup> Enbiya, 21/88.

<sup>567</sup> Saffat, 38/147–148.

*“Hani O, Rabb’ine içinden yalvarmış. Ve demişti ki; "Ey Rabb'im, kemiklerim yıprandı, yaşlılık alevi başımı sardı. Şimdiye kadar sana dua edip de bedbaht olduğum hiç olmadı. Benden sonra yerime geçecek yakınlarımdan yana endişeliyim. Eşim de çocuktan kesilmişti bana kendi katından bir oğul bağışla. Bu oğul, benim ve Yakupoğullarının mirasını sürdürsün. Ya Rabbi, onu sevimli bir insan yap. Allah dedi ki; "Ya Zekeriyya, sana Yahya adında bir oğul müjdeliyoruz Bu adı daha önce hiç kimseye vermemiştik. Zekeriyya dedi ki; "Benim nasıl oğlum olabilir. Eşim çocuktan kesildi, ben ise ileri derecede yaşlandım.”<sup>568</sup>*

*Zekeriya da; hani Rabb’ine çağrıda bulunmuştu: “Rabb'im, beni yalnız başıma bırakma, Sen mirasçılardan en hayırlısıdır.”<sup>569</sup>*

Ayette Hz. Zekeriya'nın Allah'a gizlice seslendiği bildirilmektedir. Bu, samimiyetin en büyük göstergelerinden biridir. Nitekim Allah, Kendisine bu tür bir samimiyet içinde çağrıda bulunan Hz. Zekeriya'nın duasını kabul etmiştir:

*“Onun duasına icabet ettik, kendisine Yahya’yı armağan ettik, eşini de doğurmaya elverişli kıldık. Gerçekten onlar hayırlarda yarışarlardı, umarak ve korkarak bize dua ederlerdi. Bize derin saygı gösterirlerdi.”<sup>570</sup>*

*“(Allah buyurdu:) “Ey Zekeriya, şüphesiz Biz seni, adı Yahya olan bir çocukla müjdelemekteyiz; Biz bundan önce ona hiçbir adaş kılmamışız.”<sup>571</sup>*

*“O mihrapta namaz kılariken, melekler ona seslendi: “Allah, sana Yahya’yı müjdeler. O, Allah’tan olan bir kelimeyi (İsa’yı) doğrulayan, efendi, iffetli ve salihlerden bir Peygamber (s.a.v.) dir.”<sup>572</sup>*

Ayetlerin devamında bildirildiğine göre, Hz. Zekeriyya, duasına karşılık ileri yaşına rağmen, Allah'ın kendisine bir erkek evlat bağışlamasına şaşırır. Kendisine müjdeyi ileten melek ise O'na Allah'ın kudretini hatırlatır. Zekeriyya evlat isterken kendi şartlarını dile getiriyor; ancak ne zaman ki, Allah O'nun duasına cevap verince kendisi bile şaşırıyor ve nasıl çocuğum olabilir diyor. İsterken kullandığı dil imanın aşkın dili, sorarken kullandığı dil aklın içkin dilidir. Duayı aşk mertebesinde etmiş, soruyu akıl mertebesinden sormuştur.<sup>573</sup>

Allah samimi kullarının dualarına onlar için en hayırlı olacak şekilde icabet eder. Ve Allah içten çağrıda bulunan inananların tek dostu ve yardımcısıdır. Allah,

<sup>568</sup> Meryem, 19/ 3–8; Ayrıca bkn. Al-i İmran, 3/ 38–41.

<sup>569</sup> Enbiya, 21/89.

<sup>570</sup> Enbiya, 21/90.

<sup>571</sup> Meryem, 19/7.

<sup>572</sup> Al-i İmran, 3/39.

<sup>573</sup> İslamoğlu, *Gerekçeli Meal-Tefsir*, I, 112.

çocuk sahibi olması imkânsız gibi görünen Hz. Zekeriya'ya da, samimi duasına icabet ederek salih bir oğul armağan etmiştir. Sonunda kendisini de oğlunu da Allah için feda eden bir şehit Peygamber olarak Peygamberlik zincirine bir altın halka olarak eklenmiştir.

#### 2.14.14. HZ. İSA'NIN (a.s.) DUASI

Hiz. İsa (a.s.) İnsanlık tarihinde eşine rastlanılmayan bir şekilde dünyaya gelmiştir. Onun doğumu bir mucizenin gerçekleşmesidir. Babasız olarak dünyaya gelmesi, beşikte iken konuşması ve Allah'ın izniyle hastaları iyileştirmesi her biri harikulade bir olay olarak gerçekleşmiştir. O insanlığa bir müjde ve kurtuluş çaresi olarak gönderilmiştir. Onun hakkında Kur'an'da, şöyle buyurulmuştur:

*"... Onun adı Meryem oğlu İsa Mesih'tir. O, dünyada ve ahirette 'seçkin, onurlu, saygındır' ve (Allah'a) yakın kılınanlardandır.." <sup>574</sup>*

Kur'an'da havarilerinin Hiz. İsa'dan Allah'a dua etmesini ve gökten bir sofraya talep indirilmesini istedikleri haber verilir. "Sofra" anlamına gelen Maide Suresi'nde anlatılan bu olay şöyledir:

*"Havariler: "Ey Meryem oğlu İsa, Rabb'in bize gökten bir sofraya indirebilir mi?" demişlerdi. O da: "Eğer inanmışlarsanız Allah'tan korkup-sakının" demişti. (Bu sefer Havariler:) "Ondan yemek istiyoruz, kalplerimiz tatmin olsun, senin de gerçekten bize doğru söylediğini bilelim ve buna şahidlerden olalım" demişlerdi." <sup>575</sup>*

Havarilerin bu isteklerinin altında olağanüstü bir olay görmek isteği yatıyordu. Hiz. İsa, bu mucize isteğinin yersiz olduğunu belirtmesine rağmen, havariler gökten sofraya inerse kalplerinin daha da tatmin olacağını söyleyerek ısrar ettiler. Hiz. İsa ise, havarilerin bu istekleri üzerine Allah'a dua ederken, Kur'an'daki birçok dua örneğinde olduğu gibi Allah'ı sıfatlarıyla andı. Kur'an'da, Hiz. İsa'nın bu duasından şöyle söz edilir:

*"Meryem oğlu İsa: "Allah'ım, Rabb'imiz, bize gökten bir sofraya indir, öncemiz ve sonramız için bir bayram ve Sen'den de bir belge olsun. Bizi rızıklandır, Sen rızık vericilerin en hayırlısısın" demişti." <sup>576</sup>*

<sup>574</sup> Al-i İmran, 3/45.

<sup>575</sup> Maide, 5/112-113.

<sup>576</sup> Maide, 5/114.

Allah Hz. İsa'nın duasını kabul etti ve şöyle buyurdu:

*Allah demişti ki: "Şüphesiz ben bunu size indireceğim. Artık bundan sonra sizden kim inkâr ederse, ben onu gerçekten âlemlerden hiç kimseyi azablandırmayacağım bir azabla azablandıracağım."*<sup>577</sup>

Hız. İsa'nın Maide Suresi'ndeki ikinci duası ise, havarilerin korunup gözetlenmesi ve bağışlanması konusundadır.<sup>578</sup>

Kendisine yapılan iftiralara cevap olarak şikayetini Allah'a yapmıştır. Kavminin isyanı konusunda işi Allah'a havale ederek: *"Eğer onlara azap edersen onlar senin kulların eğer bağışlarsan da şüphesiz aziz ve hakim olan sensin"*<sup>579</sup> şeklinde dua ederek işi rabbinin rahmetine bırakmıştır. Resulullah (s.a.v.) 'ın da İsa'nın (a.s.) bu duasını çok defa gece namazlarında yaptığı hatta rivayetlere göre bu ayeti sabaha kadar tekrarladığı söylenmiştir.<sup>580</sup> Onun bu muhteşem duası insanlık için Peygamberlik müessesinin merhamet ve şefkat vazifesi olduğu konusunda en güzel örnektir.

#### 2.14.15. HZ. MUHAMMED'İN (s.a.v.) DUALARI

Duaya hazır olma noktasında Peygamberimizin tavrı örneklik teşkil etmektedir. O, her konuda yılmadan, usanmadan, kınayanların kınamasından korkmadan ısrarlı bir şekilde çalıştı, mücadele için lazım olan şartları yerine getirdi. Hatta ayakları şişinceye kadar ibadete gece gündüz devam etti. Rabb'inin rızası dışında hiç bir iş yapmamaya özen gösterdi. Peygamberlik görevini hakkıyla yerine getirdi ve sonra da ellerini açıp her an, belki günde yetmiş defa Rabb'ine dua etti. Dua ile Rabb'ine halini arz etti.

Kuran'da *"Şüphesiz sen, pek büyük bir ahlak üzerindesin"*<sup>581</sup> ayetiyle tanıtılan son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) , gecenin bir bölümünü dua, zikir ve ibadetle geçiriyordu. Bir ayette bundan şöyle söz edilir:

*"Gerçekten Rabb'in, senin gecenin üçte ikisinden biraz eksiğinde, yarısında ve üçte birinde kalktığını bilir; seninle birlikte olanlardan bir topluluğun da. Geceyi*

<sup>577</sup> Maide, 5/115.

<sup>578</sup> Bkz. Maide, 5/ 116-118.

<sup>579</sup> Maide, 5/118

<sup>580</sup> Mevdudî, a.g.e, IV, 298.

<sup>581</sup> Kalem, 68/4.

*ve gündüzü Allah takdir eder. Sizin bunu sayamayacağınızı bildi, böylece tevbenizi kabul etti...*"<sup>582</sup>

Kur'an'da Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) müminlere karşı ne kadar düşkün ve şefkatli olduğu anlatılır ve onlar için bağışlanma dilemesi emredilir:

*"Allah'tan bir rahmet dolayısıyla, onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın onlar çevrenden dağılır giderlerdi. Öyleyse onları bağışla, onlar için bağışlanma dile ve iş konusunda onlarla müşavere et. Eğer azmedersen artık Allah'a tevekkül et. Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever."*<sup>583</sup>

Kur'an'da daha birçok ayette Peygamberimiz (s.a.v.)'in dualarından bahsedilmektedir. Dualarda Allah'ı sıfatları ile birlikte anmanın en güzel örneklerini Peygamberimiz Hz. Muhammed'in dualarında görebiliriz. Bunlardan bir tanesi şöyledir:

*"De ki: "Ey mülkün sahibi Allah'ım, dilediğine mülkü verirsın ve dilediğinden mülkü çekip-alırsın, dilediğini aziz kılar, dilediğini alçaltırsın; hayır Sen'in elindedir. Gerçekten Sen, her şeye güç yetirensin."*<sup>584</sup>

Tüm Peygamberler gibi Hz. Muhammed (s.a.v.) de gönderildiği kavmin ileri gelenleri tarafından tehdit edilmiş ve zaman zaman şeytanın olumsuz telkinleri ile karşı karşıya kalmıştır. Böyle durumlarda Peygamberimiz (s.a.v.) Allah'a üzerindeki sıkıntıyı kaldırması için şöyle yalvarmıştır:

*"Ve de ki: "Rabb'im şeytanın kışkırtmalarından sana sığınırım. Ve onların benim yanımda bulunmalarından da Sana sığınırım Rabb'im."*<sup>585</sup>

Mü'minun Suresi'nin son ayetinde ise Peygamberimiz (s.a.v.)'in bir duası şöyle aktarılır:

*"Ve de ki: "Rabb'im bağışla ve merhamet et, Sen merhamet edenlerin en hayırlısıdır."*<sup>586</sup>

Resulullah (s.a.v.)'in hayatına baktığımız zaman, duanın onun hayatının her noktasına serpiştirilmiş bir eylem olduğunu görüyoruz. Dua, onun hayatında âdeta bir hayat tarzına dönüşmüştür. O; yatarken, kalkarken; yemekten önce ve sonra; tuvalete girerken, tuvaletten çıkarken; elbisesini giyerken ve çıkarırken; bineğe

<sup>582</sup> Müzzemmil, 73/20.

<sup>583</sup> Al-i İmran, 3/ 159.

<sup>584</sup> Al-i İmran, 3/ 26.

<sup>585</sup> Mü'minun, 23/97-98.

<sup>586</sup> Mü'minun, 23/118.

binerken; hasta iken, sıhhatli iken; sefere çıkarken, seferden döndükten sonra; sevinçli ve üzücü olaylar karşısında; namazda ve namazdan sonra; bir cenaze esnasında, birinin yeni elbise giydiğini gördüğünde; evden çıkarken, eve girerken; hoşuna giden bir mal gördüğünde; belâya uğrayanları gördüğünde, gök gürültüsü işittiğinde... Bunlar gibi daha hayatın bir çok alanında dua ile iç içe yaşıyordu. Ruhun gıdası dua olduğundan O, ruhunu gıdasız bırakmıyordu. O özlü duaları tercih ederdi. Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "*Resûlullah (s.a.v.) özlü duaları tercih eder, diğerlerini bırakırdı.*"<sup>587</sup> Bir de Hz. İbnu Mes'ud'un rivayetine göre "*Resûlullah (s.a.v.) duayı üç kere yapmaktan, istiğfarı üç kere yapmaktan hoşlanırdı.*"<sup>588</sup> Şimdi Peygamberimizin genel olarak yaptığı dualardan örnekler verelim:

*"Allah'ım! Ürpermeyen kalpten, doymayan nefisten, fayda vermeyen bilgiden ve kabul olunmayacak duadan sana sığınırım."*<sup>589</sup>

*"Allah'ım! Bize dünyada da bir hayır, ahirette de bir hayır ver. Bizi cehennem azabından koru."*<sup>590</sup>

*"Allah'ım, yeterince helâlinden vererek beni haramından koru. Lutfunla ver. Başkasına muhtaç etme."*<sup>591</sup>

*"Allah'ım! Aczden, tembellikten, korkaklıktan, düşkünlük derecesine varan ihtiyarlıktan, cimrilikten Sana sığınırım. Hayat ve ölüm fitnesinden de Sana sığınırım. Kabir azabından da Sana sığınırım."*<sup>592</sup>

*"Ey Rabb'im, hatamı, bilmezliğimi, bütün işimdeki israfımı ve Sen'in, benden daha iyi bildiğin kusurlarımı ört. Ey Allah'ım, hatalarımı, bilerek ve bilmeyerek yaptığım kusurlarımı ve şaka şeklinde olan eksiklerimi ve bende olan bütün kusurları affet. Ey Allah'ım, benim peşin, açık ve gizli yaptığım her şeyi affet. Önce yaptıran ve sonra bıraktıran Sen'sin. Sen her şeye kadirsin."*<sup>593</sup>

*"Ey Allah'ım! Ben Sen'den doğru yolu, takvayı, iffet ve istiğnayı (insanlara muhtaç olmamayı) dilerim."*<sup>594</sup>

*"Ey Rabb'im! Bana yardım et; aleyhime yardımda bulunma. Beni muzaffer kıl; başkasını bana muzaffer kılma. Benim için düşmana tuzak kur; aleyhime tuzak kurma. Beni doğruya yönelt ve hidayeti bana kolaylaştır. Taşkınlık gösterene karşı*

<sup>587</sup> Ebû Dâvûd, *Salât*: 358, (1482).

<sup>588</sup> Ebû Dâvûd, *Salât*: 361, (1524).

<sup>589</sup> Tirmizî, *Deavât*: 69, (3478); Nesâî, *İstiâze*: 2, (8, 255).

<sup>590</sup> Bakara, 2/201. Buhârî, *Deavât*:55; Müslim, *Zikr ve dua*:26.

<sup>591</sup> Tirmizî, *Deavât*:111, (3563)

<sup>592</sup> Buhârî, *Cihâd*: 27; Müslim, *Zikir*: 17; Tirmizî, *Deavât*: 71,(3485).

<sup>593</sup> Buhârî, *Deavât*:60;Müslim, *Zikr ve dua*: 70.

<sup>594</sup> Müslim, *zikir*: 27; Tirmizî. *Deavât*:74,(3489).

*bana yardım et. Ey Rabb'im, beni, Sen'i çok zikreden, Sana çok şükreden, Sen'den çok korkan, Sana çok itaat eden, Sana karşı huşu ve tevazuda bulunan, Sana çok çok dönüp yalvaran kul eyle. Ey Rabb'im, tevbemi kabul et. Günahımı yıkayıp temizle. Duamı kabul et. Hücetimi sabit kıl. Lisanıma doğruluk, kalbime hidayet ver. Kalbimin kirini gider.*"<sup>595</sup>

*"Ey Allah'ım! Bana öğrettiğin şeylerden beni faydalandır. Faydalı olacak şeyleri bana öğret ve ilmimi arttır. Her hal üzerine hamd Allah'a mahsustur. Cehennemliklerin hal ve sıfatlarından Allah'a sığınırım.*"<sup>596</sup>

*"Ey kalpleri evirip çeviren Allah'ım! Kalbimi, dininin üzerinde sabit kıl.*"<sup>597</sup>

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: *"Kişinin yaptığı dualar içinde en hayırlısı şudur: 'Ey Allah'ım, Sen'den dünya ve âhirette âfiyet istiyorum.'*"<sup>598</sup>

Resulullah'ın hayatının her safhasında dua vardır. Hayatı Allah'tan koparmayan her insanın önünde peygamberin dua hayatı bir yol gösterici kılavuz olarak durmaktadır. İşte, Kur'an'ı bize yaşantısıyla tefsir eden Resulullah'ın (s.a.v.) hayatından yola çıkarak bir müminin ömür boyu günlük hayatında yapması gereken duaları şu şekilde sıralayabiliriz:

Sabah Kalkınca, *"Allah'ım! Ben, şunu ikrar ederek sabahladım: Seni, arşının hamelelerini, meleklerini ve bütün mahlûkatı şahit tutuyorum ki, Sen kendisinden başka ilâh olmayan Allah'sın ve Muhammed Senin kulun ve resulündür.*"<sup>599</sup> Veya

*"Ey semâvât ve yeri yaratan, gayb ve şahâdet âlemini bilen, celâl ve ikram sahibi Allah'ım! Sana şu dünya hayatında bağlılığımı ilân ediyor ve Sen'i buna şahit tutuyorum, Sen şahit olarak yetersin.*"<sup>600</sup> buyururdu.

Elbise Giyerken, *"O Allah'a hamdolsun ki, benden herhangi bir havl ve kuvvet olmaksızın bu elbiseyi bana giydirdi ve (bunu) bana rızık olarak verdi.*"<sup>601</sup>

Yemek yerken de Resulullah, *"Bizi nimetleriyle yediren, içiren ve bizi Müslüman kılan Allah'a hamd olsun.*"<sup>602</sup> derdi.

<sup>595</sup> Tirmizî, *Deavât*:103, (3551); Ebû Dâvûd, *Salât*: 27; İbn Mâce, *Dua*: 17.

<sup>596</sup> Tirmizî, *Deavât*:129, (3599)

<sup>597</sup> Tirmizî, *Deavât*:90, 3522.

<sup>598</sup> Canan, a.g.e., 17, 504

<sup>599</sup> Ebû Dâvûd, *Edep*, 101; Tirmizî, *Deavât*, 79.

<sup>600</sup> Müsned, I, 412.

<sup>601</sup> Ebu Davud, *Libas*, 11. Tirmizî, *Deavât*,56.

<sup>602</sup> Ebû Davud, *At'ime*:15.

Eve girerken, “Allah’ım! Her giriş ve çıkışında senden hayır diliyorum. Allah’ın adıyla evimize girer, Allah’ın adıyla çıkarız ve sadece Rabbimize dayanıp güveniriz. Sonra da ev halkına selam versin”<sup>603</sup> Evden çıkarken de, “Allah’ın adını anarak (evimden çıkıyorum) ben, Allah’a dayanıp tevekkül ettim. (Her türlü bela, musibet ve olumsuzluklardan uzaklaşmak; hayır ve güzelliklere nail olmak ancak Yüce ve azamet sahibi) Allah’ın havl ve kuvvetiyledir.”<sup>604</sup> derdi.

Helâya Girerken, “Allah’ım! Her türlü pislikten ve pis olan şeylerden (bütün şeytanların şerrinden) sana sığınırım.”<sup>605</sup> Helâdan çıkarken, “Benden eziyeti gideren ve afiyet ihsan eden Allah’a hamdolsun.”<sup>606</sup> derdi.

Yola Çıkarken, “Bu (vasıtayı) bizim hizmetimize veren Allah’ın şanı yücedir, yoksa biz buna takat getiremez, güç yetiremezdik. Biz elbette Rabbimize dönmekteyiz.”<sup>607</sup> ayetlerini okur ve binitine binerken şöyle derdi: “Allah’ım yolculuk boyunca arkadaşımız sensin. Çoluk çocuğumuzu da sana emanet ederiz. Allah’ım bizi nasihatlerinle birlikte kıl. Bizi emniyet içersinde memleketimize geri çevir. Allah’ım bize mesafeleri kısalt, yolculuğumuzu kolay kıl. Allah’ım yolculuğun sıkıntılarından sana sığınırım ve dönüşün zorluklarından ve kötülüklerinden de sana sığınırım.”<sup>608</sup>

Akşam Olduğunda, “Allah’ım! Sen’den başka ilah olmadığına, birliğine ve şerikin olmadığına ve Muhammed’in Sen’in kulun ve Rasulün olduğuna, Sen’i, hamele-i arşını, meleklerini ve bütün mahlukâtını şahit tutarak akşamladım.”<sup>609</sup>

Uykudan Önce, “Allahım kendimi sana teslim ediyorum Yüzümü Sana çeviriyor ve işlerimi Sana havale ediyorum. Hem korkarak hem de ümit ederek sırtımı Sana dayıyorum. Senden ancak yine Sana sığınılır, başka sığınak yoktur. Allah’ım! İndirdiğin kitaba ve gönderdiğin Nebî’ye îmân ettim.”<sup>610</sup>

Gece ve seher vakti, “Allahım! Sana teslim oldum, sana inandım, sana tevekkül ettim. Sana yöneldim. Hasmina karşı senin (bürhanın) ile dâva açtım. Hakkımı aramada senin hakemliğine başvurdum. Önden gönderdiğim ve arkada bıraktığım hatalarımı affet. Gizli işlediğim, aleni yaptığım, benim bilmediğim, senin

<sup>603</sup> Ebû Dâvûd, *Edeb*, 112.

<sup>604</sup> Tirmizî, *Deavât*, 34.

<sup>605</sup> İbn Mâce, *Taharet*, 9.

<sup>606</sup> İbn Mâce, *Taharet*, 10.

<sup>607</sup> Zuhurf, 43/13–14.

<sup>608</sup> Tirmizî, *Deavât*, 42(3438); Nesâî, *İstiaze* 27.

<sup>609</sup> Ebû Davud, *Edep*, 101.

<sup>610</sup> Buhârî, *Deavât*, 6–7; Tirmizî, *Deavât*, 16.

*benden daha iyi bildiğin hatalarımı da affet! İlerleten sen, gerileten de sensin. Senden başka ilah yoktur".<sup>611</sup> derdi.*

Ezanı Dinleyince, *"Ey şu eksiksiz / hak çağrının ve dosdoğru kılınan namazın rabbi olan Allahım! Muhammed'e vesile ve fazilet ver. Ve onu vaat ettiğin o çok övülen makama ulaştır."*<sup>612</sup> buyururdu.

Abdest Alırken *"Allahım! Günahlarımı bağışla evimi geniş kıl ve rızkımı mübarek eyle."*<sup>613</sup> Abdest aldıktan sonra da, *"Allah'ım! Seni hamdınla tesbih ederim. Şahadet erdim ki senden başka ilah yoktur. Senden istiğfar ister sana tevbe ederim."*<sup>614</sup> veya *"Allah'ım! Beni çok tevbe edenlerden ve çok temizlenenlerden kıl."*<sup>615</sup> diye dua ederdi.

Mescitlere Gिरerken, *"Her mescitte yüzlerinizi o'na doğrultun ve dini yalnızca kendisine has kılarak ona dua edin"*<sup>616</sup> ayetini okur ve *"Rabbim günahımı affet, rahmet kapılarını bana aç"* mescitten çıkarken de Rabbim günahımı affet, lütuf kapılarını benim için aç."<sup>617</sup> derdi.

Namazda, Hz. Ebu Bekir'in Resulullah (s.a.v.) 'a gelerek bana namazda okuyacağım bir dua öğret. Demesi üzerine Resulullah (s.a.v.) ona şu duayı okumasını tavsiye etmiştir:

*"Deki: Allah'ım ben nefsimi çok zulmettim. Günahları ancak sen affedersin. Öyle ise beni şanına yakışır bir mağfiretle bağışla, bana merhamet et. Sen affedici ve merhamet edicisin."*<sup>618</sup>

Resulullah (s.a.v.) namaza başlarken iftitah tekbirinden sonra şu duaları okuduğu rivayet edilmiştir:

*"Allah'ım, seni her çeşit noksan sıfatlardan takdis ederim, hamdım sanadır. Senin ismin mübarek, azametini yücedir, senden başka ilah yoktur."*<sup>619</sup>

*"Namazım, ibadetim, hayatım ve ölümüm alemlerin rabbi şeriksiz (ortaksız) olan Allah içindir. Ben bununla emrolundum. Ben O'na teslim olanların ilkiyim. Ey Allahım, beni amellerin ve ahlakın en iyisine sevk et. Bunların en iyisine senden*

<sup>611</sup> Buhârî, *Teheccüt*:1, *Daavât*: 10, *Tevhid*: 8, 24, 35; Müslim, *Salâtu'l-Müsâfirin*: 199, (769); Tirmizî, *Daavât* 29, (3414); Ebü Dâvud, *Salât* 121, (771); Nesâî, *Kıyâmu'l-Leyl* 9, (3, 209, 210).

<sup>612</sup> Buhârî, *Ezan*, 12.

<sup>613</sup> Nevevî, *a.g.e.*, s. 334; Seyyid Sabık, *Fıkhu's-Sünne*, Pınar Yay., İstanbul, 1993, I, 54-55.

<sup>614</sup> Nevevî, *a.g.e.*, s. 64.

<sup>615</sup> Tirmizî, *Taharet*, 55.

<sup>616</sup> A'raf, 7/29.

<sup>617</sup> Tirmizî, *Salât*, 234.(314).

<sup>618</sup> Buhârî, *Sıfat us Salât*, 149, *Deavât*, 17, *Tevhid*, 9; Müslim, *Zikr*, 48; Tirmizî, *Deavât*, 98.

<sup>619</sup> Tirmizî, *Salât*, 179(243); Ebu Dâvud, *Salât*, 122(776); İbn'i Mâce, *İkamet'is-salât*, 1,(804).

*başka sevkedenden yoktur. Beni kötü amellerden ve kötü ahlaktan koru, bunların kötülüğünden ancak sen korursun.*”<sup>620</sup>

*“Allah büyüktür. Yüzümü hanîf ve Müslüman olarak gökleri ve yeri yaratan Allah’a yönelltim. Ben müşriklerden değilim. Allah’ım melik sensin senden başka İlah yoktur. Seni hamdınla her türlü noksanlıklardan tenzih ederiz.*”<sup>621</sup>

Resulullah (s.a.v.) rivayetlerden anlaşıldığına göre Fatiha ile zammı sure arasında şu duayı okumuşlardır:

*“Ey Allahım, benimle hatalarımın arasını doğu ile batının arası gibi uzak kıl. Allahım, beni hatalarımdan öyle temizle ki, kirden paklanan beyaz elbise gibi olayım. Allahım, beni hatalarımdan su dolu ve kar ile yıka.*”<sup>622</sup>

Resulullah (s.a.v.) rüku ve secde ile ilgili:

*“Haberiniz oldun ben rüku ve secdede Kur’an okumaktan men edildim. Öyleyse rükuda Allah’ı tazim edin, secdede ise dua etmeye gayret edin. Zira secdede iken yaptığınız dua icabet edilmeye layıktır.*”<sup>623</sup> buyurmuştur.

Resulullah (s.a.v.) sizden biri rüku edince üç kere: *“Büyük Rabbim (her çeşit kusurdan) münezzehdir.”* Secde edince de üç kere: *“Ulu Rabb’im (her türlü kusurdan) münezzehdir”* <sup>624</sup>der, secde de şu duaları okumuşlardır:

*“Allahım seni takdis ve tenzih ederim. Rabbimiz takdisimiz hamdınladır. Ey Allahım beni mağfiret et.”*<sup>625</sup> *“ Münezzehsin, mukaddessin, meleklerin ve Ruh’un Rabb’isin ”* <sup>626</sup> *“Allahım! Büyük-küçük, önceki- sonraki, açık-gizli bütün günahlarımı mağfiret buyur.”*<sup>627</sup> *“Gazabından hoşnutluğuna, cezalandırmandan bağışlanmana sığınırım, seni, nasıl öveceğimi bilemem sen kendini övdüğün gibisin.”* <sup>628</sup>

Resulullah (s.a.v.) rukudan kalkınca: *“Rabbimiz hamd -çok temiz ve mübarek kılınan hamd- sanadır.”*<sup>629</sup> İki secde arasında da: *“Allahım! Bana mağfiret et, merhamet et, bana ihsanda bulun bana hidayet ver, bana rızık ver”*<sup>630</sup> derdi.

<sup>620</sup> Nesâî, *İftitah*, 16,(2,129).

<sup>621</sup> Nesâî, *İftitah*,17,( 2,131).

<sup>622</sup> Buhârî, *Ezan*, 89(711) ; Müslim, *Mesacid*, 147,( 598); Ebu Dâvûd, *Salât*, 123,(781); Nesâî, *İftitah*, 15,( 2,128,129).

<sup>623</sup> Müslim, *Salât*, 207,(479); Ebu Dâvûd, *Salât*, 152,(876);Nesâî, *iftitah*, 98,(2,189).

<sup>624</sup> Ebu Dâvûd, *Salât*,154,(886);Tirmizî, *salât*,194,(164).

<sup>625</sup> Buhârî, *Ezan*, 123,139, *Meğazi*,50; Müslim, *Salât*, 217(484); Ebu Dâvûd; *Salât*, 152, (887); Nesâî, *İftitah*, 153,( 2,219).

<sup>626</sup> Canan, *a.g.e.*, 1776.

<sup>627</sup> Müslim, *Salât*, 216, (483) Ebu Dâvûd, *Salât*, 152,(878).

<sup>628</sup> Tirmizî, *Deavât*,76.( 3493).;Müslim, *Salât*, 27.

<sup>629</sup> Buhârî, *Ezan*, 799.

<sup>630</sup> Tirmizî, *Salât*, 211,(284);Ebu Dâvûd, *Salât*, 145,(850);İbn Mâce, *Salât*, 23, (898).

Teşehhüdde de şu duaları yapardı:

“ Her türlü tazim ve saygı, tüm ibadetler ve namazlar, tüm övücü güzel sözler Allah’a mahsusuttur. Allah’ın selamı rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun ey Peygamber . Selam bizim ve Allah’ın salih kullarının üzerine olsun. Ben şahadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur ve yine şahadet ederim ki Muhammed Allah’ın kulu ve Resul’udur.”<sup>631</sup> Allah’ım Muhammed’e ve aline rahmet et İbrahim ve aline rahmet ettiğin gibi, Allah’ım Muhammed ve aline bereket ver İbrahim ve aline bereket verdiğin gibi.”<sup>632</sup>derdi. Selam verdikten sonra da “Allahım! Sen selamsın. Selamet de sendendir. Ey celal ve ikram sahibi sen münezzehsin sen yücesin”<sup>633</sup> “Bir olan Allah’tan başka İlâh yoktur ve onun ortağı da yoktur. Mülk O’nundur, hamd de O’nadır.O her şeye kadirdir. Güç ve kuvvet yalnızca Allah’ındır. O’ndan başkasına ibadet etmeyiz. O nimet, fazilet ve güzel övgü sahibidir. Allah’tan başka İlâh yoktur. Halis olarak din O’na aittir. kâfirler istemese de.”<sup>634</sup> diye dua ederdi.

Namaz; fiili bir dua ve niyaz, eyleme dönüşmüş bir tevhid ve Allah’ın huzurunda huşû ve hudû dolu bir boyun eğiştir. Namaz kulun rabbiyle ahdini tazelemesidir. Fatiha başlı başına bir duadır. Her bir rükünle beraber mutlaka bir zikir veya bir dua vardır. Namaz baştan sona tesbih, tekbir, tevhid, hamd ve övgüdür. Secde namazın zirvesi ve kulun rabbine en yakın olduğu andır. Kul boyun eğdikçe yücelir adeta mi’raca çıkar. Secde duaların aracısız olarak Allah’a arz edildiği “sidretu’l munteha”dır. Teşehhüd Allahla sohbet ve selamlaşmadır. Namaz bu şuurla kılınmalı ve bu ruh haliyle Allah’a yalvarılmalıdır.

İftar Ederken, "Ey Allahım! Sadece senin için oruç tuttum ve senin rızkınla orucumu açtım." <sup>635</sup> diye dua ederdi.

Kadir Gecesinde, Hz. Aişe validemiz Hz. Resulullah’a (s.a.v.) Kadir gecesinde nasıl dua edmesi gerektiğini söylediğinde Resulullah (s.a.v.) cevaben:

“Allahım! Sen affedicisin, cömertsin, affetmeyi seversin beni de affet”<sup>636</sup> diye dua etmesini tavsiye etmiştir.

<sup>631</sup> Nevevî, a.g.e., s. 92.

<sup>632</sup> Sabık, a.g.e., I.179.

<sup>633</sup> Müslim, *Mesacid*, 135,(591);Tirmizî, *Salât*, 224,( 300);Ebu Dâvûd, *Salât*,360,( 1413); Nesâî, *Sehv*, 80,( 3,68).

<sup>634</sup> Sabık, a.g.e., I, 185.

<sup>635</sup> Ebu Dâvûd, *Siyam*, 22 (2358).

<sup>636</sup> Tirmizî, *Deavât*, 84.

## 2.15. SALİHLERİN DUASI

Kur'an-ı Kerimde Peygamberlerin dualarının yanısıra salih kulların dualarından da bahesedilir. Allah'ın salih kullarından; meleklerin, Hz. Meryem'in Hz.İsa'nın havarilerinin, mağara ashabının, imranın eşinin ve firavunun eşinin dualarına yer verilmiştir.

### 2.15.1. MELEKLERİN DUASI

Melekler yüce Allah'ı sübhan ismi ile tesbih eder, Allah'a hamd edip müminler için de istiğfar dilerler.

*“Onlar: “Sen kudret ve egemenlikte kusursuz ve eksiksizsin! Sen'in bize bildirdiğin dışında bir bilgimiz yoktur. Doğrusu yalnız Sen'sin her şeyi bilen, gerçek hikmet sahibi!” diye cevap verdiler.”*<sup>637</sup>

*“En üstteki gökler (O'nun korkusundan) neredeyse parçalanır; melekler Rablerinin sonsuz ihtişamını hamd ile yüceltir ve yeryüzündekiler için bağışlanma dilerler. Şüphesiz Allah, çok bağışlayıcıdır, rahmet kaynağıdır.”*<sup>638</sup>

Arş melekleri Allah'ın kudret tahtını taşırlar ve bir yandan da O'nu hamd ile tesbih edip yüceltirler ve müminler için bağışlanma dilerler.<sup>639</sup>

### 2.15.2.HZ. İSA'NIN HAVARİLERİNİN DUASI

*Havâriyyûn* (tekili: *havârî*) Kur'an'da Hz. İsa'nın bağlıları için kullanılan bir ünvandır. Bu terime (“beyazlık” anlamına gelen *havar*'dan türetilmiştir) birçok müfessir tarafından, “yıkayarak elbisesini beyazlatan kişi”den (çünkü rivayete göre, Hz. İsa'nın müritlerinden bazısının işi buydu) “beyaz elbiseler giyen kişi”ye veya “kalbi beyaz (yani, temiz) olan kişi”ye<sup>640</sup> kadar değişen birçok anlam verilmiştir. Ancak kuvvetle muhtemeldir ki *havârî* terimi, Hz. İsa zamanında ve belki o'nun da

<sup>637</sup> Bakara, 2/32.

<sup>638</sup> Şura, 42/5.

<sup>639</sup> Bkz. Mü'min, 40/7-9.

<sup>640</sup> Razi, *a.g.e.*, VIII.69-70; Muhammed Reşit Rıza, *Tefsiru'l Kur'âni'l Hakim*, Daru'l-Menar, Kahire, 1947, III, 314.

mensubu bulunduğu Filistin'de yaşayan dinî bir Yahudi grubu olan Essene Kardeşliği'ne mensubiyeti göstermek için kullanılmıştır. Ve son zamanlarda keşfedilen Ölü Deniz Kitabeleri'nin sağladığı deliller de bu görüşü desteklemektedir. Essenîler, ahlakî safiyet sahibi olma ve fedakârca davranma gereğini vurgulamaları ile temayüz etmişlerdi ve inançlarının zahirî bir işareti olarak daima beyaz elbiseler giyerlerdi. Bu, onlara neden bu adın verildiğini tatmin edici şekilde açıklamaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v.) 'in, bir defasında, “Her Peygamberin *havârîleri* vardır” (Buhârî ve Müslim) demiş olduğu gerçeği, yukarıdaki görüş ile çelişmez. Çünkü o, bu terimi mecazî anlamda, Hz. İsa'nın “Allah yolundaki yardımcıları”nı kastederek kullanmıştır.<sup>641</sup>

*“İsa, onların hakikati reddettiklerinin farkına varınca sordu: “Kim Allah yolunda benim yardımcılarım olacak?” Beyazlara bürünmüş olanlar cevap verdi: “Biz, [Allah yolunda] senin yardımcılarının olacağız! Biz Allah'a inanırız: Sen de şahit ol, biz O'na teslim olmuşuz! Ey Rabb'imiz! Bize yücelerden indirdiğine inanıyor ve bu Elçi'ye tâbi oluyoruz; o halde bizi [hakikate] şahitlik yapanlarla bir tut!”*<sup>642</sup>

### 2.15.3.ASHAB-I KEHF'İN DUASI

Mağara ashâbı olarak bilinen “ashab-ı kehf”, bir grup gencin inançlarından dolayı zamanın zalim Roma yöneticilerinden kaçıp bir mağaraya sığınmaları hikâyesidir. Kur'an kehf kıssasını ele alırken olayın ne zaman ve nerede olduğu, mağaraya sığınanların kaç kişi oldukları ve isimlerinin ne olduğu hakkında bir bilgi vermez. Sayıları ve mağarada ne kadar kaldıkları konusunda yapılan tartışmalar içinde “karanlığa taş atmak” şeklinde bir ifade kullanır. Bundan maksat olaydan çıkarılacak derstir yoksa tarihi bir hikâyeyi anlatmak değildir.<sup>643</sup> Kur'an, bu gençlerin zalim Roma yöneticileri karşısında inançlarını haykırdıkları şu şekilde anlatır:

*“Onların kalplerini metin kıldık. O yiğitler (o yerin hükümdarı karşısında) ayağa kalkarak dediler ki: “Bizim Rabb'imiz, göklerin ve yerin Rabb'idir. Biz, O'ndan başkasına tanrı demeyiz. Yoksa saçma sapan konuşmuş oluruz.”*<sup>644</sup>

<sup>641</sup> Esed, a.g.e., Al-i İmran 52-53. Ayet ilgili not.

<sup>642</sup> Al-i İmran, 3/52-53.

<sup>643</sup> Kutub, a.g.e., VII, 94,101.

<sup>644</sup> Kehf, 18/14.

Öyle anlaşıyor ki inançlarından dolayı büyük bir baskı ile karşılaşan bu yiğitlerin hicret etmekten başka bir çareleri kalmıyor. Bunun için bir mağaraya sığınmış ve Rabb'lerine şu şekilde yalvarmışlardır:

*"O gençler, mağaraya sığındıkları zaman, demişlerdi ki: "Rabb'imiz, katından bize Bir rahmet ver. ve işimizden bize doğruyu kolaylaştır (bizi başarılı kıl)." <sup>645</sup>*

Kıssanın Hz. Resulullah (s.a.v.) 'ın Mekke'den Medine'ye hicret edeceği zamana yakın bir dönemde nazil olması ve hicret esnasında Resulullah (s.a.v.) 'ın Hz. Ebu Bekir ile sevr mağarasına sığınmaları çok manidardır. Bundan çıkarılacak olan ders imanın en büyük imkan olduğu ve insanın inancını yaşayabileceği bir mağaralık kadar yeri bile varsa korkmaması gerektiğidir. <sup>646</sup>

#### 2.15.4.FİRAVUN'UN KARISININ DUASI

Allah iman eden kadınlar için iki örnek verir; bunlardan biri de firavunun karısıdır. Asiye ismiyle bilinen bu yiğit kadının duası Firavunun sarayında firavunun zulmüne rağmen iman eden bir şahsiyetin duası olarak Kur'an şu şekilde ölümsüzleştirmiştir:

*"Allah, iman edenlere de Firavun'un karısını örnek verdi. Hani demişti ki: "Rabb'im bana kendi katında, cennette bir ev yap; beni Firavun'dan ve onun yaptıklarından kurtar ve beni o zalimler topluluğundan da kurtar." <sup>647</sup>*

O sarayda bir First Lady olarak lüks ve dünyevi hayatın zevkleri içinde yaşamak dururken, iman edip tüm bunları elinin tersiyle itmiş ve rabbinden kendisine cennete bir ev verilmesini ve zalim firavunun zulmünden kurtulmayı istemiştir.

#### 2.15.5.İMRANIN KARISININ DUASI

Kur'an Allah'ın iki kişiyi ve iki aileyi alemler içinden seçip üstün kıldığını bildirir. Bunlardan iki kişi Hz. Adem (a.s.) ve Hz. Nuh (a.s.) dur. Bu iki aile de

<sup>645</sup> Kehf, 18/10.

<sup>646</sup> Tevbe, 9/ 40.

<sup>647</sup> Tahrim, 66/11.

İbrahim (a.s.) ve İmran aileleridir. Bu seçkin aileler Allah’a teslimiyet ve adanmışlıkla ün salmışlardır. İşte imranın karısı da insanlığa adayış için fedakarlığını nasıl bir şey olduğunu ispatlamaya çalışan bir yiğit kadın örneğidir. Rabbi için adayacak hiçbir şeyi olmayan bu kadın karnındaki çocuğu Allah için adayarak adağın ve adanmanın zirvesini göstermiştir.

*Bir vakit İmran’ın kadını, “Ey Rabb’im! Rahmimdeki (çocuğumu) Sen’in hizmetine adayacağıma söz veriyorum. Benden bunu kabul et: Doğrusu, yalnız Sen, her şeyi duyan, her şeyi bilensin!” diye (Rabb’ine) seslenmişti. Fakat çocuğu doğurunca, “Ey Rabb’im!” dedi, “Bak, bir kız çocuk doğurdum.” Hâlbuki Allah, neyi doğuracağını ve (onun istediği) erkek çocuğun hiçbir zaman bu kız gibi olamayacağını bilmekteydi “ve ona Meryem ismini verdim. Lânetlenmiş Şeytana karşı onu ve soyunu korumanı diliyorum.”<sup>648</sup>*

Kendinden bir parçayı ciğerparesini Allah yoluna adayan bu kadının yapmış olduğu bu dua, duada gösterilmesi gereken edebin en güzel örneğidir. Karnındaki çocuğun kız olduğunu bilmeden adayan ve doğduğunda kız olduğunu görünce sanki bir kusur işlemiş gibi bir mahcubiyetle hareket eden bir durumla karşı karşıyayız. Buna rağmen verdiği sözden geri dönmüyor ve kendisinden kabul edilmesi için rabbine yalvarıyor. Çocuğumu verdim daha ne yapacağım şeklinde çaka satarak Allah’ı minnet altında bırakmıyor. Hem adıyor hem de kabul edilmesi için boyun eğip yalvarıyor. Bu, duanın hangi edep ve terbiyeyle yapılması gerektiği konusunda çok mükemmel bir örnektir.

#### 2.15.6. MERYEM’İN DUASI

Meryem, Kur’an’ın Firavunun eşiyle beraber inanan kadınlar için secip üstün kıldığı iki örnek kadından biridir.<sup>649</sup> Meryem, imranın kadının daha karnında iken Allah için mabede adanmış olduğu adaktır. Annesi onun için dua ederken onu ve neslini kovulmuş şeytandan Allah’a sığındırmış<sup>650</sup> ve tertemiz bir şekilde bir iffet örneği olarak yetiştirmiştir. Mabede gittikten sonrada bu iffet örneğinin yetişmesi için onun bakımını üstlenen Allah’ın insanlığa rahmet için gönderdiği

<sup>648</sup> Al-i İmran, 3/35–36.

<sup>649</sup> Tahrim, 66/ 12.

<sup>650</sup> Al-i İmran, 3/ 36.

Peygamberlerden biri olan Hz. Zekeriyya (a.s.) olmuştur.<sup>651</sup> Bir gün Cebrail (a.s.) kendisine görününce o Allah'a sığındığını şu ifadelerle dile getirmişti:

*"(Meryem) dedi ki: "Gerçekten ben, senden, Rahman'a sığınırım! Eğer sakınan bir kimse isen."*<sup>652</sup>

Onun iffeti ve temizliği inanan kadınlar için bir numune-i imtisal olmuştur.

#### 2.15.7. TALUT'UN ASKERLERİNİN DUASI

Kur'an'da Hz. Dâvûd (a.s.) zamanında Tâlûd'un komutasında kendilerinden kat kat üstün olan zalim Câlûd'a ve ordusuna karşı savaştan bir topluluğun kıssası anlatılmaktadır. Bedir savaşı için de bir moral kaynağı olarak anlatılan bu kıssada Tâlûd ve askerleri Allah'a şu şekilde yalvarıyorlar:

*"Onlar Câlûd ve kuvvetleriyle karşı karşıya geldiklerinde, "Ey Rabb'imiz! Bize zorluklara tahammül gücü bağışla, adımlarımızı sağlam kıl ve hakikati inkâr eden bu topluma karşı bize yardım et!" diye dua ettiler."*<sup>653</sup>

İnanan insanın dayanağı Allah'tır. Tarih Allah'a dayanan nice az toplulukların kendilerinden kat kat üstün topluluklara galebe çaldığının örnekleriyle doludur. Sayısal üstünlük bazen hiçbir şey ifade etmeyebilir. Allah'a dayananlar her zaman kazanan taraf olmuşlardır.

#### 2.15.8. FİRAVUN'A KARŞI ÇIKAN SİHİRBAZLARIN DUASI

Hz. Musa (a.s.) ile Firavun arasındaki mücedele sırasında Firavun Hz. Musa'nın (a.s.) göstermiş olduğu mucizeleri sihir olarak kabul edip onu düelloya çağırmıştı. Ülkesindeki ünlü sihirbazları çağırarak Hz. Musa'nın (a.s.) davetini bu şekilde karalayıp etkisiz hale getirmeye çalışmıştı. Oysa büyük sahnede Hz. Musa'nın (a.s.) göstermiş olduğu mucizeleri gören sihirbazlar bunun sihir olmadığını anlamış ve hemen secdeye kapanıp iman etmişlerdir. Onların kıssası ve Firavunun onlara yapmış olduğu tehdid karşısında ortaya koydukları tavır ve Allah'a yaptıkları duayı Kur'an'dan öğreniyoruz:

<sup>651</sup> Al-i İmran, 3/ 37.

<sup>652</sup> Meryem, 19/18.

<sup>653</sup> Bakara, 2/249-250.

*"Sihirbazlar ise secdeye kapandılar. "Âlemlerin Rabb'ine iman ettik" dediler. "Musa'nın ve Harun'un Rabb'ine " dediler. Firavun dedi ki: "Ben size izin vermeden ona iman mı ettiniz? Bu, hiç şüphesiz şehirde, halkını oradan çıkarmak için kurduğunuz bir tuzaktır. Ama yakında (başınıza gelecekleri) göreceksiniz! Mutlaka ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim, sonra da hepinizi asacağım!" Onlar da : "Biz zaten Rabb'imize döneceğiz".dediler. Sen sadece Rabb'imizin ayetleri bize geldiğinde onlara inandığımız için bizden intikam alıyorsun. Ey Rabb'imiz! Bize bol bol sabır ver, Müslüman olarak canımızı al, dediler."*<sup>654</sup>

Sihirbazlar o güne kadar işlemiş oldukları günahların affedilmesi ve Allah'ın kendilerini bağışlaması için Allah'a sığınıp yalvarmışlardır.

## 2.16. IZDIRARI DUA

Duanın birçok çeşidi vardır. İnsan dara düşünce sığınacak yüce bir sığınak arama ihtiyacı hisseder. İşte böyle sıkıntılı anda yapılacak duaya en güzel örnek ızdırari duadır. Izdırar şiddetli sıkıntı, ihtiyaç, şiirde şairin nesirde nesircinin caiz olmayan dil kullanımına ihtiyaç duyması anlamında kullanılır. Çoğulu "zarâir"dir. Zaruret, ızdırar mastarından isimdir. Izdırar; muhtaç ve mecbur etmek demektir<sup>655</sup>

İnsanın, zorluklar içinde sıkıntı çektiği, nefsinin daraldığı, yeryüzünün kendisine dar geldiği ve musibetlerle karşı karşıya kaldığı anda kendisini bu zor durumdan kurtaracak bir sığınak araması ve kendisini bu sıkıntılardan kurtarması için yüce yaratıcısından yardım istemesi, yalvarıp yakarmasıdır. İnsanı bu sıkıntısından kurtaracak tek varlık elbette onu bu sıkıntılarla imtihan eden Allah'tır:

*"Yoksa bunalmışa kendisine dua ettiği zaman icabet eden, fenalığı gideren, sizi yeryüzünün halifeleri kılan mı? Allah ile beraber bir tanrı (ediniyorsunuz) Öyle mi? Siz ne kıt düşünüyorsunuz?"*<sup>656</sup>

Allah'ın dışında, bunalmış kimsenin kendisine iltica edebileceği, sıkıntıda kalanın sıkıntısını giderebilecek olan kimdir. İmam Ahmet'ten gelen bir rivayete göre Allah Resulüne kime dua edilmesi gerektiği sorulması üzerine Resulullah (s.a.v.) : *"Sana bir zarar dokunduğunda senden bu zararı savıp gideren ve sen çölde*

<sup>654</sup> A'raf, 7/120-126.

<sup>655</sup> İbn Manzûr, a.g.e., "ضرأ", md., IV, 483.

<sup>656</sup> Nemi, 27/ 62.

*kaybolup gittiğinde sana yolunu gösterecek olana ve sana bitki bitirene dua et*” buyurdu.<sup>657</sup>

Bunalmış olanın duasını kabul eden sadece Allah’tır. Ayette geçen "el-muztarr; bunalmış olan için İbn Abbas zaruret sahibi, çaresizlik içerisinde kalmış ve bunalmış kimse, Süddî, “Hiçbir güç ve takati olmayan kimse, Zünnun da: “Allah’ın dışındaki herkesten bütün ilişkileri koparmış olan kimsedir” diye açıklamışlardır.<sup>658</sup>

Elmalılı Hamdi Yazır şöyle der: “Yoksa kendisine yalvardığı zaman bunalmışa karşılık verip başındaki sıkıntıyı gideren, yani uzaklaştıran, muztarr, hastalık veya diğer bir şiddet ve ihtiyaç ile sıkışan, bunalan çaresiz demektir. Burada kastedilen cinstir. Bu sebepten her sıkılanın duasını kabul etmek gerekmez. "O dilerse kaldırılmasını istediğiniz belayı kaldırır" <sup>659</sup> gibi dilemesiyle kayıtlıdır. Bununla birlikte çoğu zaman şiddetli ihtiyaç halinde duanın kabul olunacağına işaret, hatta vaad, yani söz verme de var, demektir. Çünkü sıkışma halinde ihlâs ortaya çıkar. Nice imansızların imana geldikleri görülür.”<sup>660</sup>

Allah Resulü, en büyük destekçileri olan amcası Ebu Talib ve eşi Hz. Hatice’yi kaybedince Mekke’de çok sıkıntı çekmeye başladı ve bunun üzerine bir çıkış yolu aradı. Kendi davetine icabet ederler diye azaldı kölesi Zeyd ile beraber Tâîf’e gitti. Fakat Resulullah (s.a.v.) ’ın davetini kabul etmedikleri gibi onu taşladılar ve şehirlerinden kovdular. Kan revan içinde kendini şehrin dışını atan Hz. Muhammed o sıkıntı ve ızdırab içinde Rabb’ine şöyle yalvarmıştı:

*“Allah’ım kuvvetimin zaafını ve çaresizliğimi, halk nazarında hor görülmüşlüğümlü ancak Sana arz ve şikâyet ederim. Ey merhametlilerin en merhametlisi! Herkesin hor görüp de dalına bindiği biçarelerin Rabb’i Sen’sin. Sen benim Rabb’imsin. Beni kime bırakıyorsun? Beni reddeden uzağa mı, yoksa işimi eline verdiğin düşmana mı? Senin gazabına uğramadıysam çektiğim mihnet ve belalara aldırış etmem. Fakat senin lütuf ve merhametin, bana bunları da gösteremeyecek kadar geniştir. Allah’ım! Gazabına uğramaktan, Sen’in hoşnutluğundan uzak kalmaktan, senin o karanlıkları aydınlatan, dünya ve ahiret işlerini nizama koyan zatının nuruna sığınırım. Allah’ım sen razı olana kadar affını diliyorum. Her kuvvet ve kudret Sen’inle kaimdir.”* <sup>661</sup>

<sup>657</sup> İbn Kesir, *a.g.e.*, VI, 203.

<sup>658</sup> Kurtubî, *a.g.e.*, XVI, 193..

<sup>659</sup> En’am, 6/41.

<sup>660</sup> Yazır, *a.g.e.*, V, 508–509.

<sup>661</sup> İbn Hişam, *Sîre*, II.61–62.; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, III, 136.

M. Âsım Köksal, *İslam Tarihi*, Köksal Yayıncılık: II.133–140, Ebu’l Hasan Ali en Nedvî, *Rahmet Peygamber (s.a.v.) i*, İz Yay. İstanbul.2005. s. 119–120.

Yüce Allah kendisine dua etmesi halinde bunalmış olanın duasını kabul edeceğini taahhüt etmekte ve bu hususta kendi zatı hakkında böylece haber vermektedir. Çünkü zorunlu olarak O'na sığınmak, ihlâsın bir neticesidir. Kalbin O'ndan başka herkesten ilişkiyi koparmasının bir belirtisidir. Yüce Allah'ın nezdinde ise ihlâsın önemli bir yeri ve bir mükâfatı vardır. Bu ister mü'minin ortaya koyduğu bir tavır olsun, ister kâfirin, ister itaatkâr bunu yapsın, ister günahkâr yapsın farketmez. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

*"... Nihayet siz gemilerde bulunduğunuz zaman, onlar da içindekileri güzel bir rüzgâr ile götürüp kendileri de bununla sevindikleri sırada o gemilere şiddetli bir fırtına gelip çatar. Her taraftan da şiddetli dalgalar onlara hücum etmeye başlayıp kendilerinin çepeçevre kuşatıldıklarını sandıkları bir sırada dinlerini yalnızca Allah'a halis kılanlar olarak O'na şöyle dua ederler: Andolsun ki, eğer bizi kurtarırsan, muhakkak şükredenlerden oluruz."*<sup>662</sup>;

Yüce Allah onların çaresizlikten bunaldıkları bir sırada ihlâs ile dua ettikleri vakit dualarını kabul etti. Bununla beraber onların tekrar şirk ve küfürlerine geri döneceklerini de biliyor. Yüce Allah başka birayette de şöyle buyuruyor:

*"Gemiye bindikleri zaman, dini yalnız O'na has kılarak (ihlâsla) Allah'a yalvarırlar. Fakat onları salimen karaya çıkarınca, bir bakarsın ki, (Allah'a) ortak koşmaktadırlar."*<sup>663</sup> diye buyurmaktadır. Buna göre o çaresiz kalıp, bunalmış olanın duasını çaresizliği ve ihlâsı dolayısı ile kabul eder.

Müslim'in, Sahih'inde de Peygamber (s.a.v.)'den nakledildiğine göre o Muaz b. Cebel'e kendisini Yemen'e gönderdiğinde şöyle demiştir: *"Bir de mazlumun bedduasından sakın. Çünkü onun duası ile Allah arasında hiçbir perde yoktur."*<sup>664</sup>

Başka bir rivayette: *"Mazlumun duasından çekinin. Çünkü o bulutlar üzerinde taşınır da şanı yüce ve mübarek olan Allah şöyle buyurur: İzzetim ve celalim hakkı için bir süre sonra dahi olsa mutlaka sana yardım edeceğim."*<sup>665</sup>

Ebu Hureyre'den rivayete göre Peygamber (s.a.v.): *"Mazlumun duası kabul edilir. İşlerse günahkâr olsun"*, El-Âcurrî de Ebu Zerr yoluyla gelen hadiste Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu kaydetmektedir: *"Şüphesiz ben o duayı geri çevirmem, isterse bir kâfirin ağzından çıkmış olsun."*<sup>666</sup>

<sup>662</sup> Yunus, 10/22.

<sup>663</sup> Ankebut, 29/65.

<sup>664</sup> Müslim, I.50; Buharı, II.364; Tirmizî, III, 21, IV.368; Ebû Dâvûd, II, 104; İbn Mâce, I, 56.

<sup>665</sup> El-Heysemî, Nureddin Ali b. Ebi Bekr, *Mecmaü'z-Zevaîd ve Menbeu'l-fevaid*, Thk. Abdullah Muhammed Derviş, Daru'l fikr, Beyrut, 1994. X, 152.

<sup>666</sup> El- Heysemî, a.g.e., X, 151.

O çaresizliği dolayısıyla, ihlâsının öneminden ötürü ve kereminin bir gereği olarak mazlumun duasını kabul eder, Böylelikle onun ihlâsına karşılık verir, isterse kâfir olsun. Aynı şekilde din bakımından günahkâr bir kimse dahi olsa böyledir.

Arap müşrikleri, bela ve felaketleri sadece Allah'ın kaldırıp uzaklaştırdığını bizatihi biliyor ve anlıyorlardı. Bundan dolayı bir musibetle karşılaştıkları zaman yardım için yalnız Allah'a yalvardıklarını, Kur'an-Kerim onlara tekrar tekrar hatırlatır. Ama kötülük üzerlerinden kaldırılıp uzaklaştırıldığında, Allah'ın yanında daha başka tanrılara dua ve yakarmaya başladıklarını da ifade eder.<sup>667</sup> Bu durum sadece Arap putperestler için değil, aynı zamanda diğer bütün putperestler hakkında da doğrudur. Hatta o kadar ki, dine karşı düzenli bir propaganda sürdüren dinsiz sosyalist Ruslar bile, İkinci Dünya Savaşı'nda Alman kuvvetleri tarafından sarıldıkları zaman Tanrı'ya yalvarmak mecburiyetinde kaldılar.<sup>668</sup>

Sıkıntı ve musibet zamanlarında darda kalan insan bu belayı ve sıkıntıyı bertaraf etmesi için Allah'ın dışında başka bir sığınak bulamaz. Bu hal, insanın sınırlarının daraldığı, boğazın sıkıldığı, güçlerin etkisiz duruma düştüğü, dayanakların devrildiği, insanın etrafına bakındığı halde kendisini yardımın vasıtalarından ve kurtuluşun nedenlerinden soyutlanmış halde gördüğü, ne kendisinin ne de yeryüzünde başka bir kuvvetin bir fayda sağlayamadığı, sıkıntı zamanı için hazırladığı her şeyinin eriyip gittiği veya kendisini yalnız bıraktığı, felaket anında yardımını umduğu herkesin kendisini tanımazlıktan geldiği veya sırtını döndüğü haldir. Bu zaman diliminde fitrat uyanır, yardıma ve kurtarmaya gücü yeten biricik kuvvete sığınır. Bolluk ve rahat zamanlarında Allah'ı unutmuş da olsa, bu sırada O'na yönelir. Çünkü niyazda bulunduğunda dara düşene yardım eden o'dur. Yalnız O'dur. Başkası değil. Yakarışı kabul eden ve belayı başından savan, onu güvene ve huzura kavuşturan O'dur. Boğazını sıkın sıkıntıdan da kurtaran o'dur

<sup>667</sup> Bkz. En'am, 6/29-41, Yunus, 10/ 21-22, Nahl, 16/ 46, İsra, 17/ 84.

<sup>668</sup> Mevdudî, *a.g.e*, IV, 132.

## SONSÖZ

Dua, Hz. Âdem’le başlamış ve tarih boyunca ilkel ve gelişmiş her toplumda mutlaka var olagelmış bir realitedir. İnsanın ihtiyaçlarını karşılama ve kötülüklerden korunma noktasında kendi yapabildiklerinin ötesinde daima ulaşamadığı taraflar kalmış, başının çaresine bakarken pek çok şeyi göremeyen ve en sonunda, güç ve hâkimiyeti her şeyi kuşatan birinden yardım isteme durumunda kalmıştır. İnsan doğası gereği çeşitli vesilelerle bir üst varlığa dua etmiştir.

Dua sadece insanın Allah karşısındaki aciziyetini ifade etmez aynı zamanda diğer mahlûkat karşısındaki izzetini de ifade eder. Dua istemektir. Ne istediğini bilmeyen dua edemez. İstemek şuur sahibi olmak yani insan olmaktır. Dua kişinin haddini bilmesidir. Haddini bilen yetersizliğinin ve acizliğinin farkına varır. Bunun farkına varan da kul olduğunun farkına varır. Allah da zaten insandan kul olduğunun farkına varmasını ister. Bu sebeple bazen Allah kulunu bu şuura erdirmek için çeşitli şekillerde imtihan eder. Çeşitli zorluklara ve sıkıntılara sokar ki bu vesileyle kişinin aciziyetinin farkına varıp Rabb’ine yakarmasına vesile olsun. Kulluğunun bilincine sorumluluğunun farkına varsın.

Kur’an’da geçen ve Hz. Peygamber (s.a.v.) ’den rivayet edilen dualardan anlıyoruz ki dua, hayatın bütün alanlarını içine alacak şekilde kapsamlıdır. Dua da ibadetin ta kendisi olduğuna göre ibadet de hayatın tümünü kapsar. Dolayısıyla ibadet de dinin tezahürü olduğuna göre din hayatın tüm alanlarını ilgilendiren bir yaşam tarzıdır.

Doğru algılanıp uygulandığı zaman dua, muteber bir kulluğun ifadesi, yanlış algılanıp uygulandığında da şirke kadar varan bir aldanma ve sapmayı ifade eder.

Allah’ı doğru bilme ve ona olan inancın bir şartı ve tezahürü olan dua, hak bir din ve mutlu bir hayat düşünmek için ne kadar zorunlu ise, duanın kabul olması için de sahih dua anlayışına uygun olması o kadar zorunludur.

Sahihs dua anlayışı tevhid inancına aykırı ve sadece kuru kuruya söylenmiş birtakım ifadelerden ibaret olmayan, Kur’an’dan ve sahih sünnetten anlaşıldığı kadarıyla çaba, irade, eylem; ilahi dergâha iletilen zikir, ihlâs ve huşu ile dile getirilen bir arzuhaldir. Bu dualar, içi boş sözler, kişiyi tembelliğe ve miskinliğe, zillate ve meskenete sevk eden laf gevezeliği değildir. Dua, hayatın anlamı ve kulluğun zirvesidir.

## BİBLİYOGRAFYA

- BUHÂRÎ, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Cami' u's-Sahih*, Beyt'ul-Efkâr, Riya d, 1997.
- BURSEVÎ, İsmail Hakkı, *Ruhu'l-Beyan*, Damla Yay. İstanbul, 1995.
- CANAN, İbrahim, *Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yay., Ankara, 1991.
- CARREL, Alexis, *Dua*, Yağmur Yay., İstanbul, 2001.
- CİLACI, Osman, “*dua mad.*”, *İslam Ansiklopedisi*, t.d.v., İstanbul, 1994.
- ÇAĞRICI, Mustafa, “*dua mad.*”, *İslam ansiklopedisi*, t.d.v., İstanbul, 1994.
- ÇİÇEK, Halil, *Kur'an nasıl bir kitaptır*, Beyan Yay., İstanbul, 2007.
- DOĞAN, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Gerçek Hayat Yay., İst., 2002.
- EBÛ DÂVUD, Süleyman b. el Eş'as, *Süneni Ebu Davud*, Daru'l Fikr, Beyrut, 1994.
- EBU'S-SUÛD, *İrşâdü'l-Akli's-Selîm*, Kahire, ts.
- EL CEVZİYYE, İbn Kayyım, *Dua ve Yaşam*, Gerçek Hayat Yay., İstanbul, 2006.
- GAZALÎ, İmam Muhammed Ebu Hamid, *İhya-i Ulumu'd Din*, Kahire, ts.
- Dua Ve Zikirler*, terc. Ahmed Erol, Ataç Yay., İst., 2006.
- EL- HEYSEMÎ, Nureddin Ali b. Ebi Bekr, *Mecmaü'z-Zevaîd ve Menbeu'l fevaîd*, Thk. Abdullah Muhammed Derviş, Daru'l fikr, Beyrut, 1994.
- EL- İSFAHÂNÎ, Ebu Kasım Hüseyin b. Muhammed Râgıp, *el-Müfredât fî Ğarîb'il-Kur'ân*, Daru'l- Ma'rife, Beyrut, ts
- ESED, Muhammed, *Kur'an Mesajı Meal- Tefsir*, ( terc., Cahit Koytak, Ahmet Ertürk), İşaret Yay., İstanbul, 2002.
- FAZLURRAHMAN, *Ana Konularıyla Kur'an*, Ankara okulu Yay., Ankara, 1998 .
- HÖKELEKLİ, Hayati, *Din Psikolojisi*, T.D.V. yay. Ankara, 1998
- İBN CEVZÎ, Ebu'l Ferec Cemaluddin Abdurrahman, *Zadu'l Mesir fî ilmi't Tefsir*, Beyrut, 1994.
- İBN HACER EL ASKALANÎ, Ahmed Bin Ali, *Fethu'l Bari*, Riyad, 2001.
- İBN HANBEL, Ahmet, *Müsned*, Çağrı Yay., İstanbul, 1992.
- İBN KESİR, Ebu'l Fidâ İsmail b. Ömer, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Kahire, ts.
- ..... *El Bıdaye Ve'n-Nihaye*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- İBN MANZÛR, Ebu Fazl Muhammed b. Mükrim, *Lisan'ul-Arab*, Daru İhya-i't-Türasi'l Arabî, Beyrut, 1992.
- İBN HİŞAM, Ebu Muhammed Abdulmelik, *es-Siretü'n Nebeviyye*, Beyrut, 1993.

- İBN MÂCE, Muhammed b. Yezid el Kazvini, *es Sünen*, Daru'l Kutub'ul İlmiye, Beyrut, ts.
- İBN SA'D, Ebu Abdullah Muhammed, *et Tabakat'ul Kübra*, Beyrut, 1985.
- İBN TEYMİYYE, Dua ve Tevhid, Pınar Yay., İstanbul, 2006.
- ..... *Kulluk*, ihya Yay., İstanbul, 1985.
- İKBAL, Muhammed, *İslam'da Dini Tefekkürün Yeniden Teşekkülü*, (terc. Sofi Huri), Kırkambar Yay., İst., 2002.
- İMAM NEVEVÎ, Ebu Zekerriya Muhyiddin Bin Şeref, *Riyazü's Salihin*, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1993.
- ..... *el Ezkar*, (terc. Abdülvehhab Öztürk), Yeni Şafak Yay., İst., 2005.
- İSLAMOĞLU, Mustafa, *Âlemlerin Rabbi Allah*, Denge Yay., İstanbul, 2006.
- ..... *Hayat Kitabı Kur'an Gerçekli Meal-Tefsir*, Düşün Yay., İstanbul, 2008.
- İZUTSU, Toshihiko, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, (terc. Süleyman Ateş), Yeni Ufuklar Neşriyat, İst., ts.
- KARABULUT, Ali Rıza, *Ruhlar Âlemi*, Mektebe Yay., Kayseri, ts.
- KÖKSAL, M. Asım, *İslam Tarihi*, Köksal Yayıncılık,
- KURTUBÎ, Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an*, Kahire, 1967.
- KUTUB, Seyyid, *Fi Zılâl'il-Kur'ân*, (terc. Heyet), Dünya Yay., İstanbul, 1991.
- KUTSAL KİTAP, Ohan Matbaacılık Ltd. Şti., istanbul, 2001.
- MEVDUDÎ, Ebu'l-A'lâ, *Tefhimu'l Kur'an*, (terc. Heyet), İnsan Yay. 2. Baskı, İst. 1996.
- MEVLANA, Şibli Numanî, *Son Peygamber Hz. Muhammed (Siretu'n Nebi)*, (terc. Yusuf Karaca), iz yayıncılık, İstanbul, 2003.
- MUKÂTİL B. SÜLEYMAN, *Kur'an Terimleri Sözlüğü*, (Terc. M.Beşir Eryarsoy), İşaret Yayınları, İstanbul, 2004.
- MÜSLİM, Ebu Hüseyin b. Haccac el-Kuşeyri en-Nisaburi, *el-Camiu's-Sahih*, Beytu'l Efkâr, Riyad, 1998.
- NÂSİF, Mansur Ali, *Tâc el-Camiu'l Usul fi Ehadisi'r-Resul*, Darul İhya Turasul Arab, Beyrut, 1993.
- NEDVÎ, Ebu l Hasan Ali, *Rahmet Peygamber (s.a.v.) i*, İz Yay., İstanbul, 2005.
- NESÂÎ, Ahmet b. Şuayb Ebu Abdurrahman, *Sünen en Nesaî*, Darul Marife, Beyrut, 2001.

- PARLADIR, Selahattin, *İslam'da Dua*, t.d.v. *İslam Ansiklopedisi*, t.d.v. Yay., İstanbul, 1994.
- RAZÎ, Fahrüddin, *et-Tefsirü'l Kebir ( Mefatihü'l Gayb)*, Darul Fikr, Beyrut, 1981.
- RIZA, Muhammed Reşit, *Tefsiru'l Kur'âni'l Hakîm*, Daru'l -Menar, Kahire, 1947.
- RUDANÎ, Muhammed b. Muhammed b. Süleyman, *Cemu'l Fevâid*, İz Yay., İst., ts.
- SEYYİD SABIK, *Fıkhu's Sünne*, Pınar Yay., İstanbul, 1993.
- SİHAVÎ, Muhammed, *Dualarımız Niçin Kabul Olunmuyor*, Polen Yay., İstanbul, 2006.
- SOYSALDI, Mehmet, *Kur'an-ı Kerim'e Göre Dua*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1996.
- ŞENTÜRK, Habil, *Din Psikolojisi*, Esra Yay., Konya, 1997.
- ŞERİATÎ, Âli, *Dua*, Yeni Zamanlar Yay., 6.baskı, İstanbul, 2006.
- ŞİMŞEK, Sait, *Kuranın Ana Konuları*, Beyan Yay., İst., 2001.
- TABERÎ, Ebu Cafer Muhammed bin Cerir, *Camiu'l Beyan fî Te'vili'l Kur'an*, Mısır, 1968.
- TİRMİZÎ, Muhammed b.İsa Ebu İsa, *Sünen*, Daru İhya-ît-Turasi'l-Arabî, Beyrut, 1994,
- VATANDAŞ, Celaleddin, *Hiz. Muhammed'in (s.a.v.) Hayatı ve İslam Daveti*, Pınar Yay. İstanbul, 2007.
- YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Dağıtım, İstanbul, ts.
- YILDIZ, Abdullah, *Dua Söylemden Eyleme*, Pınar Yay., İstanbul, 2006.
- ....., *Namaz Bir Tevhid Eylemi*, Pınar Yay.,İst., 2003.
- ZEMAŞERÎ, Ebu'l Kasım Carullah Mahmud b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâik Ğavâmidî't-Tenzil ve Uyûni'l-Akavil fî Vucûhi't-Te'vil*, Daru'l Kitab'ul-Arabî, Beyrut, 2006.
- ZUHAYLÎ, Vehbe, *et-Tefsirü'l-Münir*, Risale Yay., İstanbul, ts.
- ZÜLALOĞLU, Fevzi, *Kur'an'da Dua*, Ekin Yay., İstanbul, 2005.

## ÖZET

## KUR'ÂN'DA DUA

Dua; insan-tanrı ve tabiat algılamasının tabii bir sonucu olarak tarih boyunca inanan- inanmayan her insanın yaşadığı bir fenomendir. Dua, kuldan Allah'a doğru yapılan çağrı ve kulun kendi varlığının bilincinde olarak acizliğinin idrakine varıp yaratıcıya sığınmasıdır. Sadece zorda kaldığında, sıkıntıya uğradığında değil, tüm hayatı boyunca Rabbi ile münasebeti kesmemektir.

Dua, ilahi davete icabettir. Dua, asrın psikolojik hastalıklarına ve manevi bunalımlara karşı en güçlü tedavi yöntemidir. Dua hayatın anlamı, insanın Allah katındaki değerinin bir ifadesi ve kulluğun özüdür.

İnsan her zaman ve her iş için dua etmelidir. Çünkü insanın hayatında Allah'ın müdahil olmadığı hiçbir an düşünülemez. Allah Resulü her vesile ile Allah'a dua etmiştir. Dua O'nun hayatının bir parçası haline gelmiştir.

Allah'tan başkasına dua etmek şirkdir. Bunun için aracısız ve doğrudan Allah'a dua etmek gerekmektedir. Duanın sahih olabilmesi için en önemli şart tevhid inancına aykırı olmamasıdır. Bu da ancak ihlâsla ve samimiyetle bilinçli ve şuurlu olarak doğrudan kalbin Allahla itibat sağlamasıyla mümkün olabilmektedir.

Dua sadece Allah'tan bir isteme değildir. Kur'an'da duanın birçok çeşidine rastlamak mümkündür. Bunlar: Tevhid duası, hamd ve şükür duası, istiane duası, istiğase duası, tevekkül duası, kurtuluş duası, zafer duası, sabır duası, şifa duası ve ızdırari dua gibi dualardır.

Her biri rahmet elçisi olan peygamberler dua ve yakarışı bir gelenek haline getirmişlerdir. Kur'an'da adı geçen her peygamberin kıssasında mutlaka bir duaya rastlamak mümkündür.

Dua, doğru anlaşılıp uygulandığında tevhid ve ibadetin özü, insanın başarısı ve mutluluğunun kaynağı; yanlış algılanıp yaşandığında ise şirk gibi bir hastalığın ya da hayal kırıklığına kadar varan bedbahtlığın tohumu olabilmektedir.